

YÖN

HAFTALIK GAZETE

LİDERLER, HÜKÜMET,
KUMANDANLAR VE AF!

VERGİ
ADALETSİZLİĞİ
TÜSTAV
ZENGİNE AZ
FAKİRE ÇOK

OKUYUCUDAN YÖNDE

Vehbi Koç'a cevap

Muhterem Vehbi Bey, Sizin, daima büyük iktisadi kurullar kurmak, endüstriler meydana getirmek, iş sahaları açmak arzusunda olduğunuzu söyleyler. Bu na inanırım. Çünkü, yerinde «cimri» dediğimiz hastalar müstesna, sadece para kazanmak ve biriktirmek için çalışan insan yoktur. Hepsi, guuru veya guursuz olarak birşeyler yapmak, varlık göstermek isterler. İnsan tabiatının icabı budur. Fakat, gene bütün insanlar, yaptıkları işi en az sizler kadar kendi kendilerine hâkim ve sahiyet sahibi olarak yapmak isterler. Hiç kimse «ben bu dünyaya eşek gibi çalışmak maksadıyla geldim» demez. İnsan gibi çalışmam, ister herkes. İnsan gibi çalışmanın bazı şartları vardır. Evvelâ, her insan karnı doysun ister. Çalışıp çalışıp canı çıktıktan sonra iyice doyamazsa kimsenin içinden iş yapmak gelmez, çalışmaz istese de! Biyoloji kanunları sarılı, sarfedilen kalori yiyecekle karşanmam. Sonra, insan gibi çalışmam için insan gibi giyinmek, insanı ihtiyaçları karşılamak gereklidir. Bunlar olmasa, insanlar kendilerini küçük, hâkim hisseder. Eh, biraz kalpleri ve zekâları var ise, bir parçacık izet-i nefş ve haysiyet duyguları kalmışsa bu hale is-

yan edecekleri tabiidir. Ederler de! Hele, teknoloji ilerleyip, daha mütekâmil teknikleri öğrenmek için kendini zorlayan işinin seviyesi yükseldikçe bu direnmeye ve işyan şiddetlenir, guurlanır.

Fakat insanlar, hele işi dediğimiz yapan, yaratıcı, imal eden insanların en tepesini attıran şey horlanmak, takdir edilmek, zorbaca mücadele görmektedir. İşçi bunu asla affetmez. Kınıni geçti reaksiyonlarla gösterir. Mesela, bilebile işi bozar, sabote eder. Pasif mukavemet gösterir, çalışmaz. Çünkü çalışma -dörtülen bir eşek olacaktır. O da çalışmaz. Haklıdır! Tenbel olmak insan tabiatına aykırıdır. İnsanlar çalışmıyorlarsa bunun bir nedeni olmalı, araştırılmalıdır. Fakat, nedense siz büyük iş adamları, büyük basit mantık problemlerini anlamakta pek tenbellik gösteriyor, işin kolayına kaçıyorsunuz. İşiniz tenbedir, çalışmazı diye bir «vahy-i ilâhi» ortaya atmak, bunu halka empoze etmek, milleti kendinden utandırmak, aşağılık duygusuna saplamakla ne kazanıyorsunuz? Ama, bildiğim bir gey varsa, işimizin dumyanın en kabiliyetli ve iyi işçisi olduğunu. Nereden mi billyorum? Seneleşen beri usta olarak işçi galistirdim da oradan. Sizin hissedar olduğunuz Ar-Çelik fabrikasının % 90 hissesine sahip olanları kalkındır!

Fabrikanzı imalatı çok pahalıdı ben oradayken. Tatkım ettim, sebepler söylece sıralanabilirdi:

- 1) Pek çok sayıda memur ve hiç bir devlet dairesinde görülmemiş kırkıncılık vardı.
- 2) Süper-lüks, pahalı ve büyük eyalar yapılıyordu. Dosya dolapları, yazihaneler, gaz sobaları, her şey böyledi.
- 3) İşçiler çok yavaş, disiplinsiz çalışıyorlardı. Sebeb, malum. Aldıkları pa-

ra az! Ama, kimse de onların çalışma tarzına pek aoldumyordu aslında. Acele iş oku mu «götürü usulü» verip, o tenbel işi gibi çabuk çalışmanın yolunu bildiğini gösteren zeki idârecileriniz vardı. İşinin tenbel olduğu konusunda onlar sizinle hem fikir de-

ğiller galiba.

- 4) Muazzam fire veriliyor, fire saçlar çok güzel, mükemmel ve mutsam malzemeydi ve hurda diye satmak için bir yanda bekliyordu.

5) Umumi masraflar, işçinin çok yavaş çalışmamasına rağmen, işçilken kat kat yillik.

- 6) İşçiler iş dağıtan ve fabrikanın nazımı rolünü oynayan zatin iş organizasyonu hakkındaki fikri bir derebeyinin fikrinden farklı değildi. Oysa, endüstri disiplini zart zurt ve tedhîle değil, prensip ve bilgiyle kurulabilir.

- 7) Ve, en nihayet, işin çok pahalıya maledilmesi zannımcı o zamanki Milli Koruma Kanunu göre, fazla para kazanmanın en iyi yolu, söyle ki: Fabrikanzı bellî bir sac tâhsisi vardi ve bundan fazla sac işleyemezdî. Bu tâhsisi, ucuz ve halk tipi eyalar yapmak için kullanıa, rasyonel bir çalışmaya her şeyi çok ucuza malete, en fazla % 20 kâr koyabileceğî işin, fazla kazanımadı. Oysa, sınıfacı garantiye bağlanmak şartıyla çok pahalı şeyler yapılsa, bunların % 20 kârı yüksek ola-

- 2) Dosya dolapları, yazihaneler, gaz sobaları, her şey böyledi.
- 3) İşçiler çok yavaş, disiplinsiz çalışıyorlardı. Sebeb, malum. Aldıkları pa-

ket bu düzeni kuramaya er geç mahvolur. «Biri yer biri bakar, kıyamet bundan koparsa meselesini unutmayınız. Çok büyük bir küle sefildir, açır. Ve bunlar, burakın milyonerleri, söyle düzgünde giyinen dolmuşla işine gidip gelen orta hallilere bilesidir! Zengin düşmanlığı bir din haline gelmeden evvel ağları doyurmali, çiplakları giydirmeli, halka insan muamelesi etmeli, gelecek korkusunu atmali ve her konuda güven ve ümit vermeliz.

Bunu yapabilişek değil! Yapamazsak, çocukların, soy-sopumuza en büyük tehlîkeye maruz bıraklığımızı idrâk etmeliyiz. Türkler mağur ve hassas insanlardır. İzzet-i nefî ve saadetleri kırılmış, yıkılmış, aç ve hassas insanlar kadar tehlikeli mahlûklar yoktur. Kinleri yıllar ve yıllar boyu gitgitice parlayarak yanar. Bir gün intikam almak hırsı onlar işin bazan bir gün mesut olmak lümidenden mihiim olur. İnsanlarını bu hale getirmemek için tek çare onları anlamak, derterileyi ilgilendirmek. Bu da bilir bilmez tenbel işçilerden bahis ajan konuşmalar yapmakla olmaz. Bizler, bütünlü bilgisiz ve anlayışız, sadece bir çıkış zihniyetine hizmet eden konuşmalar yüzünden olması nükadır bir felâkete mani olmaça çalışıyoruz. Eğer vaktiyle Rusyadaki asilzade, zenginler, patronlar, Gorki, Tolstoy, Dostoevsky gibi yazarların onları anlatmak istediklerini anlamanıza çalıştığımızı o korukun ihtiil olmaz, çoluk çocuklarıyla birlikte 9 milyon Beyaz Rus öldürülmedi! Bizler, memleketimizi böyle bir felâketten korumaya çalışıyoruz. Bizi anlamanıza çalışmak menfaatimiz icabıdır.

Hürmetlerimle,
Yılmaz İdil

Çağrı

YÖN, çeşitli çevrelerden gelen sabotajlara karşı karşıya bulunmaktadır. YÖN, azımlı okuyucu kütüsinin desteği ile, onu batırma isteyenlerin emellerini boşca çıkarmayı ve güçlükleri yenmeye biliyor. Mıcaideyi kolaylaştırmak ve gazeteyi daha mükemmel bir hale getirmek için, YÖN okuyucularını abone olmaya ve tanımlarını abone yazımıza teşvik çağrıyor.

YÖN'e abone olunuz ve tanındıklarını YÖN'e abone ediniz

YÖN, bu maksatla

«UCUZ ABONE SERVİSİ»

kurmuştur. **Yıllık abone 40, 6 aylık abone 20 liradır.**

Abone için müracaat adresi:

P.K. 512 — İstanbul

refah yolu

TASARRUFLARINI
ZİRAAT BANKASINDA
TOPLAYANLARA AÇIKTIR

UĞUR N.

ZİRAAT BANKASI

Basın A — 2406/009

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

İmtiyaz sahibi ve mesul müdürü: DOĞAN AVCIOĞLU

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcioğlu

(BASIN AHLAK YASASINA UYMAKI TAAHHÜT ETMİŞTİR)

YÖN

IDAREHANE: BAKANLIKLER — ANKARA
ATATÜRK BULVARI 137/8
Telefon: 12 72 88 ★ İstanbul Bürosu: Mollaşenar
sokağı 32 Cagaloglu. Posta kutusu: 512 — İstanbul,
Telefon 229315 ★ Dizilipl basıldığı yer:
VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.S. —
İSTANBUL

ABONE: Yıllığı (52 sayı) 58 T.L., altı aylık (26 sayı) 25 T.L., üç aylık (13 sayı)

12:58 T.L.'dir. Öğretmen ve Öğrencilere indirimli
abone târifesi: Yıllık 48 T.L., altı aylık 20 T.L.,
Üç aylık 10 T.L.'dir. Yurt dışı abonelerinde posta
ücreti tutarında 118've yaşıdır.

İLÂN: Behar sütunda santimetresi 25 T.L. dir.
1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara İlân kabul
edilmez. Renkli İlânlar özel târifeye ve pazarlığa
tâbîdir. Devamlı çıkacak İlânlar için özel anlaşmalar
yapılır. İlânlarından dolayı bir mes'uliyet kabul olunmaz.

BAKİŞ

Sistemsiz iyi niyet

Sayın İnönü, temel meselenin «iktisadi» olduğunu söyleyerek, dertlerimize doğru tehsis koymustur. Başbakan, genis ölçüde dış yardım alıcılarımızı müjdelyerek, 1967 yılı için istihsal rakamları vererek ve aslında fazla önemli olmamış yatırımları taslaclarını övrecek, gözlerizi yarının Türkiyesine çevirmek istemiştir.

Sayın İnönü'nün, bütün meseleleri Kayseri affının geri plana ittiği bir strada, af sahiplerine lâyk olduğu mevkii vermesi ve halkın ekşârının dikkatini ciddî dâvalâta çekmeye çalışması sevindirici bir olaydır. Bununla beraber, «bol dış yardım, büyük istihsal artışıları, nürlü istikbal» gibi sözler, halkın ekşârının yabancısı değildir. Geçmiş yâna çok işitilen bu sözlerde artık kanıksanmıştır.

Başbakanın konuşmasında, geçmiş devrede nazarın tek fark, kalkınmanın plan化进程inde yürütüleceğinin belliirtmesidir. Fakat soyut bir plan sözünün, halkın ekşârının ilgisini çekmeyeceli aşıkardır.

Bu nabeple Başbakanın konuşmalarını ruhluca beklenen ihtimâzi yaratamamış, Kayseri attı, gülün konusu olarak kalılmıştır. Bu konu hakkında olası beklenemezdi. Üçüncü plan yapıyor, Ümit verici dış yardım müzakerelerine girişik, sözünde kalkınmanın aç ruhları doyurması mümkün değildir. Halbuki aç ruhların hasteleklerde gittiği dâvalar vardır. Mesele şayâne gitmekle artan toprakszı kâğız, toprak konusunda panomaktadır. Hâmme toprakları, ağalar istedikleri gibi kullanmakta, bir kişi çiftçi tapusu elinde olduğu halde topraklarını ağaların elinden kurtaramamaktadır. Kadınlarda göçenler, 30 yıl önce kendilerine verilen toprakı ağalardan sökebilirken olsa hâlik mahkeme kapısındadır! Bu toprakları 360 dönüm tapulu arazide 18 bin dönümme sahip olmamakta, hâlik yet için, beyhude yere içileri doldurmakta, tâcimizde tâcimizdir!

Mesleklerden, arazileri toprakları ağaların handan zorla işgal edilen çaresiz vatandaşların devamlı sıkayıtları geliyor. Bu konu istatistiklerin de gösterdiği üzere Akdeniz Bölgesinde toprak, arazide 50 m², çiftçilerin yüzde 3'ünün elindedir. Dördüncü halledilmeli gereken bir toprak adaletsizliği meselesi vardır. Halbuki toprak istiyen ve ağalarından yâne toprak çiftçi kütülelerine Başbakanın sözleri: «toprak reformu sadece toprak dağıtmakla ibaret değildir» veya «âlâmde artık toprak ağası kalmamıştır» sözleridir.

Bir toprak politikasının mevcut olmayışı ve herkesi memnun etmek endişesiyle toprakçılarla beraberliklerin lükmesi, bu tarz konulara yol açmaktadır. Bu konu toprak kanunu çerçevesinde dahil olmak üzere toprak vereceğim, Ağa istibdatı, mülteci etmeyeceğim, diyen ve Toprak İstihdam Üstüm Müdürlüğüne ve Valiliklerine konusunda tâlimat gönderen bir toprakçı, genel çiftçi kütülelerinin gönülâli konusundaki ve planı benimsemesini istemektedir.

Görselde içinde de durum farklıdır. Geçen gün İnönü, mesken konusunda konuşmayı çok iyi vadeden, bilimsel bir değerli ve doğru bir konuşmacı olarak bir mesken oplikâsi, tesbitâsi olabileceğini kazanmıştır. Kirada oturma konusundaların gelirlerinin yüzde 37 siyaset grubunu belirten başbakan, bu konuda bir toprak politikası, tesbitâsi olabileceğini kazanmıştır. Kirada oturma konusundaların gelirlerinin yüzde 37 siyaset grubunu belirten başbakan, bu konuda bir toprak politikası, tesbitâsi olabileceğini kazanmak ihtiyacını

duymamıştır. Kira rezaletinin temel sebeplerinden biri olan arsa spekülatyonu meselesinde vaziyet almamıştır. Evlerinin yıkılması korkusuya huzuru kaçıran gecekonducları gönüllerini rahatlatacak bir görüş getirmemiştir. Halbuki yeter sayıda mesken yapmanın imkânsızlığı karşısında, «yerine ev vermeden gecekondu yıkımı» yâcaktır. Evinin kendi yapan fakir vatandaşlara arsa verilecektir. Tarzında, zaruretin eziidiği bir politikanın açıklanması, gecekonduya yaşayan vatandaşlar için, af konusunu unutturmaya yeter ve artar. Bu terehî te yapılmamış, mesken meselesini inceliyen uzmanlara ışık tutulmuştur.

Vergi konusunda da adaletsiz sistemin değiştirileceğini gösteren en ufak bir işaret yoktur. Hükümetin politikasından habersiz uzmanlar tarafından mevcut adaletsizliği artırıcı yönde, tasarılar hazırlanmaktadır. Sosyal adalet içinde hızlı kalkınmayı sağlayacak; söyleyen hükûmet bir vergi politikası yoktur.

Örnekleri pogaltmak kolaydır. Hükümet, herkesi memnun etme endişesiyle, her alanda tercihlerden kaçınmaktadır. Bu yüzden bir hükümet politikası mevcut değildir. Ortada ciddî ve inandırıcı bir hükümet politikası olmadiği için de halkın ekşârını ve basını ciddî meselelerde ilgilendirmek güçleşmektedir. Bu durumda af dedikoduları elbette gazetelerin baş sayfalarında yer alır. Toprak, iş ve mesken bekleyen büyük vatandaş kütlesi elbette ümitsizlige düşer.

Kalkınmanın temel şartı

erçillerden kaçış, hızlı kalkınma politikasının yürütülmesini ve planın uygulanmasını da imkânsızlaştırır. Hükümete benimsenen kalkınma hızının gerçekleştirilebilmesi için, önümüzdeki yıl gelirlerinde asgari 2 milyar bir artı sağlanmasına ihtiyaç duyulmuştur. Halbuki yeni vergi kanunları ve tasarıları vergi azaltıcı yönüdür. Güçlü çevrelerden gelen vergi indirimini taleplerine karşı koymayan hükümet, ağır vergi yükü altında ezilen dar gelirli ücretlilerin sırtından, vergi kayıplarının büyük rakamlara ulaşmasını önlemeye çalışmaktadır. Buna rağmen büyük sermaye vergilerden ve işçilere tanınan hakların fazlalığından sıkayıtlıdır! Milyoner bir iş adamı, müteşebbislerin sahibi giderleri için ayırdıkları gelirlerin dışında vergi ödememesini, bakanlardan talep edebilecek kadar dünyadan habersizdir.

Bu taleplerle karşı kossa bile, dış yardımların yanı sıra devlete büyük katkı yâni gelir kaynakları bulmadıkça, hızlı kalkınmayı gerçekleştirmek hayaldir. Kâğıt üzerinde dünyadan en mükemmel planı da yapılırsa, bugünkü gidişle, ayakta durabilmek bir mucizedir. Kısaca, kalkınmaya ayırdığımız kaynakları, geniş ölçüde artırmaktan başka çare yoktur.

Bu noktada temel bir terehî ihtiyaç vardır: Büyük yatırım gayretinin gerektirdiği fedakârlıklar, hangi sınıflara yüklenenecektir?

Menderes devrinde olduğu gibi, kalkınmanın fiyatını dar gelirli vatandaşlar mı ödeyecektir?

Menderes devrine nazaran çok daha elverişsiz imkânlarla, çok daha fazla yatırım yapmaya karar verdigimiz bir surada,

bu soruları râhî olarak cevaplandırmamız gerekmektedir.

Bizim ilk günden beri israrla savundugumuz tez sudur: Milletçe tasarrufu artırmak zorundayız. Bu da emekçi kütülelerinin sevkle çalışmasını ve fedakârlığa katlanmasını gerektirecektir. Fakat bugünkü adaletsiz düzen devam ettiği midetçe, özellikle demokratik bir idare altında, kütülelerin fedakârlığa rıza göstermesi ve sevkle çalışması hayaldir. Ancak emeğin üstün değerinin tanınması, nimet ve külifelerde eşitliğin sağlanması, kalkınmanın gerektirdiği fedakârlık için uygun bir ortam yaratılabilir.

Bu temel terehî kargasında geriliyen hükümetler, Türkiye'yi kalkınma yoluna koymaz.

Doğan Avcıoğlu

REJİM

Günün konusu

22 Şubat olaylarından sonra, bu ola- ya karışanların affı ile ilgili kanun tasarısı bir türlü Meclise gelmedi. Derken Suriyedeki askeri hükümet darbesi oldu. Anacak C.H.P. Meclisindeki ten- kitlerden sonra, hükümet, 22 Şubatçı- ların affı ile ilgili tasarımları üzerine eğildi. Aynı günlerde de Ortak Hükümetin AP kanadında bir darbe oldu. Genel Başkan Gümüşpala, mutedil politikasından vazgeçip, müfritlele anlaşmaya vardı. Partinin Kurultayından sonraki en yetkili organı, istifa etmediği halde istifa etmiş sayılıp, müfriti bol yeni bir Genel İdare Kurulu teşkil edildi.

AP Genel İdare Kurulundaki darbeyi takip eden günde ise, AP Meclis Gruplarında, günün konusu olmaya namzet lâf oturaya atıldı. Bir takım senator ve milletvekilleri, 22 Şubatçıların affı ile birlikte siyasi affın da çıkarılması tezini ortaya koydular. Gümüşpala ise o günlerde, Cumhurbaşkanı Gürseli ziyaret etmiş, bu ziaretinin sonucları hakkında Grup toplantısında verdiği bilgilere, AP lileri gidiklä- yi: bazı sözler söylemiş, Devlet Başkanının da siyasi bir affa taraftar olduğunu belirtmişti. Gümüşpala, «Sayın Devlet Başkanı ile fikir birliğine vardık» diyor. Gürsel'in ilgisini meseleyi alevlendirdi.

Son günlerde tirajlısı sırasıyla düşmeye başlayan gazeteler ise, mal bulmuş magribiler gibi derhal Af konusunun üzerine eğildi. O günden sonra da af şart-

Gürsel, «Siyasi bir affa taraftar olduğunu» en kesin bir dille belirtmiş, CHP Genel Merkezinde, «Siyasi affan önce 22 Şubatçıların affının çıkışması lâzım geldiğini» söylemiş, CKMP de, daha önce git- tiği iki partideinden daha da değişik bir dille konuşup, «önce huzur, sonra af» demişti. YTP de ise, partilerarası protokolde Kayseri affının yer alması lâzumunu savunmuştu.

Gürsel'in ziyaretlerini takip eden gün- de gazetelerin bu konulardaki yorumları gerçekten ibretle okumaya değerdi. AP kanadının gazeteleri «Gürsel siyasi affa taraftar» diyorlardı. CHP kanadının gazeteleri ise «Gürsel önce 22 Şubatçıların affı çıkışması lâzım, siyasi af zaman işi dedi» diyorlardı. Tarafsız gazeteler ise, hem öyle hem böyle diyorlardı. Ne var ki, kim ne derse desin, edilen lâflar eninde sonunda hep dönüp dolaştı affa geliyordu.

22 Şubatçıların affı, umumi siyasi af lâflarının arasında bu sırada bir başka lâf daha karıştı. Gürsel Cumhurbaşkanı olarak, Anayasamın kendisine verdiği yetkiye dayanarak, hasta ve aşırı yaşlı mahkûmları affedebilirdi. Nitekim bir takım çevreler de bu af fûrasya içinde bu konuya ortaya attı. Gürsel ise bu konuda sadece yuvarlak lâflar etmekle yetindi. «Yetkimi kullanımyacağım diyemem» dedi. Ne zaman kullanacağı sorusuna ise «zamanı gelince» diye cevap verdi. Bu yuvarlak cevaplar karşısında ortalıkta bu sefer de af için tarihler dolasmaya başladı. 27 Mayıs'ta dendi, 29 Ekim'de dendi. Bu kadariyla da yetinilmeyip af kademelendirildi. 27 Mayıs 1962 de Gürsel 90 hasta ve yaşlı mahkûmu affedecek, 29 Ekim 1962 de de bütün siyasi mahkûmlara şamil bir Genel af çıkacak dendi.

Eski MBK elârların ortaya koydukları ikinci mesele, bir siyasi affın çıkışmasını için, Senatodaki bütün Tabii Senatörlerin tam tasvibi alınmalıdır. Tabii Senatörlerin tamamının imzasının bulunmadığı bir tâsîr veya teklif bu Meclisten çıkamazdı. Böyle olmayan bir af kimden gelirse gelin mukavemet görecekti.

«İstifa isterim»

Tabii Senato üyeleri, yakın tarihlerde bir af konusunun ortaya atıldığı günlerde sınır krizleri geçirirken, Ortak Hükümetin Başkanı da, ortaya birden bire çıkarılan siyasi af lâflarından son derece alınırmıştı. İnönü, lâfların kuvvetlenmesinin mes'ulü olarak biraz da Devlet Başkanının lâzumsuz ziyaretini görüyordu. Haftanın sonunda Gürsel'den randevu talep etti ve Çankaya'da gayet açık olarak af konusunda düşündüklerini ortaya koydu. Kendisi Hükümet Başkanı olarak, 22 Şubat 23 Şubat'a bağlayan gece, silâha sarılmış olan kuvvetler komutanlarına söz vermiş, harekâta katılan subaylara emekliye sevkileceklerini ama haklarında kanuni bir işlem yapılmış, Meclis'e affolunacaklarını vaat etmiştir. O gece harekâta katılan subaylar, sadece bir söyle de yetinmemiş, yazılı bir belge istemişlerdi. İnönü bu konuda mesul bir Hükümet Başkanı olarak böyle bir belge imzalayıp vermişti. Dolayısı ile 22 Şubatçıların affı Meclisten mutlaka çıkmayı. İnönü bunu temin için her şeyi yapactı. Ama, 22 Şubatçıların affı ile birlikte bir siyasi affın bahis konusu edilmesi asla ve asla bahis konusu değildi ve bu olsa olsa bir tehsil hatası, bir siyasi körük olurdu ve rejimin ve politikacıl-

rak taraftar olduğumuzu ilân ederiz. Ne var ki, ilerde zamanı geldiğinde de siyasi affın şu veya bu partinin teklifi ile çıkışmasına rıza gösteremeyiz. Af partileri üçü bir mesele olarak alınır, hatta bir Hükümet - fasası olarak Meclise getirilir dört parti de bunu destekler, partiler tek tek affı bizzat ekardık diye siyasi yarım yapamazlar kararına vardılar.

İztrîap yaratılan kafile

Siyasi partiler bütin bu kararları ala dursunlar, arada senaryoya yani elemalar da karıştı. Günübirinde, sayıları 13-20 yi bulan bir hanım topluluğu, nereden, kimden cüret almakları belli olmayacağı bir şekilde, Hava ve Deniz Kuvvetleri Komutanlarından randevu talep etti. Ankaranın ve İstanbul'un en sık terzilerinin elinden çıkışmış tayörler, kaplar ve mantolar içinde defileye gidecek kadar süslü bu hanımlar kendilerine bir de isim yakıştırılmıştı: Iztrîap kafilesi. Iztrîap kafilesi yahut kervanı, Kon- general Tansel ve Koramiral Urancı randevuyu, «Kayseridekilerin eşleri» adına almışlardı. İki Kuvvet Komutanı da hiç bir ilişkileri olmamasına rağmen berdefilecilerle görüşmekte bir mahzur görmedi. Tabii, çikolata ve kahve ikram edilen bu iki ziyaretin ertesinde ise malum bir takım gazeteler derhal, Kuvvet Komutanlarının siyasi affa taraftar olduğunu yaygarasını sokağa döktü. Ama, hanımlar sadece Kuvvet Komutanları ile görüşmeyi yeterli bulmuyorlardı. Haftanın sonunda iki öncesi gün, Başbakan İnönü'nden aynı şekilde randevu talep ettiler. Randevu da, bir gün önce, boğazi topluğa na bize iş bulan diyen yüzlerce vatandaş talep ettikleri randevunun aksine hemet kabul edildi.

Defileye gider kadar süslü iztrîap kafilesinin ziyaretinden sonra Başbakan İnönü gazetecilere, «Ben vazifem içde dert dinlerim, onların da dertlerini dinledim» dedi. Ne var ki o sırada, saatlerden beri Başbakanın kapusunda İnönü'yle görüşmek isteyen yetmişlik bir köyüğünden alınan arazisini kendisine gen verdirebileceğini umduğu İnönü'ye sokulmak, derdini anlatmak isterken, polisler tarafından yaka paça oradan uzaklaştırılıyordu.

Kocaları da memlekete pek pahalı olan «iztrîap kaflesi» ise arkalarından gelen ve içerde ne konusudugunu öğrenmek isteyen gazetecilere karşı birbirlerini iğaz ediyor, «bu yılanlara her şey söylemeye, başımıza ne geldiye bulular yüzünden geldi» diyorlardı. Dogrudu, kocalarını aşağı eden gençlik yükseldi, tankları altında can veren, copları beyni sarsılan, kurşunlara göğüslerini before tutanlar, saçları kesilip naphane içinde aylarca yatan gençlik ve gazeteciler yükseliyordu. Busların hocaları ve kendileri ise melek...

Inönü, iztrîap defilesini teshir etme fırsatını kaçırmadı. Onlar ile: «Bu politik hayatımızın acı bir tecrübe olmak hatalarla kalacaktır. Bu acılar gelip geçecektir. Af elbette çakacaktır.» tarzda konuştu. Hele Başbakanın aralarında harika yardımelerin, Tokusların, Timurların, Atademirlerin, Fıratların, Topcuların bulunduğu hanımlardan birinin: «Bari yaz seyahatlerini Kayseride geçirmese de yolundaki sözleri üzerine çapkına göz kırpması ve bu göz kırpmasının Kayseridekilerin sonbahardan önce affa ısrâvakları şeklinde hanımlarca yorumlanması çok hoştu...»

Karavanacılar

Manşetlerden eksik olmaz bir lâf haline yeniden gelmiş olan af konusunda elbette ki yapılıp edilenler - sadece bunlar değil. Nitekim, YTP'nin İstanbul İl Başkanı Hamdi Akça, «Once huzur sonra af fikri artık iflas etti. Eğer affı millet istemiyor derlerse, referandum yapılması teknik ederiz» diyor, AP liler, affı geçiktirmiyelim diye nâra atıyorlardı. İstenen vasat iyiden iyeye yaratılmış, af artık ortakta rahatsız konuşulan ve gerçekleştense pek fazla da reaksiyon uyandırmayacak bir konu haline gelmeyecek.

Af konusunu istismar ederek siyasi yarım yapmaya pek meraklı AP içinde ise bu sırada önemli istihaleler oluyor, müfritler, Grup İdare Kurullarından sonra, Merkez İdare Kurulunda da köprü boşalarını tutmanın sevinci ile, istedikleri İnönü'ye yapılmaya, Gümüşpalya -

Başbakan İnönü, Genel Kurmay Başkanı ve Kuvvetler Kumandanılarıyla

Kısrı muhayyileller

Son derece kritik iki tarihi ortaya atıp, affın bu tarihlerde çıkışğını ileri sürecek kadar gözleri dönmüş olan bir takım insanlar, aslında affı gerçekten istiyorlar mıydı istemiyorlar mıydı bilinmez. Milletin direnen güvenilir kulanan bir zulüm idaresine karşı baş kaldırdığı tarihin daha ikinci yıldönümünde, o zulüm idaresinin mesullerinin affını çıkışagini söyleyenlere gerçekten iyi niyetli insanlar olarak bakılamazdı.

Nitekim, Cumhurbaşkanı Gürsel'in Siyasi Partilere yaptığı ziyaretin anında, 27 Mayıs tarihini kuvveten fiile çıkarmış olanlar elebaşıları, Gürsel'in eski can yoldaşları, Tabii Senato üyeleri, eski MBK elârları, aralarındaki binbir ihtilâfın içine bir araya geldiler. 27 Mayıs'ta bir afın bahis konusu edilmesi kanlarını beyinlerine sıçratmıştır. Millet Meclisindeki özel odalarında yaptığıları bu toplantıda tabii Senatörler, önce Gürsel'in gerçek fikrinin ne olduğunu anlamak gerektiği üzerinde olduğunu anlamak gerektiğini üzerinde ittifak ettiler. Gürselden randevu talep edildi. Devlet Başkanı ise, Tabii Senatörler, yarı vefakâri Genel Sekreteri eski İçişleri Bakanı Nasır Zeytinoğlu'nu gönderdi. Zeytinoğlu eski MBK elârlara, Gürsel'in partilere ziyareti sırasında yaptığı konuşmaların basına yanlış aksettiği yanda teminat verdi. Gürsel asla ve asla 27 Mayıs'ta bir af lafi etmemişi.

Devlet Başkanı Gürsel ise, geçen salı günü dört parti merkezine yaptığı ziyaretle bir kere daha af konusunun üstünü açmış oldu. Hele Gürsel'in sıra ile ziyaret ettiği AP, CKMP, ve YTP Genel Merkezlerinde bir sohbetten asla ileri gitmemesi gereken konuşmalarında ısrarla af konusunu üzerinde durmasi, partilere giriş ve çıkışlarında gazetecilerin de Devlet Başkanlığına ısrarla af konusunda sorular sorması, hele ve hele Gürsel ıktidardan sonra her siyasi parti idarecisinin Gürselden naklen af konusunda yaptığı yorumlar, ortalığı iyice karıştırdı. Partillerden alınan bilgiye göre, Gürsel, af konusunda her partiye o partinin meşrebine göre şerbet vermişti. AP Genel Merkezinde

ların başına yeniden büyük gaileler açıldı.

Başka siyâsilerin aksine, «istifa ederim» lâfını ağzına dahi almayan İnönü Devlet Başkanı açıkça, «Şayet 22 Şubatçıların affı Meclisten çıkmaz veya buna bir de siyasi af eklemek istenirse, Hükümet Başkanı olarak karşı koyar, Meclisten güven oyu isterim» dedi. Gürsel, İnönü'nün gerçekten dediğini yapan bir insan olduğunu bildiği için, Hükümet Başkanı bir kere daha kesin teminat verdi ki, tamamıyla Başbakanıyla aynı şekilde düşünmektedir ve etrafına yayılmış olan sözlerin ası yoktur.

Başbakan istediği kadar dirensin, 22 Şubatçıların affı ile Siyasi affın birbirine karıştırılmamasını söylesin, Gürsel istediği kadar siyasi partilerde söylemediği sözlerin yanlış manalandırıldığını iddia etsin. Memleketin zincirde kuvvetlerinin temelini konususunda kudâğın fitili bir kere atéglenmişti. Dört yıl sonraki seçimler için yarım yapmak hirsindeki bir kisim AP liler ve YTP liler konuyu alabildigine istismar ediyordu. Öyle ki, bu kervanın dışında kalmak korkusu ile CKMP da hâlâ hâfizde bir bildiri yayılmadı, CKMP'nin prensip olarak siyasi affa taraftar olduğunu, bu konuda simdiye kadar da boş durmadıklarını, ancak memlekêt menfaatlerini kolamak amacıyla konuyu istismar etmediklerini açıkladı.

CHP Meclis Grupları İdare Kurulu ve Merkez İdare Kurulu ise, üst üste yaptığı toplantılar ile, birden parksanın bu alev karşısına partinin durumunu tesbitte fayda gördüler. CHP lilerin verdikleri karar, pek tabii ki, İnönü'nün kendilerine telkin ettiği karar oldu. Yani CHP liler önce 22 Şubatçıların affı çıkar, sonra siyasi affın çıkışmasına da biz prensip ola-

gazetelerin manşetlerinden hemen hiç inmedi. Memleketin gerçek derti ve meselelerinden nasipsiz politikacılar ile bir kisim basın el ele vermişlerdi. Ankarada sadece beş lâf bir işi sen alacaksin ben alacağım diye birbirlerinin girtığını sarılan üç yüz kişi, Başbakanlığının önünde, boğaz toplugu çalışmaya istiyoruz diyenlerin feryatları, gizli ve açık sayıları bir milyona varan ihsizsin feryatları, bu politikacıları ve bu basını ilgilendirmiyordu.

Yangın körükliyeler

Tabii ki, af konusunu istismar edenler sadece politikacılar, sadece düşen tirajları kırıltıtabilmek için af ticareti yapan gazeteler değil. Bunu bir de, adlarından her gün bahsedilmemesine alışmış olup da, son zamanlarda bunu duymayanlar, gazete sütunlarında poz poz resimleri arzu endam etmediği için üzüntüye kapılanlar katılmıştı. Bu yüzden, demegler, ziyaretler, fısıltı şeklinde veya açıktan sohbetler de birden ortaya çıktı.

Devlet Başkanı Gürsel ise, geçen salı günü dört parti merkezine yaptığı ziyaretle bir kere daha af konusunun üstünü açmış oldu. Hele Gürsel'in sıra ile ziyaret ettiği AP, CKMP, ve YTP Genel Merkezlerinde bir sohbetten asla ileri gitmemesi gereken konuşmalarında ısrarla af konusunu üzerinde durmasi, partilere giriş ve çıkışlarında gazetecilerin de Devlet Başkanlığına ısrarla af konusunda sorular sorması, hele ve hele Gürsel ıktidardan sonra her siyasi parti idarecisinin Gürselden naklen af konusunda yaptığı yorumlar, ortalığı iyice karıştırdı. Partillerden alınan bilgiye göre, Gürsel, af konusunda her partiye o partinin meşrebine göre şerbet vermişti. AP Genel Merkezinde

SÜR GIT

bir sözcü gibi kullanmaya hazırlanıyorlardı.

Nitekim, ilk adım olarak, 22 Şubatın arifesinde ve sonrasında, 22 Şubatçıların temsil ettiği ruhtan korkutuklarından dolayı AP den atılmış olan altı kişi —Burhan, Apaydin, Tahsin Demiray, Gökhan Eviyaoglu, Mehmet Ali Aytac, Hami Tezkan ve Mehmet Turgut—, evvelki karar yok sayılıp yeniden bağıra basılıyor, YTP müfettişlerinden, Yassada avukatlığı ile şöhret yapmış Ertuğrul Akça ile de takviye ediliyor. Artık sıra, Ortak Hükümetin AP kanadının yapmak istediği işlerde finansiyeli sözcü yapabilmeye gelmişti!

Not: Sonunu ben bağıyacağım:

A.P. nın yeni hâkimleri sindilik Koalisyonu bozmaya değil, ondan faydalananmaya hazırlıyor. Nitekim partiye tekrar alınan en sıvri milletvekilleri bile Koalisyonu karşı olmadıklarını, sadece koalisyon içinde A.P. nın daha gâhiyetli olmasından istediklerini açıklamışlardır.

Bu durumda, koalisyonun A.P. kanadının İnönü'nün politikasına sindilik rıza göstermesi lazımdır. İnönü en ufak bir tâzî vermeye yanaşmadığını göre, 22 Şubat ile Kayseri aflatı ayrı mütâlâa edilecek ve A.P. Bakan değiştirmeye sevdasından vazgeçecektir. Fakat bu çok kusa vâdeli bir anlaşımdır. Son değişiklikler A.P. de hem iktidarda kalmak, hem de muhalefet yapmak temayılini kuvvetlendirmiştir. Büyük Kongreye yani 9 Eylül'e kadar bu böyle sürüp gidecektir. Kongre'nin yaklaşması muhalefet yapma temayıllерini daha da artıracaktır. Başka bir deyisle koalisyon yaşıyabilir, fakat ancak son dakikada önlenebilen sürenin buhurlardan kurtulma şansı gittikçe kaybolmaktadır. Bugün af diyenler, yarın af yapılırsa, başka bir lâf bulacaklar ve eüreleri de artacağı için, yâstırımları daha zor olacaktır.

Bütün bunlar, mevcut siyasi partiler arasında dağlılmış bulunan idareci zümrelerin, ağır bir ifkisidir ve sosyal buhurun içinde bulunan Türkiye'ye öncüllük yapmayıacağının delilleridir. Memleketin gerçek meseleleriyle idareci zümrelerin meselelerini arasında gittikçe genişleyen bir uçurum vardır. Bu aykırı gidis, her halde çok uzun zaman devam edemez.

Millet Meclisi

Bizim Radyo

Kadırlı Kaymakamı, meseleleri, CHP'nin devrimci kanadıyla ağa savunucularını karşı karşıya getirdi. Kavga ve gürültü içinde geçen, çekisme sonunda, ağa savunucuları Türk halk erkârı önünde manevi bir bozguna uğradı. Söz-ihi soru mîsesesinin bir bakımdan hesap sormak için değil de, bakan el altından sağladığı malzemeyi onu savunmak için kullanan Kemal Bağcığoğlu (Maraş A.P.) ve Ali Nail Erdem (İzmir A.P.), ağalar boyun eğmeyen Kadırlı Kaymakamı ve basını komünistlikle ve "Bizim Radyo" dan talimat almakla suçlandı. Bağcığoğlu "Komünist radyoları Mehmet Can tutuyor. O halde talimat Moskovadan geliyor. Komünist radyolarının savunduğu bir adamı, bir milletvekili nasıl savunur?"

Bu aşağılık susturma ve sindirme mehdîlerine Suphi Bayram gereken cevap-

ları verdi: "Komünist radyoları, 27 Mayıs'ta tutmuşlardır. O halde 27 Mayıs'a karşı mı olmak lazımdı?"

İçişleri Bakanı Topaloglu da, "Fotoğraflara inanmıyorum. Park parka benzemiyor. Çamlı kurudu. Kaymakam elbise tâhsisini aldı" gibi incir çekirdeğini doldurmayan iddialardan medet umarsak ve gizli mîfettîs raporlarını sokağa döker, sayif bir savunma yaptı. Beyinsizce yapılan bu savunmalar ve iftiralar, Mehmet Can alehîtarârının maskesini düşürmekten başka bir sonuç vermedi. İyi bir parlîmanter olan Suphi Bayram, bakanın tedarik ettikleri malzemeyle, bakanı savunmak için sözü soru veren

da okurken helâ duvariarına orak çekiç resmi çizdiği için, komünizm propagandası yaptığı için, ağalar tarafından değil, okuldaki arkadaşları tarafından dövüledek Kadırlı kovulmuştur. Bunun için dir ki, Yaşar Kemal Kadırlı'ların düşmünydi. Elbette Mehmet Can tutacaktı. Zaten diğer gazetelerde hep mîsecceler bu Mehmet Can tutmuşlardır. Cumhuriyet gazetesi bir de Erol Dalı adında bir muhabir göndermişti. İyi ama, Erol Dalı da amansız bir Topaloglu düşmünydi. Topaloglu, Dallının kendisinin düşmansı olduğunu, seçim kampanyası sırasında, oğlu, "Maamâfi ben asıl kaynağımı bilişik odadan kulakları ile duymuştı. Topa-

istedi, yürüdü. Birkaç adım alargâda, bir Millî Emniyet mensubu kendisini bekliyordu. Onuna birkaç kelime konuştu, da ha doğrusu fısıldâstı ve Meclis Genel Kurul salomuna doğru yürüdü.

Meselenin içgüdü

Mehmet Canın Kadırlı'dan uzaklaşındı. masum sebeplerini bulmak için Moskovaya kadar uzanmaya Nizam yoktur.

Mehmet Can Kadırlı'da kaldığı 18 ay içerisinde tam 4 defa tâyin edilmek istenmiş, 3 defa kararname çıkmış, bir defaında kararnameye girmesi ünâmmış, son defasında ise ağalar galip gelmiştir.

Mehmet Can 30.7.1961 ta Kadırlı'ya gelmiştir, ilk işi tavassutu kaldırırmak ve ora daki köy okulları inşaatıyla dag köylerinin yollarına başlatmak olmuştur.

Nâzil haberleri, Aralık 1961 başlarında Afsârlar ve Karamâftülerin köylerinden çıktı, etrafı dağılmıştır (en uzak dag köylerine kadar). Tâyin emrinden 1 hafıta önce aynı sahîslar, tâyinin 1 hafta içe risinde gelmiş olacağını duyurmuşlardır. Tâyin emri telle 14.1.1961 de vilâyete gelir.

TÂYİNİ YAPTIKLARLAR:

Ahmet Karamüftüoğlu (CHP Adana Milletvekili) ark ve tavassut imkânsızlığı dolayısıyla, İçişleri Müsteşârîne Muhibî Babaoglu vasıtâsiyle, Babaoglu Maşâîdir, Maraş çeltikçileri Kadırlı ovasında ortak çeltik ekerler, araya belki ikinci kişiler girmiş olabilir.

Galip Afsâr (Adana Senâtoru, eski A. D. P. İl Başkanı ve Adana Belediye Başkanı o devirde Adana Valisi Hilmi Inceşulun yakını dosta), Başbakanlık Müteşâri H. İnceşul vasıtâsiyle (ki İncesulu bundan önce İçişleri Müsteşâri idi), tâyin işini İçişleri Zât İşleri U. Md. Serif Ergen'e "ihlâm" eder.

Bu suretle tâyin, Bakan Kızıloglu'nun bilgisini dışında, ağaların politik mevkilere gelmiş olanlarının bakanlık teşkilatına direkt olarak tesirîyle yaptırılmıştır.

TÂYİNİN DURMASI:

MBK ve Kızıloglu durumdan haberdar olur, Kızıloglu tâyini derhal durdurur, faktat bakanlık teşkilatı, kararnameyi iptal etmekten, sindilik Muradiye Kaymakamı sıfatıyla Kadırlı vazife görmek ve üç ay içerisinde yeni bir kararname ile tekrar Kadırlı'ya verilmesi formülünü tercih etmigelerdir (Democles kihci). Nitekim 3 ay geçmeden Kızıloglu ayrılmış, yerine Nasır Zeytinoglu geçmiştir.

Kızıloglu gider gitmez gene aynı dedikodular çıkmaya başlar, Mart 1961 sonunda kaymakamın 1 hafta içerisinde gitmiş olağâti dedikodusu Karamâftülerce duryurulur.

5.4.1961 de tâyin emri kazaya gelir (tel emri 4.4.1961), emrin Adanaya gelişî Nasır Zeytinoglu ile Zât İşleri Mîdürrü Serif Ergen'in Adana seyahatlerine rastlatır, isten haberdar olduğu zehâbu yandırılır, bu suretle valinin en çalışkan kaymakamını savunması ve verilen söz ifzîlerinde durulması önlenir.

7.4.1961 de durum MBK ve Nasır Zeytinoglu akseder, Zeytinoglu'nun hiçbir

İzitrap kâfîlesi» Başbakanlıkta

iki milletvekili ve Topaloglu'nu bu hakkı davada perîşan etmesini çok iyi bitti. Halbuki Topaloglu, Cuma günü kendinden oldukça emindi.

Polis Metodu

gün, Topaloglu oldukça sınırlıydı. Sınırlıydı ama, ne de olsa eski bir polis olarak sınırlığını gözlemesini biliyodu. Meclis koridorunda ayak üzeri yakanlığı gazetecilere ve gazetecilerle birlikte olan iki milletvekiline, Malik Yolaç ile Süreyya Endik, içini dökmeden edemedi. Sayet Meclis gündeminde başka bir şey girmez ise, Kadırlı Kaymakamı Mehmet Can hakkında verilen bir sözü soruya cevap verecekti. Cevap verecek ve soruyu soran milletvekillerinin de, Kadırlı Kaymakamının da canına okuyacaktı. Öyle diyordu.

Kadırlı Kaymakamı hakkında alınmış stürlü ile tâhakkât kararı vardı. Bu dosyalar mahkemeye sevk edilmişti. Mehmet Canın yolsuzlukları bir iki değildi. Çeltik Komisyonu Başkanı olarak her yıl kendisine bu komisyon parasından birkaç takım elbise yaptırmıştı. Gene bu komisyon parasıyla otomobil aldırmıştı.

Mehmet Can tutanlara gelince. Topaloglu onları da biliyordu. Mehmet Can hâdisesinin üstline körükle gidenler hep belliymi. Önce Yaşar Kemal yazmıştı. Yaşar Kemal ki, daha 12 yaşında ortaokul-

luğunu, "Maamâfi bir aasî kaynağımı bîm-yorum bu işin" dedi. Asıl Kaynak, Halîtin Kocasıdır. Bütün melânetler onun başınağının altından çıkmıştır. Topaloglu bundan sonra koltugu altındaki dosyasını açtı. "Bakın" dedi. Pelîr Kâğıda yazılı bir takım yazılar vardı. "Bunlar" dedi, "Komünist bîzim radyonun, Moskova Radyosunun Türkçe yaymalarını metinleri. Bütün bunları biz takip ediyoruz. Mehmet Can kampanyasını yürütenler talimatı bu radyolardan alıyorlar." Sonra Topaloglu, elinde çögâltılmış olan metinleri gazetecilere dağıttı. "Ahn, okuyun bunlar!" dedi. Sonra güllümseyip, "Tabii Meclis kürsüsünden gazeteciler kasıtlı hareket ediyorlar demeyeceğim" buyurdu ve polisçe gözünü kırparak, "Enayî miyim?" münâsibî bir hareket yaptı. "Sadece bir takım vâkiâları ortaya koysacam. Dâlliâr vereceğim, ama hâzır basındaki kasıtlı propagandadan bahsetmeyeceğim. Basın benim dostum olmaz. Ne yazarlarsa yazsunlar" dedi. Topaloglu'nun "Enayice" bulunduğu iş partesi günü, bakanın savunucusu milletvekillerî tarafından yapıldı.

Sonra, sözü soruya veren milletvekillerîn kullanımı muhtemel vesikalâri bakanlıkta hangi kademelerden temin ettiklerini bildiğini, hepsi admı adm takip ettiğini de söyledi. Bunlara çok ustaca cevaplar hazırlamıştı. Bütün bunları söylemekten sonra, milletvekili dosyalarından ve gazetecilerden müsaade

İlhan Selçuk

Satılan Cumhuriyet

seyden haberi yoktur, teşkilat tarafından kendisine duyurulmamıştır, bakanın da böylelikle ikinci bir defa geltiği - politika ağaların emrindeki İşleri Bakanılığı teşkilatının üst kademeleri tarafından atlatılmış ve aldatılmış olduğu açıga çıkmıştır. Durumu öğrenen bakan tayıni derhal durdurur, ayrıca, bir olup bitti sağlamak için M. Can yerine tayınlı edilen kaymakamın da naklini durdurur.

9.4.1961 de MBK Üyelerinden Sami Küçük, Suphi Gürcüyatrak, topçu uçaklarıyle Kadıriliye gelirler, Günlerden pazar oldu-

Dr. Suphi Baykam

gu ve kimse geleceklerini bilmemiği halde aniden büyük bir halk kalabalığı toplanmıştır, komite üyeleri ilk oturluları öğretmenler lokalinin bütün camları dardını dökmek isteyen halkın adeta hilcumu ile kırılmış, komite üyeleri bunun üzerine belediye bahçesine çöküp halkla açık bir oturum yapmışlardır. Buradaki sahneleri şahit olan Fikret Ekinci'den dinlemek gerektir. Komite üyeleri halkın dileklerini sormaları üzerine halk tekrar tekrar, ve yalnızca "Kaymakam isteriz!" diye feryat etmiştir, "Peki, o kalacak, başka ne istegeiniz var?" soruları üzerine "Kaymakam, kaymakam, kaymakam kalırsa zaten bütün isteklerimiz hallediliyor" ve "Bizi hâlâ mı ağalarra ezdireceksiniz" feryatları yükselmış, ancak Sami Küçük'ün kalkarak "Ağaların bugün de bagi ezilecektir, yarın da" diye seslenmesi üzerine heyecan biraz yattırmıştır.

Bu kalabalığın içerisinde AP Başkanı Tevfik Coşkun'un hâdîseleri ayakta bütünlük bir dikkatle takip ettiği görülmüş, ve daha sonra "Beklemek lâzım, seçimleri beklemek lâzım" dediği duyulmuştur.

Durum bu arada ayrıca İsmet İnönü'ye de duyurulmuş, bir hukuk devletinin bu şartlarla tahakkuk edemeyeceği, devlet otoritesinin taşradaki parti temsilcileri tarafından ayaklar alma alındıkça bundan hukuk devleti anlam, halkın güveni ve ilgili parti veya partilerin de zarar göreceği elbetle, parti temsilcilerinin bu şekildeki hareketlerinin ve kendi kişilik sahi menfaatleri uğruna memleket ve parti menfaatlerini baltalamalarına müsaade edilmemesi gerektiği bir prinsip meselesi olarak ele alınmıştır.

Seçimlerden sonra

Seçimlerden evvel ve hemen sonra kaymakamın bu defa artık mutlaka nakledilecegi dedikoduları gene yayılır, Topaloğlu bakan olunca iş tamamdır.

Topaloğlu Balmumuandan çıkışından sonra kaymakamı tekrar tekrar tebrik etmiş, kendisi milletvekili ve Hatay Valisi iken, elinde her türlü imkân olduğu halde, kendi kazasına M. Can'ı yaktıklarından hiçbirini yapamamış olduğunu, kendisine teşekkür borçlu olduğunu defalarca söylemiş, Balmumuandan çıkışını dolayısıyle yanına gelmekten çekindiğini - kaymakama zarar vermemek için - defalarca ifade etmiştir.

YENİ NAKİL DENEMELERİ:

Topaloğlu'nun kendi ifadesine göre, kendisi bakan olur olmaz Mîstegâr Babaoglu ile Zat İşleri Genel Müdürlü Şerif

Bu ay bir cumhuriyet satın aldım. Pahalı bir heves, amma iste o kadar. Çoştandır canım istiyordu, aldım kurtuldum. Bir memleketin hükümi olmak daha fazla memnun edici bir şeş sanıyorum.

İyi bir fırsat vardı ve işi birkaç gündे bitirdik. Reisicumhur çok sıkılmıştı, müsterilerinden teşkil edilmiş vekiller yetesi tehlikeli durumda idi. Cumhuriyetin kasaları bombostu, yeniden vergi ihdası, iktidardakilerin devrilmesi, belki de ihtilâl için işaret vermek demek olacaktı. Zaten şimdiden çeteler kuruş önune gelene makam ve memuryet vâdeden bir general da ortaya çıkmıştı.

Orada bulunan Amerikalı bir acente bana haber verdi. «Hacienda»nın naziri New-Yorka koştu, dört günde mutabık kaldık. Cumhuriyete bir kaç milyon avans verdim ve bundan başka, Reisicumhur ile nazırlarının ve bütün kâtiplerinin aylıklarını devletten aldıklarının iki misline çıkarttım. Buna karşılık bana, milletin ruhu bile duymadan gümüklerle tekelleri verdiler. Ayrıca, Reisicumhur ile nazırlar, memleketin bütün hayatının filen kontrolunu bana veren bir gizli vesika imzaladılar. Oraya gittim vakit bir misafir gibi görüneceğimdir, hakikatte memleketin mutlak hükümi benim. Bugünlerde, ordu teşizatın yenilemek için çok mühim bir yeni avans verdimse de karşılık olarak yeni imtiyazlar aldım.

Manzara benim için oldukça eğlenceli. Meclisler, görünüşte serbestçe müzakere ediyor, kanunlar okuyorlar, millet Cumhuriyetin müstakil ve muhtar, her için idaresinin kendi iradelebine bağlı bulunduğu zannetmeye devam ediyor. Kendilerinin vekâmetlerini her şeyi -hayatları, varlıklar ve hakları- nihayet bir yabancıın, yanı benim elinde olduğunun farkında değil.

Ergen kendisine M. Can'ın tayınlını "İki defa isabetli olarak MBK tarafından durdurulmuştur, bunun artık gitmesi lâzımdır" gereğiyle getirmiştir. Bakan, tayınlının 1961 senesi sonundaki bir kararnameye konmasının, "kendi kazanın dan başlamam biçimiz olur" diye geri bırakılmış, yeni bir formülüslünlülmüş, Kadıriliye müfettiş gönderilmesine karar verilmiştir.

Müfettiş işi

Müfettişler gelmeden önce Tevfik Coşkun, müfettiş getiriyoruz, bizim adamlarımızdan müfettiş geliyor, diye duyurma yapmış, müfettişlerin gelmesinden bir hafta önce bir hafta sonra geleceklere söylemiş, dediği gün de gel-

İstesem yarın meclisi kapatır, anayasayı değiştirir, gümrük tarifelerini iki misline çıkartır, mültecileri atabilirim. Keyfim isterse, iktidârin imzaladığı gizli vesikayı negrederek, reisicumhurundan kâtibine kadar, hükümeti devirebilirim ve elimde olan memleketi, komşu cumhuriyetlerden birine harp ilân ettirmek de benim için imkânsız değildir.

Bu gizli fakat hudsuz kudret bâna birkaç hoş saat geçirtti. Şüphesiz politika komedyasının bütün sıktılarımı ve mecburiyetini çekmek insan hayvanlaşdırır bir yorgunluktur. Fakat perdenin arkasından her istediği hareketi yapan kuklaların ipini çeken bir kimse olmak, zevkli bir meslektir.

Ben bir «mûtenekkir» kralım, tehlike bir küçük cumhuriyetin kralı! Fakat onu ele kolayca geçirebileşim ile ilgilişlerin bu sırrı gizli tutmakta açık menfaatlerini gözünme getirince, benim cumhuriyetimden daha büyük ve daha çok önemli başka milletlerin farkına varmadan esrarengiz yabancı hükümdarların emri altında, buna benzer bir mehtâriyet içinde yaşadıklarını düşünüyorum. Büylesi devletleri satın almak daha çok para istiyecisinden, benim vaziyetimde olduğu gibi bir efendi yerine, o zaman bir törd, bir mall sendika, mahdut bir kapitalist veya banka grupu icabeder.

Fakat elimdeki esasi malumata göre, bir çok memleket, filen, görülmeyen kralların teşkil ettileri küçük komiteler tarafından idare edilmektedir. Bunları ancak emniyet etikleri adamları tanır. Onlar da meşru şef rollerini gayet tabii bir surette oynamaktan geri kalmazlar.

Yakarıdaki sabırları Yirminci Yüzyılın Ünlü İtalyan yazarlarından Giovanni Papini'den aldım. Papini 1956 yılında öldü.

Yâlnız aleyhte olan sıktıyetçileri yazarlar, letekileri hesaba almazlar, her hallerinden bu tutumları aksıktır. Tahâkik edilen konular hep daha önce MBK zamanında ve MBK üyeleri gelmeden öncesine ait, tahâkik edilmiş işlerdir, ki bunların sonunda o zaman kaymakama takdîrname verilmiştir.

Müfettişler kaymakamı yürütütmeye müsaât bir şeş bulamazlar, halkın hedefi kâsihâsında 25.12.1961 sabah erken, den kaçıracasına kazadan ayrırlar. Hicbir süfistîm bulunmadığı halde "Kaza da ikilik vardır, kaymakamın gitmesi lâzımdır" fromüllü ortaya atalar.

Yeniden nakıl denemesi

Topaloğlu bu sahada: "Ben kaymakamı çok begeniyordum, fakat ne yaşayım, evvelâ ben bakan olur olmaz, Mîstegâr ile Zat İşleri Genel Müdürlü bâna bu tayınlı getirdiler, o zaman yapmadım, benim için doğru olmaz diye, daha sonra bütün mebuslar gelip bu kaymakamı, Kadıriliye alırmam için bana mîstegâr ettiler, ben de müfettiş gönderdim, artık gitmesi şart olmuştur, giidecektir" demiştir.

Bu sahada, Senâtor Sami Küçük durumu incelemiş, bahis konusu sıktıyetçilerin (ki bunlar ağalar tarafından helâkten başa kimselere kısmen para mukâbilinde, kısmen elde etme ve korkutarak yaptırılmıştır) hep kendi tetkiklerinden geçmiş eski hâdîselerle ait olduğu neticesine varmıştır.

Neticede kaymakamın, ancak her türlü siyasi baskı doğrultusunda işleri yönetme ligi çerçevesi içerisinde nakıl edilebilece-

İşçileri akansı Ahmet Topaloğlu

Nihat Erim ile

bir konuşma

Soru: Partilerimizin belli başlı meşalelerde fikirleri olmadığı görülmüyor. Fiksiz partiler onlardan beklenen fonksiyonları yerine getirebilir mi?

Cevap: Fiksiz parti elbette vazifesini göremez, hatta tersine, zararlı olur.

Soru: Siyasi partilerimiz nasıl fikir partileri haline getirilebilir?

Cevap: Fikir partisi tâbirinden ne kaslıdınızsunuz, biliyorum. Çünki, görünüşe her partisin programından hangi fikre, hangi doktrine yönelik olduğu teşhit edilmişdir. Eğer bugün yurdumuzdaki partilerin programları eklektik ise, sebebin ve şimlini toplumda aramak gereklidir.

Soru: Bir çok ilde partilere ağaların hâkim olduğu, seçim listelerinde ağaların sağları işgal ettiği söylüyor. Düşünçiniz?

Cevap: Bir memlekette ferd, vatan- dayı belli bir kültür seviyesine ve belli bir ekonomik standarda ulaşmadıkça, onun şu veya bu şekilde sınırlılıkla kanun tedbiri ile, yasakla ülkenemez. Türkiye'nin baş derdi dün olduğu gibi bugün de eğitim eksikliğidir. Gerçek bir eğitim seferberliğine hemen girişmek partidir. Her seyimiz bu işin hâline bağıt. Ote yandan da, ekonomik ve sosyal tedbirler alınmalıdır.

Soru: Sosyal ve ekonomik tedbirlerden maksadınız?

Cevap: Önce vergi ve kredi sistemi yeniden ele alınmalıdır ve herkes behem- mal kazancı ölçüstünde vergi ödemeli. Zekîya ve beden çalışmasına adalat dairende hak tamamsızdır. Bunun yanında servet birikmesine yer kalma- mazdır. Toprak meselesi en önemli dâvâlarmızdan biridir.

Herkes toprak reformundan bahse- diyor, lâkin bundan ne anladığını der- li toplu işah edilmiş değil. Ben, bu改革unu söyle anlıyorum: Topraktan ekmeğini çıkaracak her ferde devlet ekceğiz terleyi mutlaka çıkarıp vermemeli. Çiftçinin toprak üzerinde sınırlı- rulması imkân bırakılmamalıdır. Topraktan fazla mahnî almak için ge- reklî usuller köylüye öğretilmeli ve

gi kararına varılmış, M. Can'ın o sır- larda çıkan kararnameler (8.1. 1962 ve 9.1.1962 tarihli kararnameler) girmesi son bir defa önlenemelidir.

Yönetmelik gereğince: Kaymakamlar doğu hizmetine ancak Mayısın ilk hafta- siyle Eyllüllü İlk haftasında tâyin edilebilir. (2.11.1960 gün ve 291 sayılı yönet- meligin 12 nci maddesinde bu hususta sa- rahat vardır).

KATI NAKİL:

Kaymakamın nakli en erken olarak Mayıs başında mümkün olduğu halde, bu defa bilhassa Tevfik Coşkun ka- zançlınak haberleri gene tazeleniyor, diğer taraftan, mevsim geçmekte oldu- ğa hâle çetinkillerin belediye arkalarına nitelikli müsteri çekmamakta israr ettik- leri ortaklığı gösteriyor.

Çetink mevsimi bağında ise Mehmet Can Kâfifeden uzaklaştırılmıştır.

fenni vasıtalar da verilmelidir. Ancak toprak reformuna bu şekilde bir kaç aydan gidilirse beklenen netice alınabilecektir.

Soru: Eğitime önem verdığınızı göre, Köy Enstitüleri hakkında düşünceniz nedir?

Cevap: Köy Enstitüleri Türk milletinin medeniyete toplu ulaşmasını kısa zamanda sağlayabilecek en güzel bir buluştur. Ne yazık ki çok partili hayatın ilk demagogik saldırılarna bu müesseseler kurban edildi. Yapılacak iş, hiç vakit kaybetmeden Enstitüleri aynı metodlarla yeniden açmakta. Hattâ ben daha ileriye gitceğim. Ümîmizdeki 5 yıl içinde hem okulsuz çocuk bırakmamak, hem de eğitim ilkelerimizi Batının rasyonel bilinci ve değer yaratıcı pragmatist felsefesine göre baştan düzenlemek gerekiyor.

Soru: Segim sonuçlarına bakılırsa C.H.P. denmiş bir oya sahibi. Genişleme

istadı göstermiyor. Fakir köylü ye özel- likle işçi, görünüşe göre, C.H.P. ye oy vermiyor. Doğru mu?

Cevap: C.H.P.'nin oylarının donmuş göründüğünü, hattâ azalmak yolunda olduğumu 15 Ekim 1961 seçimlerinde ahnen netice karşısında bir dergiye verdığım demeçte söylemiştim. Aradan geçen altı ay bu teşhis ne yazık ki da- ha da kuvvetlendi. Bunun çeşitli sebepleri vardır. Kabahâti başkalarına yükleyip rahatlamak âdetini bir yana bırakarak, meselenin üzerine dikkatle eğilim lâzımdır.

İşçi belki; fakat fakir köylünün C.H.P.'ye oy vermediği şeklinde bir genel olay yoktur. Oy veren de var, vermayanı de.

Soru: C.H.P. nin bir eşraf partisi hâline geldiği söylüyor. C.H.P. nasıl hâlin partisi haline getirilebilir?

Cevap: Halk kütleleri arasında C.H.P.'ye inanmış çoğaltınamak için, parti-

nın yüksek kademelerinde, liderlik çevrelerinde yepeni bir anlaysı, bir ruh, bir canhık ve düşüncede verimlilik gerekiyor. C.H.P.'nin topiazı bir enerjîsi silkinmesi beklenir.

C.H.P.'nın eşraf partisi haline gel- diğini zannetmiyorum. Diğer partiler ne ölçüde eşraf partisi ise bizim parti de o kadaryledir. Asıl dâvâya üçüncü soruya verdığım cevabı işaret ettim.

Soru: C.H.P. nin prensiplerinden uzaklaşığı ileri sürülmüyor? Size hangi prensiplerden en çok tâvîz verilmiştir?

Cevap: C.H.P. iki ayrı eki altında kalmıştır: 1. Demokrasî içinde bazı prensiplerin korunabilmesi imkânı azalmıştır. 2. Partinin üst kademelerinin tutumuna göre prensipler yürümlü veya ilâmale uğramıştır. Tâvîz denilen davranışları bu iki açıdan incelemek doğru olur.

Soru: Sık sık bir lider buharanından şikâyet ediliyor. Siyasi partilerde lider yetişmiyor demiyor. Bu görüş doğrusa ne yapmak lâzım?

Cevap: Siyasi partilerde lider yetişmesi için zemin elverişli olmamıştır. Partiler genel olarak orîter rejiplerde görülen bir nevi saray entrikası usulüyle elde tutulmuş, demokrasi gerçeğlesememiştir. Her müsسهde sadece eşekli demokrasi uygulanabili- di. Yeni anayasa ve yeni parlamento bile su ana kadar gerçek demokrasi râhâliyla işlemeye başlayamadı. Demokrasi liderleri, gerçek demokrasilerde yetişir.

Soru: Yeni bir partinin başarı şansı nerede?

Cevap: Yeni bir parti vatandaş- neleri vnaaderek orîaya çıkacaktır? Bu bilinmedikçe başarı şansları için bir şey söyleyememiz.

Soru: 1946 — 50 Meclisi ile bugünkü Meclis'in bir mukayesesi yapabilir misiniz? Hangisi daha muhafazakâr?

Cevap: 1946—1950 Meclisi ile sim- dikini kıyaslamak doğru olmaz. 1950—1960 Meclisleri ile bugünkü parlamento karşılaştırırsak, aydın nesillerin siyâsi hayatı gittikçe çoğaldığı görüllür. Bence seçilene deşîl, gözlerimizi seçmeye çevirmeliyiz. Eğitimim bizim için hayati değerine bir kere daha dikkat çekerelim.

Soru: Koalisyonun yaşama şansları nedir? Aksayan tarafları nelerdir?

Cevap: Bugünkü koalisyon, kısaca bu bir «Zor Nikâh»tır. Koalisyonun nasıl meydana geldiğine dair söylenen- lere kulak vermek yeter. Buna rağmen, bir arada yaşama belki zamanla dırılık düzenlik gelir, deyelim ve geçelim.

Soru: Hükümetin teşkilî ve icraatî hâkkındaki düşünceleriniz?

Cevap: Hükümetin teşkilî için zor nikâh tâbî herşeyi anlatıyor. İcraatî için bir şey söylemeye yeter vakit he- nüz geçmedi deniyor. Beklemeli.

Soru: Sosyalist cereyanlar hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Cevap: Ferdinand kazanç hırsının ek- onomik hayatı degerine ve müteşeb- bisin rolinin ünemine inanıyorum. Ama, sosyal adaletin sağlanması için gerekli tedbirlerin alınması lâzım gel- diğine de aynı şekilde inanıyorum. Ya- ni ben orîtan solundayım.

Türkiye'de sosyalist düşünceleri derleyip toplamak faydalı bir hareket- tir. YON Dergisi bu alanda değerli bir hizmet yapıyor. Sosyalizmi komünist- lik zannedenler aydınlatıyor. Gaffet uykusunda olanları da sarsıyor. Fi- kir mücadelenin güzel örneklerini veriyor. Fikirler serbestçe yayılabilir, teşkilâtlanabilirse toplum hayatı den- geye, dolayısıyla güvene ve esenliğe ka- vuyur.

Ağa savunucusu Dernek Başkanı cevap

Bu haftaki derginizde «Ağalar su- suyor işçiler konuyor» başlıklı yazınızı okudum. Çok üzüldüm. Ama bu izzâtlîm okuduğum kusur için değil, mensubo bulunduğu «Çukurova Okullarından Yetiçen Derneği» adına.

Ben hâlen bu cemiyetin Genel sekre- teriyim. Bir talebe teşekkülü olan bu der- neğin idare Heyetine ne gayelerle gelmiştim, Ne güzel tasavvurlarımız vardı. Tüzyü- miliz bütün gayelerini yerine getirecektik. Bir defa Adana Talebe Yurdunu, ikinci defa biz açacaktık. 5 Ocak kuruluş balonum gelmiş geçmiş en güzel balo olacaktı. Fa- kır talebelerimize yardımımızı en randi- manlı şekilde teksif edecektik. Çok hoş bir dergi çıkaracaktık. Geziler, tanışma çayları tertip edecektik.

Sözüm ona; sözde milliyetçi, dinci- geçinen bir gazeteci, beynet veren zavalı Başkan arkadaşım da aynen bizler gibi düşünlüyordu.

Zavalı Başkan arkadaşım. Seçimleri kazanıp seni uysal, şahsiyetini kimslere çiğnetmez diye Başkan yapmaktan sonra ne kadar da dejîsin. Açıyorum, açıyorum sana. Yakında Fakülteyi bitireceksin ama bir hiç olar.

Hani beraber çalışacaktık, derneğimiz- in geyeleri tahakkuk edecekti. Ne oldu sana böyle, fikirlerini, ideallerini ne ga- buk yitirdin. Bu güzel peyleri hangi yollar- taları çaldırdın. Bak cemiyetimizin her işi yüz üstü duruyor. Arkadaşların sar- hoşluğuyla keşmeke hale dönen su balo- muzun hesabını hâlk veremedin. Mura- kabâ Heyeti durmadan seni arıyor. Mü- limânlıkta kimseye söz söylemezsin. Gel- de makbuzusuz alınan paraların, faturaların masrafların hesabını ver.

Açıyorum sana; siyaset cambazlarının oyuncası olduğunu. Burada fakir arkadaşlar yardım beklerken, talebe cemiyetinde ol- duğunu unutup af pişsin, diye bağırmış- sun. Derneğimizin adını kullanarak bir partiye ilâihak ettiğini gazetelerde okuyan arkadaşlarım var.

Söyle bana biz böylemi söylemişik. Müslüman insan yalan söyle mi? İkimizde Elhamdûllâh mîslîmîniz am, sen yalancı git. Kendini siyaset kurtlarına yem ettin. Genç yaşta bütün Adana Yüksek Tâbilî genelîğinin sevgisini kaybettin. Söyle bana Hukuk Fakültesinde tâbilî yapan 200'e yakın Adanalı talebe içinde sana rey veren yâmiî kişi çıkar mı? (Nitekim Fakülte seçimlerinde dersini de aldın). Seçimi sen kazanmadın. Başkanlığı ise

maskenle kazandın.

Cemiyetimizde her şey yüz üstü du- runken sen hâlk çocukça işler peşindesin. Yakında Genel Kurulumuz toplanacak ne yüze huzurlarına çıkacaksın. Bana faaliyet raporumu kitap halinde bastıralım di- yorsun. Hangi faaliyetten bahsediyorsun. O raporda siyasi partide ilâihakından si- yasî af hakkındaki konuşmandan, Yön dergisi için bir gazetede verdığın sağlam protestondan da bahsedecek miyiz? Sana acıyorum.

Yaşın misait, siyasi bir takım ka- naatlarını olabilir. Partiye ilâihak edebilir- sin, af için konuğabilirsin, bütün bunları anlıyorum. Yânzı anlamadığım bir şey var. Bizim talebe cemiyetinin buralarda ne işi var. Partiye ilâihak ettiğini arkadaşlar gazetede okuduklarını söylüyor. Benim karyûmda inkâr ediyorum. Korkuyor musun yoksa arkadaşım.

Bak şimdi de tutunmuş Kadırîlî ağalar- yağ gekiyorsun. Kadırîlî Lâymâkamı le- hinde, yazılanlara kızıyorsun. Yok kuy- makam haksız, ağalar haklıymış. Ağaların kazançları meşrûymus. Ağalar hakâzkâr oluyormus, biz onların çocuklarıymış. Daha neler.. daha neler. Birde bunun için Çukurova Okullarından Yetiçen Derneği, adına bir protesto çekniysem Yeni İstanbul gazetesinde.

Sana soruyorum Başkan arkadaşım bu protestoyu çekerken derneğimiz İdare Heyeti mensuplarından hangisinin fikrini aldım. Adana Yüksek Tahsil genelîğinin kâgânâsi seni destekledi. Derneğimiz adına konuğumun gençlikte seni destekliyeni aca- ba kaç kişi çıkar merak ediyorum.

Yine sana soruyorum. Kadırîlî işgâl gürdü mi? Kadırîlî kaymakamını tamior musun? Yaptıklarını gördün mi? Ağaları tamior, kazançlarıyla ne derece ilgilendi- yorsun?

Ağalar aleyhine yazılınlara dayana- mayan musun yoksa? Ne kadar da hasasmış- sin. Derneğimizin işlerini yaptı da buna- larla uğraşmak mı kaldı sana? Hem bu adamlar kendi haklarını aramaktan âciz- ler mi?

Bu yazımı benim ve dernek üyesi ar- kadâşlarımın isteğiyle kaleme almış buluyorum. Derginizde neşîrenden memura olacağım.

Çukurova Okullarından
Yetiçen Derneği
Genel Sekreteri
ERKAL KIZILAY

Türk işçisinin dertleri:

UTANÇ BÖLGESİ: II

Sömürme

Bir işyeri düşünün ki orada Türk bayrağı yırtılmakta, Türk İşçilerine küfredilmektedir. İşçilerin zaman zaman tekme yemeleri, bılkıte sığınacak bir yer olduğu hâlde yağmur altında tutulmaları, içecek su, yemek yiyecek yer, ısıtacak ateş bulamamaları, bunlar hep o işyerinde rastlanan

manzaralar. Orada çalışanların nasıbe zaman zaman dağ başında araçsız kalmak, toz toprak içinde yemek yemek, işe girmek için haraç ödemek gibi hâller de gelmektedir. Şikayet eden işçilerin hemen işine son verilmektedir. Ücretler çoğu zaman

eksik ödenmektedir, bu durumdan şikayetçi olanlara da işsiz adam çok; beğenmezseniz buyrun gidin denilmektedir. Fazla mesai ücretlerinin ödenmemesi yüzünden şimdiden kadar 300 dava açılmıştır ve 1500 dava daha açmak gerekmektedir. Fakat mahkemeye başvurularını işine son verildiğinden, işçiler korkmaktadır. Dava açtıkları için işlerinden kovulan dört işçiye, sonrasında, «davanızdan vazgeçerseniz, size iş veririz» denmiştir. İşçiler bu sözü inanıp davalardan vazgeçmemişler ama, ancak ikisine iş verilmiş, öbür ikisi ise hiç işe alınmamışlardır. İşveren, sigorta primlerini ödememekte, kanunen yapması gereken iç Yönetmenliği yapmamaktadır. Açılamak dâvâlardan bir kısmı da sigorta primlerinin ödenmemesile ilgiliidir.

Bu işyerinden bir örnek daha: İşçilerin hakkını arayan bir işçi temsilcisinin işine son veriliyor. İl Hakem Kurulu, temsilci işine geri gönderiyor. Aynı temsilcinin işine tekrar son veriliyor; İl Hakem Kurulu kendisini yine işine geri gönderiyor. Tabii, işveren, işçilerin hakkını böylesine bir azimle arayan temsilcileri gereken cezayı vermek kararlıdır. İşyerine gelen temsilci, ders olsun diye, bir yaz günü tam sekiz saat müddetle güneşin altında bir varilin fistüne oturtuluyor. Temsilci hastalamp on günlük rapor alıyor. Şimdi, bu mesele mahkeme onundur.

Aynı işyerinden bir başka örnek: İşveren vekilinin canı sıkılmış, kendine eğlence arıyor. Bir işçi çığırarak, «git» diyor, «şiz arkadaşına bakan nobetçi bana bir kürek als. Oysa avm işveren vekili, daha önce, nobetçiye, «kimseye kürek vermeyeceksin» buyurmuştur. Eğlence arayan işveren vekili, yine yabancı arkadaşlarıyla birlikte kulübünün arkasına geçiyor ve iki Türk işçisinin birbirine girmesini sadist bir zevk içinde seyrediyor.

Çaresizlik

Bütün bunlar, Manisa ve İzmir çevresindeki füze rampalarının ve Çigli NATO hava alanının yapımı üzerine alan ve 2.000'e yakın Türk işçi çahıstan Morrison Şirketinin işyerinde devam edecek acı olaylardır. Şimdiden kadar çaresizlik içinde kalan ve ne yapacağları pek kesinleşmemiş işçiler önce Başkan Kennedy'ye tegraf etmişlerdir (bazıları Kennedy'yi Morrison'a ortak sanmaktadır). Gazetelerde bu kânuyla ilgili birkaç haber çıkmış, okadar. Bir de Millî Savunmanın ikinci İrtibat Bürosuna şikayet edilmiş ama, bu yazıya hâlâ cevap alınmadı.

Öte yandan, Morrison Şirketi, kudret ve paranın verdiği korkusuzluk içinde, Türk Anayasasını ve Türk kanunlarını çiğnemekte devam etmektedir.

Fakat, 2 Nisan 1962 tarihinden itibaren, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu ve Türkiye Yapı-İş Federasyonu meseleye ekoymuş ve işçilerin haklarını en etkili yollardan aramak için harekete geçmiştir. O gün, Türkiye Yapı-İş Federasyonu Başkanı Tahir Özür, yanında Uluslararası Yapı, Tarım ve Yiyerek Federasyonlarının Türk-İşteki temsilcisi Amerikalı Sendikacı John Thalmayer olduğu hâlde, İzmir'e geliyor. Gerekli incelemeler yapıldıktan sonra, işverenden randevu isteniyor ve Çigli Havaalanında iki toplantı yapılıyor. Sendikacilar, çalışma şartlarının kötüüğünü, işçinin artık dayanamayacağını ve şirket tutumunun artık değişmesi gerektiğini çok açık bir şekilde bildirerek işverene bir toplu sözleşme örneği sunuyorlar. İşveren, cevap vermek için mühlet istiyor. Toplantı, 13 Nisan 1962 günü tekrar buluşmak üzere, doğuyor.

Avukatın kurnazlığı

13 Nisan 1962 günü saat 13.30'da ikinci toplantı başlıyor. Bunda da, birincisinde olduğu gibi, işçileri, sendika temsilcileri ile birlikte, demokratik usullerle seçilmiş iki işçi, S. Kocu ve Z. Tamış temsil ediyor. Bu defa, işverenin başında yeni bir adam var: Tahran'danivedilikle getirilmiş şirket avukatı Conraw Toplantının başlamasıyla birlikte, sendikayı temsil eden beş kişimin zorda havasalı dışına çıkarılması bir oluyor. Bu arada giriş için kolları da elerinden alınıyor. Maksat, sendika temsilcilerini aradan çıkarmak ve işçileri kendi işverenleriyle başbaşa bırakmaktır. Sırf böyle bir durumu önlemek ve işçi haklarının daha iyi savunulmasını sağlamak amacıyla gelen sendika temsilcileri durumun sıklanması istiyorlar. Aldıkları cevap su: «Alay komutanının emri böyle!» Oysa, ertesi gün, adı geçen Komutanın Amerika'da olduğu öğreniliyor...

Sendikacilar, halen bir basın toplantısı yaparak, bu davranın Türk Anayasasını ve Türk konularını çiğnemek demek olduğunu halk efkârına duyuruyorlar. Çalışma ve Millî Savunma Bakanlarına, Türk İş'e ve Hür Dünya Sendikalarına telgraflar çekiliyor.

Amerikalı İşverenler, çok şaşkınlık, bunun böyle olacağımı önceden bilmeyorlar ve sendikacılardan kovulmasında kendilerinin hiç payı yokmuş gibi davranışları. Sendikacilar da, herkesi kendileri gibi dürüst bildiklerinden, bu defa Havasalı dışında başka bir görüşme teklifinde bulunuyorlar. İşin gerçeği de bundan sonra ortaya çıkıyor.

Aynı işyerinden bir başka örnek: İşveren vekilinin canı sıkılmış, kendine eğlence arıyor. Bir işçi çığırarak, «git» diyor, «şiz arkadaşına bakan nobetçi bana bir kürek als. Oysa avm işveren vekili, daha önce, nobetçiye, «kimseye kürek vermeyeceksin» buyurmuştur. Eğlence arayan işveren vekili, yine yabancı arkadaşlarıyla birlikte kulübünün arkasına geçiyor ve iki Türk işçisinin birbirine girmesini sadist bir zevk içinde seyrediyor.

Amerikalı İşverenler, çok şaşkınlık, bunun böyle olacağımı önceden bilmeyorlar ve sendikacılardan kovulmasında kendilerinin hiç payı yokmuş gibi davranışları. Sendikacilar da, herkesi kendileri gibi dürüst bildiklerinden, bu defa Havasalı dışında başka bir görüşme teklifinde bulunuyorlar. İşin gerçeği de bundan sonra ortaya çıkıyor.

Aynı işyerinden bir başka örnek: İşveren vekilinin canı sıkılmış, kendine eğlence arıyor. Bir işçi çığırarak, «git» diyor, «şiz arkadaşına bakan nobetçi bana bir kürek als. Oysa avm işveren vekili, daha önce, nobetçiye, «kimseye kürek vermeyeceksin» buyurmuştur. Eğlence arayan işveren vekili, yine yabancı arkadaşlarıyla birlikte kulübünün arkasına geçiyor ve iki Türk işçisinin birbirine girmesini sadist bir zevk içinde seyrediyor.

Bu iş yerindeki durum gün geçtikçe kötüye gitmektedir. Sendika, bundan böyle çıkışacak karışıklıklardan sadece işverenin sorumlulu olacağım ikinci bir basın toplantısı ile halk efkârına açıklıyor. Bu basın toplantısından bir gün önce yapılan genel işçi toplantıda, Morrison Şirketinde çalışan işçiler, kanuni taminan haklarını alıma azımlı olduklarını ve Türk, Amerikan, İngiliz, Fransız ne ulustan olursa olsun, hiç kimse kendilerini sömürmesine artık izin vermeyeceklerini bildirmiştir.

Şimdiki durum gün geçtikçe kötüye gitmektedir. Sendika, bundan böyle çıkışacak karışıklıklardan sadece işverenin sorumlulu olacağım ikinci bir basın toplantısı ile halk efkârına açıklıyor. Bu basın toplantısından bir gün önce yapılan genel işçi toplantıda, Morrison Şirketinde çalışan işçiler, kanuni taminan haklarını alıma azımlı olduklarını ve Türk, Amerikan, İngiliz, Fransız ne ulustan olursa olsun, hiç kimse kendilerini sömürmesine artık izin vermeyeceklerini bildirmiştir.

Şimdiki durum gün geçtikçe kötüye gitmektedir. Sendika, bundan böyle çıkışacak karışıklıklardan sadece işverenin sorumlulu olacağım ikinci bir basın toplantısı ile halk efkârına açıklıyor. Bu basın toplantısından bir gün önce yapılan genel işçi toplantıda, Morrison Şirketinde çalışan işçiler, kanuni taminan haklarını alıma azımlı olduklarını ve Türk, Amerikan, İngiliz, Fransız ne ulustan olursa olsun, hiç kimse kendilerini sömürmesine artık izin vermeyeceklerini bildirmiştir.

Avukat Conraw, siz de lütfen Tahran'a dönmüş ve onları bir kabusmuş gibi kabul ediniz.

PORTRELER

Sahte milliyetçilerden biri daha ...

1960

yılındı Mayıs ayının ortasına yaklaşmış günlerinden birindeyiz. İstanbul Üniversitesi bahçesinde Üniversiteli gençler, «Olur mu böyle olur mu?» diye ortaya çıktılar, kursunlanmışlar, çaplanmışlar, sehitler, gaziler vermişler, Ankara kayıyor. Siyasal Bilgiler Fakültesinde, yumruklarından başka silahları olmayan öğrencilerin üzerine yayılmış ateşler açılmış, Ankarada Hürriyet Meydanı, o zamanki adı ile Kızılay meydanı her akşam, Türk milletinin hürriyet uğrunda bir yeni hamaset örneği ile süslüyor. 355 k. olayları olalı daha haftasını bulmamış, İzmirde gençlik sahlanmış, Anadoluk kayıyor. Bir zulüm idaresi son günlerini yaşamakta.

Türkiye tek bir vícut olmuş, kalbi «Hürriyet, Hürriyet» diye çarpıyor. Nabız, «Hürriyet, Hürriyet» diye atıyor. Zulüm idaresinin sürdürürüler ve maşaları haric, Türk milleti bir bütür.

İste, o günleri söyle bir hatırlatınca sonra gelelim,ırkçılığın, Türkçülüğün, milliyetçiliğin, vatanseverliğin, ahlâkın, namusun, faziletin ticaretini yapan kafatası: ölümcülerinden birine. Günlerden 11 Mayıs 1960. Millet bir bütünü, milletin kalbi sadece hürriyet diye çarpıyor ya, iste o günlerde, Demokrat Partinin Samsun İl Başkanı olan Doktor Tevetoğlu Fethi'nin istigal mevzu su dur; DP Genel Başkanlığına, İçleri Başkanlığına, Bayındırılk Bakanlığına, Samsun Valiliğine ve bir Samsun milletvekiline yazılan bir resmi yazıdan satırlar:

«Evvelce Erkek Sanat Öğretmeni iken vazifesinden ayrılarak Samsunda tesis edilen Radar Grubunda tercümanlık vazifesi ile Amerikalılar içine sokulmuş Hüseyin Erçelik adlı şahıs emniyet teşkilatlarını üzerinde dikkatle duracakları şabelli bir kimsedir.

Bu şahsin Amerikalı askeri ve sivil porsenele hükümetimiz aleyhinde Amerikalıların bu iktidara güvenmemeleri hususunda ileri geri konuşarak propagandalar yaptığı sabittir.

Hüseyin Erçelik, Orhan Arıkan ve Amerikalıların satış mağazasında çalışan Bayan Özlü (Cevat Özlü kızı) müfettiş Halk Partilidirler. Ve bu mahrem askeri müesseseye alınan Türk işçi ve müstahdimin Halk Partisi olmalarını bilhassa dikkat ve hasasiyetle temin ve takip etmektedirler. Evlerinde Amerikalılarla tertip ettikleri ickili, danslı ve saireli partilerde bu planlı ve maksatlı

partizanların ve mühim, mahrem milesesedeki personeli avlamak için gösterdikleri faaliyetler cümlesiindendir. Ayrıca Hüseyin Erçelik CHP tarafından şehrimizde neşredilmekte olan ve her nüshasında türlü yalan, tezvirat ile fikirleri teşvik eden bir yıkıcı ve müfsit gazete (Halkın Ses) sahib ve mesul müdürü bulunmaktadır. İki günden beri Hüseyin Erçelik muhtelif kimselere Hava ve Kuvvetleri Kumandanlarının istifa ettikleri haberini ecenebi radyolarla atfen yaymaktadır. Kız Enstitüsünde öğretmen olan eşinin öğretmenler ve talebeler arasında kocasının faaliyetlerine müvazi müfsit propagandalarda bulunduğu sabittir.

Yukarıda arzolunan hususların sürası ve dikkatle nazara alınarak gereklilik takibatın yapılması ve bilhassa millet ve memleketimizi müdafaa etmek için son derece mahrem ve hemmîyetli olan bu askeri tesislerde SIYAS' ve AHLAK' ZAAFLARI SABIT YKUARDAKİ İSİMLERİ GEÇEN Hüseyin Erçelik, Orhan Arıkan ve Bayan Özlü başta olmak üzere diğer şabelli ve müsccelî siyaset kundakçularının derhal uzaklaştırılması hususunun hemmîyetini yüksek takdirlerinize arzedirim.

Evet, Abdülhamit devri jurnalçılara taş çıkartan bu satırların yazarı, bu millet bölgüsü, milliyetçinin adı Tevetoğlu Fethidir.

Mahkeme kararı ile kapatılan İlk Milliyetçiler Derneği'nin Samsun Şubesi başkanı olduğu yıllarda, duvarda asılı duran Atatürkün resmini hissümla ora-ndan indiren bu büyük milliyetçimiz şimdiden nerededir bilir misiniz? Türkiye Büyük Millet Meclisinde. Tıpkı geçen hafta portresini çizmeye çalıştığımız bir başka ideal arkadaşı Senatör gibi, Türkiye Büyük Millet Meclisinde ve dokunuılmazlık zırhının arkasında.

Tahsil için gittiği Amerika'da ilânl-haye kalma sevdalısı, zengin çocuk doktoru, Tevetoğlu, tıpkı diğer Ülküdaşları gibi, millet bütünlüğüne, halk hâkimiyetine, insanların uyanması, okuyup yazması düşüncelerine düşman bir garip milliyetçidir. Köy Enstitülerine düşmanlığı bunun içindir, ileri hareketlere, Türkîyenin kalkınması düşünsesine karşı koyması bunun içindir. Daha ne diyecek? Bildiklerimizi, hepsini yazsak, harcanan murekkebe, harcanan kâğıda yazık olmaz mı?

Büyük sermayenin Talepleri

Büyük sermayeyi üç ayda bir bakanlarla karşı karşıya getiren toplantılarından ikincisi haftanın başında Ankarada yapıldı. Burnunu ucundan ötesini görmeyen bizim büyük sermaye, mütad üzre, insaf hudutlarını aşan şumarık talepler ortaya çıktı. Bakanlara sunulan 39 sayfalık raporda, özel sermayenin yapacağı yatırımlardan emin olmasının sağlamamıza yarayan 39. maddeinin uygulanımızağının hükümete ilâni isteniyordu! Hükümet hiç debole bellî bir müddet için Anayasasının 39. maddesini yürürlükten kaldırıracaktı!

Radyo konuşmasında sermayenin iradesini millî iradenin yerine ikame eden Vehbi Koç ise, yatırımlardan vergi alınmamasını istedil! Milyoner Koç, böylece ancak özel ihtiyaçları için harediği mahdut para üzerinden vergilendirilebilecekti. Yani Koçun tekli büyük sermayenin hiç vergi ödememesini gerektirmektedir! Büyük sermayenin menfaatini

diyordur.

Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencileri de Topaloğlu'nu huzuruna polisle çağrılmasından şaşkınlıktır. Topaloğlu polisi davetlerinin ilkinde öğrencilere «Maksadum Kaymakamı terfi ettirip vali yapmak» demiş. İkinci polisi davette ise, İşin iç yüzünü bilmiyorumuzu, bu işte ağalarım rolü yokiur. Kaymakam çalışkanıdır, fakat bir çok kanunu işleri, suçları vardır, diye kestirip atmış...

Bu arada Kadırlı ağalarını yakından tanıyan C. H. P. Balıkesir Milletvekili Aydu Bolak nedense susuyor. Aydin Bolak, Yağış Kemal'in «Teneke» romanının kahramanı olan eski Kadırlı Kaymakamıdır da...

Bağımsızlar

A.P. içinde tepişme ve darbe, ırkçı turancı ve müfrit ekibin durumunu kuvvetlendirmesi, yavaşenmiş kışalarının da yenden yuvaya dönmeni ile sonuçlaşmış af kampanyası siddetlendirdi. gidişti gidiş olayarak görümedikleri beyan eden, ama aslında, bir rızağa tıflı siyasi yatırım yapmış ve başka bir kırıya yarın naya gidişan bir takım adamlar A.P.

Bakanlar, özel sektör temsilcileriyle yaptıkları toplantıda

Tekliflerin menfaati sadece İndirimli İş adamlarına göre, İhracatın tevkîti için de vergi indirimleri şarttı.

Teklifler devrin havasına o kadar aykırı idi ki yumuşak yüzü Maliye Bakanı Şefik İnan hile, İhracat indirimini talebine «asıl» ve vergisiz yatırım fikrine «önce vergi» cevabını verdi! İnan «Baboda maliye polisleri vardır, insana ahtapot gibi yapışır» diyecek, miyopiği ölçüsünde şumarık büyük sermayeyi aydınlatmaya çalışır.

Devlet Bakanı Feyzioğlu da

Vehbi Koç

«Özel teşebbüs, planlı kalkınma devresine ayak uydurmazsa memleket felâkete gider» sözleriyle, bizim sermeyedarları boş yere etraflarını görmeye çağırdı...

Balarıları ve

Tonaloğlu

Kadırlı Kaymakamı meselesi Balarıları'nın da ağızına düşüldü.

Dahiliye Vekili çöktü
Kadırlı Kaymakamı uçtu...

YON, 18 NİSAN 1962

eski M.B.K. cilarla hiç bir ilişkisi olmadığını belirttiler. Hareket de iyice dejenere oldu.

Bağımsızlar kafilesine en son katılanların yaptığı tek olumlu iş, Meclis basın odasında tertiplidikleri basın toplantısında, A.P. içindeki müfritleri ve kendilerine ve fazlalık eden Gülmüşpala'yi ifham ederken bir gericili dille getirmek oldu. «Gülmüşpala ve öteki müfritler, af diye diye affı geçiktirmek istiyorlar».

Plân ve İnönü

Radyoya verilmeden önce, İnönü'nün konuşması son dakikada değiştirildi. İlk metinde, Plân «Mayıs ayı içinde bitecek» deniyordu. Sonradan «Mayıs ayı çıktı, yerine «bir iki ay içinde» ibaresi konuldu. Bunun sebebinin, Batılı dostlarına Plânı inceleme için yeter zaman bırakmak olduğu söyleniyor. Bununla beraber, Plân Mayıs yetişirmeğini güçlüğünü de besaba katmak Jazımlı Plânlamanın en zor sahnesinden sonra başlıyor. Sekülerler arasındaki karşılıklı alışverişler gözünden tutularak, 20 sektörde gerekli yatırım miktarları tesbit edilecek. Halbuki sekülerler arasında alışveriş gösteren tablo bile, henüz tamamlanmış değil.

Eyidoğan Hasanoğlunda

Geride bıraktığımız hafta içinde bir gün Başbakan Yardımcısı Akif Eyidoğan (AP), eski Başbakan vekillerinden Tabii Senatör, Emekli Orgeneral Fahri Özdelek ve Senatörlerden eski Sağlık Bakanı Profesör Ragıp Üner Hasanoğlu köyüne gidiip, orada köylüler ve Öğretmen Okulu öğrencileri ile dikkate şayan konuşmalar yaptılar.

Başbakan Yardımcısı, Hasanoğlu yaptığı sohbette, etrafı gezip dolastıktan sonra ilk olarak Köy Enstitülerinin kapatılmışından duyarlılığını belirtti. Köy Enstitülerinin kapatılması bir hatâ olmuştu. Şimdi artı olurlardan sadece okuma yazma öğrenmiş insanla rıtkiyordu. Yabut da okuma yazma öğreticek insanlar. Halbuki Köy Enstitülerinin kuruluşu gâyesi ne kadar başkadı. Eyidoğan, «Memleketimizin elinden iş gelen insanlara ihtiyacı var, bu ihtiyacı da her geçen gün ar-

İNÖNÜ NE YAPACAK?

Işçileri Bakan Topaloğlu, çeltik mevsiminin başında, Çelik ağızlarına göz ağırmış Kadırlı Kaymakamını, bakırlığın tâyin yetemeligine aykırı olarak Doğuya yolladı. Topaloğlu, kaymakamın naklinde, Çeltik ağızlarının rol oynamadığını lepat igin de; Millet Meclisi kurşunuyla Çeltikçi akrabam yok dedi. Halbuki Topaloğlu ve ailesi, tepeden turnaşa kadar gittiğin içine gönülümüz. Topaloğlu'nun seçim kampanyasını yürüten, kardeşinin kayınpederi Tevfik Coşkun, Kadırlının stajuna ve topaşına el koyan müthiş bir geltik mütegellîke: dir. Tevfik Coşkun'u gelecek sayıda okuyucularına tanıttı. Şimdi Çeltik ekimi igin bu yıl komisyona müraciât eden Topaloğlu'nun kardeşlerinin ve diğer arkabalarının isimlerini bilhâremekle yeminiyoruz:

4 Sira No: da kayıtlı 980 dekar :	Rahmi Gürsan
Hayri Çamurdan
Fehmi Çamurdan
Meral Ünsal
Tevfik Coşkun
Necati Ünsal
Mehmet Topaloğlu
Abdullah Topaloğlu
Dülgür Topaloğlu
Şırkı Coşkun
Celli Coşkun
Mehmet Topaloğlu
Cafer Coşkun
Ali Topaloğlu
Nahit Topaloğlu
Galip Topaloğlu
Mehmet Topaloğlu
Hasan Coşkun
Muzaffer Coşkun
Bekir Topaloğlu
Mustafa Topaloğlu
Hüsnü Coşkun
Rahmi Coşkun
Mehmet Topaloğlu
Fevzi Sarıaslan V.s. V.s.
yalan söylemediği igin; Kasım
Gülekle beraber galisimiyacağının ileri sürülmüşü.
5 Sira No: da kayıtlı 856 dekar :	
6 Sira No: da kayıtlı 650 dekar :	
15 Sira No: da kayıtlı 740 dekar :	
16 Sira No: da kayıtlı 315 dekar :	
22 Sira No: da kayıtlı 830 dekar :	
26 Sira No: da kayıtlı 200 dekar :	
34 Sira No: da kayıtlı 300 dekar :	
45 Sira No: da kayıtlı 1025 dekar :	
48 Sira No: da kayıtlı 430 dekar :	
51 Sira No: da kayıtlı 804 dekar :	
54 Sira No: da kayıtlı 850 dekar :	
59 Sira No: da kayıtlı 390 dekar :	

Basınca: İnönü'nün şindi ne yapacağını merakla bekliyor.

Akif Eyidoğan

CHP Grubunda Yön

Merkez İdare Kurulundan sonra, C.H.P. grubunda da yönü değişti. Süreyya Koç, «Halk Partili gözüküp Halk Partisi aleyhinde neşriyat var, önlenmeli» dedi. Koç, kürsüde isim vermedi. Fakat kürsüden indikten sonra, «Neymiş o neşriyat?» diyenlere, «Yon» cevabını verdi.

Meselenin en tuhaf tarafı, Süreyya Koç'un kürsüden devletçiliği savunması..

Kurucu Aksoy

C.H.P. den ayrılop ayrılmak bususunda ayırdı karar vermemiyan Muammer Aksoy nihayet Çalışanlar Partisi'nin kurucular arasında yer almaya karar verdi. Aksoy'un parti başkanlığına getirileceği söyleniyor. Bununla beraber, ayınlar Çalışanlar Partisine fazla rağbet etmiyor.

Kabukcuoğlu

ağaları

Nevşehirin Kozaklı İlçesinin Kanlıca köyünden gelen Mehmet Ünal ve Hüdaverdi Karalar adında iki vatandaş, ellerinde 140 imzalı bir dilekçe ile İşleri Bakanlığına gidip, dilekçeyi İşleri Bakanı Topaloğlu'na vermek istediler. Ama Topaloğlu o sırada, ağaları savunmak içia malzeme toplamak ile meşguldür. Bir köy halkın temsilci gelen iki temsilcisi kabul etmedi. Ünal ve Hüdaverdi Karalar rdilekçelerini İşleri Bakanlığı kayıt kalemine verip kaydını yaptılar. Sonra da çırıp-Ankara sokaklarında gazete bürosu aramağa başladılar. Köylü vatandaşları ama, gözleri açılmıştı.

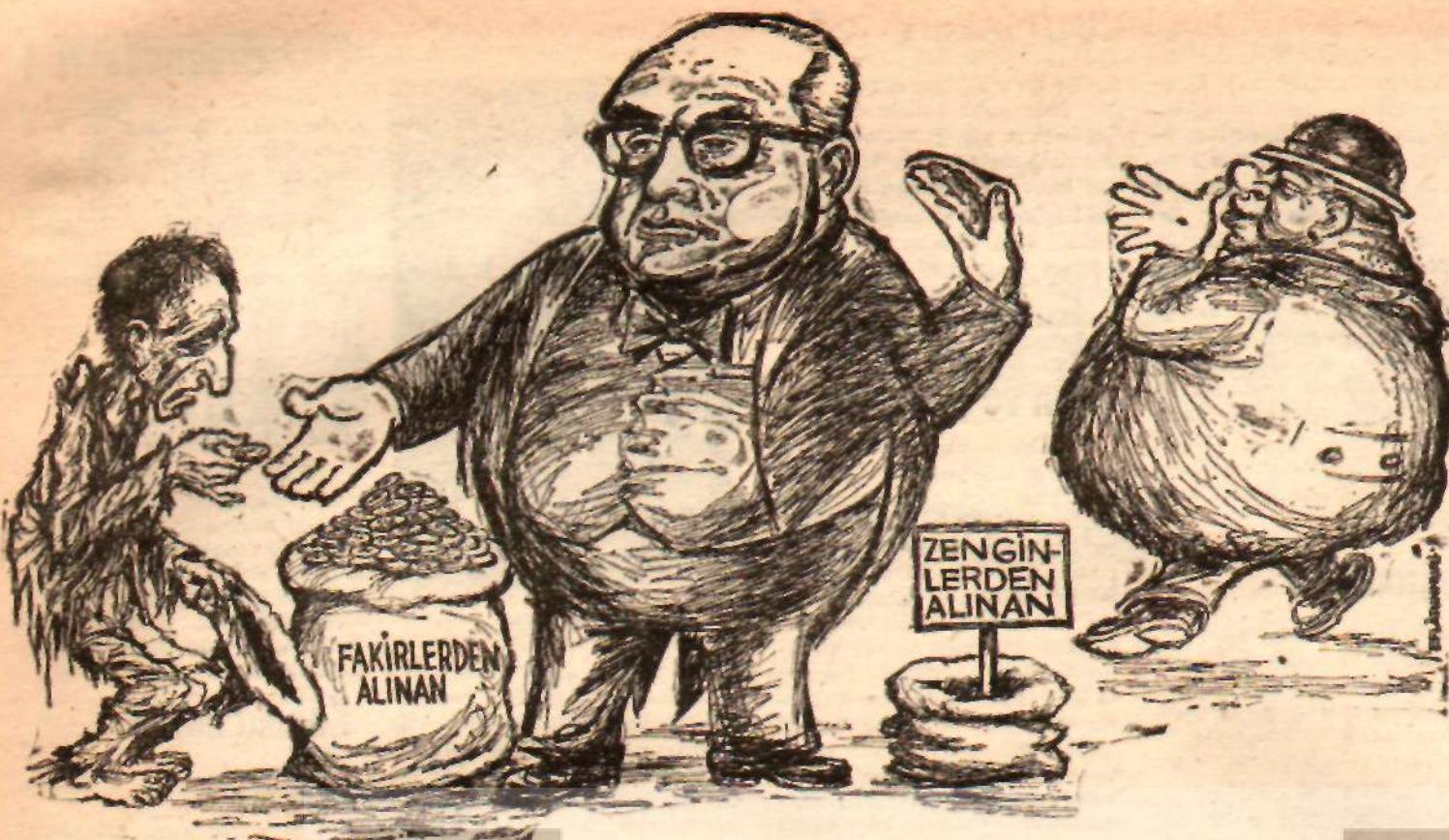
Söyledikleri fizерinde dikkatle durulmaya değerdi. Kanlıca Köyünde ve civarında 18 bin dönüm arazi, tapusu olmadığı halde Kabukcuoğlu ağaları adın alan dört ağa tarafından ihletiliyor, toprakların gerçek sahipleri olan Kanlıca vatandaşları bu topraklarda kendi adalarına ekim yapıyorlardı. Ağaların aslında köy hodutları içinde

360 dönüm toprakları vardı, ama 18 bin dönüm sahip çıkıyorlardı. Köydeki bu arazi ihtiflâfları yüzünden son yıllarda dokuz cinayet olmuştur. Köy içindeki bir asayı karakolu da, köylülerin kendi arazilerin kendilerinin işlemesine engel olmakta, ağaların taraflı tutmaktadır. Kanlıca vatandaşları temsilcileri, ağaların olduğu kadar karakolu davranışından da el aman demislerdi. Bu karakolu köyümüzden alın götürün diye sıkıldıkları. Ağaları kaymakam başa çakamamıştı. Bir araya Köye yolu düşen Devlet Bakan Avni Doğan köylülerini dinleyip onlara hak vermişti ama, Ağalar hak falan dinlemediyorlardı. Köylüler şimdi, karakol kaldırılsın, hükümet bizim işimize karışmasın, biz kendi topraklarımızı kendiniz savunsun, kendi hakkıımız kendiniz alalım diye, Ankara'ya gelmişler bir başka ağıaya, Topaloğlu'na baş vuruyorlardı!

Avni Doğan

Vergi

Yeni Gelir Vergisi Kanunu Tâdil Tasarısı memur, işçi, subay gibi ücretlileri cezalandırıyor!..

Türkiye, dünyanın en adaletsiz vergi sistemine sahip olan memleketlerden biridir. Maliye Bakanlığı, Gelir Vergisini bu adaletsizliği artıracak şekilde değiştiren bir tasarı hazırlamıştır. Tasarı zengine indirim, fakire ise zam getirmektedir. Bu tarz bir vergi anlayışıyla ne kalkınma olur, ne de sosyal adalet! Aşağıdaki yaza bu mesle teferruatıyla incelenmektedir.

Bu mu reform!

Gerde bıraktığımız haftanın sonunda, Vergi reformunu hazırlayan maliyecilerimiz, az gelişmiş memleketlerin mali meselelerini en iyi bilen, dünya çapında meşhur iktisatçı Nicholas Kaldor'un etrafında toplanmışlardı. Konu, vergi reformu idi. Prof. Kaldor, Devlet Planlama Teşkilatının tescibüsü üzerine, Vergi reformu projelerini incelemek ve tavyiye bulmak maksadıyla Türkiyeye gelmişti.

Maliye Bakanlığının yüksek memurları, reform projelerini, özellikle son Gelir Vergisi Kanunu Tâdil Tasarısını, Kaldor'a açıkladılar. Fakat açık sözü Profesör, bir yılı aşan çalışmaların mahsulü olan projeleri begendiremedi. Kaldor, «Boyle reform olmaz» diyor. «Ben vergi artırmayı bulacağımı sandım. Halbuki bunlar vergi ziyar ettirici tâvizer. Yeni vergiler koymak zorundasınız. BUNDAN SONRAKİ TOPLANTI DA UMARIM ki, yeni vergileri konuşacağız. Sonra projelerinizde, sosyal gaye güdüldüğünü de görmedim. Gelir Vergisi, servet ve gelir dağılışındaki adaletsizlikleri azaltmalı. Tasarıda böyle bir yön yok.»

Vergi sisteminin verimsizliğini ve adaletsizliğini yakından tanıyan ve reform projelerinin güçlü sınıflara verilen yeni tâvizerden ibaret bulunduğu çok iyi bilen Maliye uzmanları, bu hâkim tenkîler karşısında fazla bir şey söyleyemediler. Bir iki kemiküm etmeye yetindiler. Uzmanlar, pişirdikleri aşı beğenmiyeni aşçaların duramunda idiler.

Reform projesi, büyük ziraatçılardan ve tüccardan gelen tepkiler üzerine hızlandı. Kurucu Meclisin çalışmaya başlamasından bir kaç gün önce, Millî Birlik Komitesi tarafından çıkarılan vergi kanunları, vergi ödemeye alışmamış bulunan varlıklı sınıflarda geniş teplik yaratmıştır. Bu kanunların teknik bakımın-

dan ufak tefek bazı hataları vardı. Bu hatalar da mübâlağa edilerek, Millî Birlik Komitesinin vergi kanunları aleyhine müthiş bir kampanya başlıdı. Adına Vergi Reform Komisyonu denilen tâviz komisyonu, bu kampanya üzerine kuruldu. Komisyon, kuruluş sebebine uygun olarak, varlıklı sınıflara geniş tâvizler verdi. Vergi lafı hic sevmiyan iş çevrelerinin, reform projelerini benimsemesi ve bir an evvel kananlaşmasını istemesi, reformun yönünü açıkça göstermektedir. BUNUNLA beraber Reform Komisyonu, Millî Birlik Komitesince, işçi, memur, subay gibi ücretlilerle tanınan avantajlara dokunmaya cesaret edememiştir. Böylece, zenginlere çok geniş tâvizler veren, fakat fakirlere tanınan haklara da dokunamayan, hattâ ücretliler için ufak çapta bir özel indirim istiyen tekli ortaya çıkmıştı.

Bunun sonue, zaten yetersiz buının vergi gelirlerinin büyük ölçüde azalması olacaktı. Yeni Maliye Bakanı bu gücü, fakirlerin faydalanaçığı, kamuula tanınmış avantajları kaldırarak, bir derecede kadar yenmesini bildi! Gerçekten, Başbakanlığa sevkedilmiş bulunan yeni Gelir Vergisi Tâdil Tasarısı, güçlü sınıflara oldukça geniş tâvizler tanırken, asgari geçim indirimini yoluyla, dar gelirlerin kademeli olarak faydalanaçıkları kanun hükümlerini kaldırırmaktadır. Varlıklı sınıfların vergi nisbetleri geniş ölçüde azaltılırken, dar gelirlerin vergi nispetlerine el sürülmemektedir.

Geçim indirimi donduruluyor!

Yüksek gelirlerin ortalaması vergi nispetlerinde önemli azalmalar vardır, 75 bin lira yıllık kazançtan itibaren, bu azalış bâriz bir şekilde hissedilmektedir. Meselâ halen 75 bin liralık kazancın ortalaması vergisi yüzde 36.5 iken, Şefik İnan'ın tekli içinde bu nispet yüzde 29.5 a inmektedir. Demek ki, yüzde 7 nispetinde vergi azaltılmaktadır. 150 bin lira ka-

zançta bu fark yüzde 11 e çökürmektedir. Halen yüzde 48 vergi ödeyen 150 bin lira yıllık gelir sahibi mükellef, İnan'ın tasarısı kanunlaşmışsa, yüzde 37 nispetinde vergi ödemecektir. Bu varlıklı mükellefe, vergi kapsamadığı farzoluna bile, maliyemiz 16 bin 500 lira hediye etmektedir. Kazancı 1

milyon olan mükellefe ise, 50 bin lira hediye verilmektedir. Buna karşılık, dar gelirlerin vergi nispetlerini azaltmakta, son derece hasis davranış olmuştur.

Bugünkü nispetler göre, yılda 20 bin liranın az kazanan dar gelirlerin vergilerindeki azalma yüzde 11 aşmamaktadır. Son değişikliklere göre, 420 lira aylık iki çocuklu bir memur, ayda ancak 40 kurus az vergi ödeyecektir! 360 lira aylıklı memurun kazancı ise 1.5 lira olacaktır. Yalnız bu kazanç devamlı değildir: Zira asgari hadlerinin bugünkü seviyede dondurulması yoluna gidilmektedir. Bu yüzden 1963 yılından itibaren, dar gelirlerin vergi yükü yükselmiş olacaktır. Söyledi ki, Millî Birlik Komitesi tarafından çıkarılan 193 sayılı kanun ile, asgari geçim indirimi hadler kademeli olarak yükseltilmiştir. Halen iki çocuklu mükellefin yıllık en az geçim indirimi 1620 liradır. 193 sayılı kanuna göre, bu miktar, 1963 te 2520 lira olacak, 1965 te ise 4320 liraya çıkacaktır.

Bu sayede dargılılık mukelleflerin vergi yükü genel ölçüde azalacaktır. Meselâ 193 sayılı kanun değiştirmeydi, yılda 5400 lira kazanan bir işçi veya bir memur hiç vergi ödemeyecektir. Bu dar gelirlerle tanınmış önemi bir avantajdı. Şefik İnan tasarı, bu avantajı ortadan kaldırarak, asgari geçim haddini 1620 lirada dondurmaktadır. Maliye Bakanı, basın toplantılarında, durumu «Bu konuda maaşef, şuna yürürlükte olan miktarlara nazaran bir değişiklik yapılmamıştır. Çünkü yaplığımız hesaplara göre, en az geçim indirimini bir misli artırığınız zaman vergi hasıllarından, asgari bir hesapla, 165 milyon lira kaybetmekteyiz.»

Halbuki aynı gerekçeye, memurların yüzde 15 zamını vermekten kaçınan Maliye Vekili, daha varlıklı sınıfların vergi yükünü azaltmakta tereddüt etmemektedir. Meselâ ziraat kazançlarında, en az geçim indiriminin dışında, bütün çiftçiler için safi kazanç üzerinden 5 bin lira indirim tanımıştır. Söyledi ki, yılda 10 bin kazanan vatandaş, 1300 lira vergi öderken, 10 bin lira net kazançlı ziraatçı 390 lira civarında vergi ödeyecektir. Adaletsizlik ortadadır. Adaletsizlik bina, arazi gibi gayrimenkullerden kazanç sağlıyan mükellefler bakımından daha açıktır.

Bu kazançlardan, 4 bin lirayı aşmayanlar, hiç bir vergi ödememektedir.

MEMURLAR NE KADAR GELİR VERGİSİ ÖDEYECEK?

Aylıklar	193 sayılı kanuna göre ödenen gelir vergisi miktarı TL				Şefik İnan'ın tekli
	1962	1963	1964	1965	
360	15.80	8.49	3.73	—	34.30
420	22.20	13.99	9.43	—	21.80
480	33.40	21.49	14.98	0.2	33.30
540	44.65	29.16	21.11	5.99	38.90
600	56.00	41.10	31.14	11.46	48.90
720	78.50	63.14	55.15	25.13	78.15
840	101.00	85.09	77.11	51.12	87.75
960	127.00	107.14	99.07	69.12	115.30
1140	163.30	143.07	135.09	103.07	152.05
1320	214.00	189.81	177.54	139.12	194.30
1500	264.80	243.75	225.75	183.75	238.65
1800	349.40	327.78	315.72	267.66	307.15
2100	434.00	405.72	390.60	345.66	385.65
2400	518.65	495.60	480.72	435.60	467.65

Şefik İnan'ın tekli, diğer dar gelirli vatandaşlar gibi memurların da önlümezek yillarda vergi mikte bulunan 193 sayılı kanunun değiştirilmesiyle, meselâ 1320 lira aylıklı bir memur, 1965'te

adaletsizliği artırıyor

Eğer 4 bin lira emek karşılığı kazanırsa vergilendirilmekte, bina ve arazi kırıltıyan kazanırsa vergiden muaf tutulmaktadır. Başka bir deyisle, alıcıları ve emek esanlıdırılmaktır, emeksiz kazanç mülk taşınırılmaktadır!

Gayırlı sermaye iradı sahipleri ıncıza, gelirlerinden yüzde 20 nispetinde gider indirebilecekler ve bina, suhan, müdafaa ve arazi vergilerini gele vergisinden düşeceklereidir.

Bu durumda, hayatlarını beden ve ıda gürültü stansarak kazanan vergi mülkeleri aleyhine su durumlar ortaya çıkardı. Meselâ, sahib olduğu apartman 10 bin lira yıllık geliriyle yaşayan mülkeli, ödediği bina vergisini gele vergisinden düşeceği için 750 lira eivarında gele vergisi verecektir. Halbuki syni miktar bina vergisi ödiyen ev sahibi tarihi standa, 1220 lira gele vergisi ödiyecektir.

Haksızlık ortadadır. Hele 10 yıllık muafiyetten faydalanan binalar için durum daha da seayiptir. Yaptırıldığı binadan 10 bin lira gele sağlıyan mülkellefin, 1650 lira gele vergisi vermesi lazımdır. Fakat bu mülkellef, Şefik İnan tasarısına göre, ödemediği bina vergisini tipki ödemmiş gibi, gele vergisinden düşecek ve 750 lira gele vergi ödiyecektir. Aynı durumda tarihi standa ise, 1250 lira gele vergi verecektir.

Spekulatif kazançlar için de son derece cömert dövranılmıştır. Meselâ ticcar A, 1 milyon liraya arsa almış ve 2 yıl 1 gün sonra bunu 3 milyon liraya satmıştır. Bu 2 milyon lira havadan kazanç için tescir A, hiç bir vergi ödemeyecektir.

Müteşebbisler tâvizler

Gelir Vergisi Tadilâtından, en büyük avantajı, büyük kazançlı ticaret erbabi sağlamıştır. Bir defa büyük kazançlar lehine vergi nispetleri geniş ölçüde düşürülmüştür.

Maliye Bakanına da geniş ölçüde vergi kaçırıkları açıklanan yüksek gele grupperinin, vergi nispetlerini indirmekle, ne fayda sağlanacağını anlamak kolay değildir. Eğer vergi kaçırma imkanları ortadan kaldırılsaydı, böyle bir indirim bir derecede kadar anasılabilirdi. Fakat aksine, yeni yeni vergi kaçırma imkanları hazırlanmıştır. Sadece yatırımları konusunda, Devlet Pânlama Teşkilatı Maliye uzmanlarından Aslan Başer -

in verdiği hükmün sudur:

«Yatırım indirimi ziraat ve tictaette büyük işletme sahiplerine yıllarca vergi ödememeyi mümkün kıracak bir müseseşedir.» Tasarıda, Komisyon Raporuna nazaran indirim miktarı donatılmamakla beraber, bu müseseş ticaret erbabının ve büyük ziraatçının vergi yükünü geniş ölçüde hafifletecektir. Ayrıca zararların 5 yılda mahsup edilmesi, cabuk amortisman imkânlarının agilması, yeniden değerlendirme, servet beyannına tâbi mülkellef sayısının azaltılması ve gele vergisinin genellikle bazan muafiyet ve istinâlaların gözaltılması, vergi kaçırma kapilarının genişletecektir ve her hali kârda, beyannmeye tâbi mülkelleflerin ödedikleri vergi miktarını azaltacaktır. Esasen M.B.K. nce hazırlanan 193 sayılı gele vergisi kanunu dolayısıyla, ticaret erbabının en büyük endişesini, muafiyeti azaltarak sistemin kendi kendini kontrol edecek hale getirilmesi ve vergi dışında kalan fakturasız satış veya sahte fatura tedariki imkânlarının genişletecektir. Meselâ ev san'atlari muafiyeti, evlerinde çalışan işçi ve san'atkârlarla iş yapan ticaret erbabına, gerçekle 5-10 bin lira ödediği halde, 30 bin liralık fatura alma imkânını getirmektedir. Bunun gibi Tasarıının 37 ncı maddesiyle bazı gayrimenkul satışlarının hepsi şartlarda gele vergisi dışında bırakılmış, kaçakçılık imkânlarını pogaltmaktadır. Meselâ ticcar A, 1 milyon liraya arsa alıp 2 yıl sonra 1,3 milyon liraya satmıştır. Bunu 3 milyon liraya satmış diyebilir. Katlanacağı külfet, binde 55 nisbetinde tâp hâre ödemektir. Fakat bu sayede 1,7 milyon liralık servetine meşru bir izah yolu bulur.

Servet beyanı verecek mülkelleflerin sayısının azaltılması da, genellikle ortadan kaldırıldığı için servet kaydurmalarına yol açabilecektir. Gerçekten tasarı, servet beyanını hemen hemen büyük ziraatçılara ve beyannmeye tâbi ticaret ve şirket meslek erbabına inhisar ettimiştir.

Servet beyannamesinde açılan bu büyük gedigin mahzurları her halde pek yakında ortaya çıkacaktır.

İste, Maliye Bakanı Şefik İnan, bu tarz bir gele vergisi tadilâtını, Başbakanlığı sevketti. İnan'a göre, memurların kânnâla tanınan yüzde 15 zamının vermeye imkân yoktur. Yine kanunla kademeli olarak tanınan en az geçim indirimini gerçekleştirmek mümkün değildir. Ama yatırımları indirimi, cabuk amortisman, vergi nispetlerinin indirilmesi, servet beyanının yumuşatılması, vergi sisteminde yeni gedikler açılması, gayrimenkullere tanınan avantajların artırılması gibi yollarla varlıklı sınıfların vergi yükünün hafifletilmesi her zaman mümkündür. Bu durum, mutlulardaki sosyal adalet İflâzının sahtelikini ortaya koymaktadır. Esasen bir rejimin hüviyetini gösteren en iyi ölçülerden biri vergi politikasıdır. «Vergi politikasının hangi sınıfları edindir, hangi sınıfları koruduğunu söyle, sana iktidarın kimlerin elinde olduğunu söyleyim» sözü boş yere ortaya atılmıştır. Başka bir deyisle emekçi küteleri ikinci sınıf vatandaş sayan bir toplum düzeninin en sağlam işaret, emege dayanan kazançların ağır şekilde vergilendirilmesidir. Türkiye'de durum halen badur.

Ocret için özel indirim

Vergi İslâh Komisyonu, ücretliler arasında kalen gele sahiplerine çeşitli avantajlar sağladığı için, ücretlilerde de ufak bir avantaj sağlanımlı lüzumu bulmuştur. Komisyon Raporu, şu

ORTALAMA VERGİ NİSBETLERİ

Belli Toplamlı	193 sayılı kanuna göre 1965 tâkî vergi nisbetleri %	Şefik İNAN'ın tasarı %	Artış veya Eksiliğ %
2.500	—	2.40	+ 2.40
5.000	1.36	7.82	+ 6.46
10.000	8.85	13.26	+ 4.41
20.000	17.27	18.72	+ 1.45
40.000	26.40	24.16	- 2.24
75.000	36.12	29.54	- 6.58
150.000	43.77	37.13	- 8.64
300.000	52.32	44.70	- 7.62
500.000	59.29	49.31	- 9.98
1.000.000	60.00	54.90	- 5.10
1.000.000 dan yukarı	60.00	55.00	- 5.00

FAKİRE ZAM, ZENGİNE İNDİRİM!

193 sayılı kanunu gerçekleştirilen, en az geçim indirimini hadlerinin kademeli olarak yükseltilmesi hükmünden vazgeçilince, 28 bin liranın az kazanan vatandaşların vergi nisbetleri artacak, 28 bin liranın üstünde gele sahiplerinin vergi yükü hafifletecektir!

sözlerle durumu açıkça belirtmektedir. «Komisyonun yaptığı çalışmalar sonunda bir kism kaynaklarından elde edilen gelirler için mevcut hadler, 193 sayılı kanunun görülen farkı bir aşdan ele alınarak değiştirilmistir. Bu değişimler sebebiyle, ücret geliri sahipleriyle, diğer kaynaklardan (meselâ zirai sektörden, serbest meslek faaliyetinden ve bâlhassa gayrimenkul sermaye iradından...) Kazanç ve İrad sağlayan gele sahipleri arasında birinciler aleyhinde filii bir eşitsizlik meydana gelmiş bulunmaktadır.»

Komisyon görüldüğü gibi, emekçilerin dışında kalan kazanç sahiplerine çok tâviz verildiğini, emekçilerin ihmâl edildiğini saklamamaktadır. Komisyon Raporu, ayrıca, asıl korunacak değerin vatandaşın emeği olduğu gerçeğini inkâr etmemektedir. Rapor, ücretlilerin, diğer kaynaklardan sağlanan gelirlere nazaran daha fazla korunması için aşağıdaki sebepleri ileri sürmektedir:

1. Geliri teşkil eden unsurlar içinde fiziki ve bedeni çalışmalarla bağlı olması itibarıyle, mesnedî bakımından en zayıf olan ücretir.

2. Memleketimizde çalışma ile ilgili sosyal teşekküler henüz gerektiği kadar gelişmemiştir.

3. Yukarıda arzedilen sebeplerle ücret gelirlerinin diğer gelir nesnelerine nazaran daha fazla korunması gerektiği esasından hareketle modern vergi sistemleri ve tâbikatında ücretler için özel indirimler yoluyla gidilmektedir.

4. Stopaj müessesi dolayısıyla ücretliler diğer kaynaklardan elde edilenlerin aksine, pegin olarak ve diğerlerinden daha evvel vergilendirilmektedir.

Bütün bu sebepler muvâcâhesinde bizim vergi sistemimizde de bu konuda müsait hükümler konulması icap edeceğî komisyon coğuluğu tarafından kabul edilmiştir.

Komisyon bu maksatla, 193 sayılı kanundaki en az geçim indirimine ve götürü gider indirimine dokunmadığı gibi, ücretliler için özel bir indirim yapılmasını istemektedir. Fakat bu tâziye, nedense en rahat gele kaynağı olarak dar geliri ücretlileri gören Maliye Bakanı tarafın-

dan iltâfat görmemiştir. Bakan ücretlilerde değil yeni avantajlar sağlamak, oylara kanunla tanınan avantajları bile kaldırma tereddüt etmemektedir. Yeryüzünde ücretlilere kanunla verilen hakların bu kadar fûtûsuze geri alınabilecegi başka bir ülke tasavvur edemiyoruz!

Sosyal adalet ve kalkınma

Sosyal adaletin gerçekleştirilmesi, demokratik yollardan hızla kalkınmanın temel şartıdır. YÖN, çıktıktan beri emekçi küteleri ezen hızla bir kalkınmanın ancak fasîzle mümkün olacağını ispat etmiştir. Bu sebeple, Maliye Bakanının, esasen ezilen ücretlileri daha fazla ezmeye dayanan vergi politikasının, kalkınma için en elverişsiz zeminin yaratılmasına inanıyor. Nitelik bu gerçeği çok iyi bilen Hintli devlet adamları, «gelir, servet ve ekonomik kudretlerin paylaşılmasındaki eşitliklerin azaltılması, kalkınmanın temel hedeflerinden biri sayılır, vergi politikalarının bu na göre ayarlanmasıdır.

Devlet Pânlama Teşkilatı Maliye Uzmanlarından Aslan Başer, İstanbul İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsünden tertiplenmiş bir konferansta, bu zarureti şu sözlerle belirtmiştir: «Kalkınma sadece matematik ölçülerle gayri safi milî hasla artışı olmaz. Daha fazla sosyal adalet sadece bir ahlâkî ilke değil, aynı zamanda bir kalkınma hedefidir. Hem de ekonomik kalkınmadan daha az önemli oayan bir hedef. Toplumun bireylerini inadırıyan bir kalkınma plâni, erge başarısız kalmaya mahkûmdir. Memleketimizde, kalkınmanın sosyal açısına gerekten öne verilmemiştir. Fakat artık bu meseleyi ciddi şekilde ele almak zorundayız. Özellikle, tarih boyunca kamusal gayretlerin belki sınıfların ağır fedâkarlıklarına pahasına gerçekleştirildiği bir ülkede, sosyal adaletin öne dâha da artmaktadır. Başka türlü kalkınma yalnız girmek, kütelerde kalkınma için gerekli sevk ve inancı yaratmak mümkün değil.

Gelgelelim, Maliye Bakanı Şefik İnan, mevcut adaletsizlikleri düzeltceği yerde,

SI ÖDEYECEK ?

Fik İnan	Memurlar aleyhine fark
Aylık	Yıllık
14.30	14.30 171.60
21.80	21.80 261.60
30.90	30.70 368.40
39.90	33.90 406.80
48.90	37.44 449.28
70.15	45.02 540.24
92.75	41.63 499.56
115.30	46.18 554.16
152.05	49.00 588.00
194.30	55.18 662.16
236.65	52.10 625.20
307.15	39.49 473.88
385.65	40.00 480.00
467.00	31.40 376.80

adaletsizlikleri coğaltan bir vergi politikasına yönelmektedir. Emekçi kitleleri ezen bir kalkınma politikası ise, özellikle demokratik içinde, hırsızlık sonucuna nüfuslu mahkümudur.

Kalkınmaya paydos

Kuru maliyeci gözüyle de, Şefik İnan'ın vergi politikası, devlet gelirlerini azaltarak, kalkınmayı hedefleyen bir politikadır. Özel teşebbüs ne kadar önem verilirse verilsin, az gelişmiş bir memlekette hızlı kalkınma politikası, devlet sektörünün çok daha büyük hızla genişlemesini gerektirecektir. İkinci Hindistan planında bu zarureti sözlerle belirtmektedir: «Son derece değişiklik arzeden bir ekonomide, özel sektör için de, kamu sektörü için de devamlı artış imkânları vardır. Fakat surası kaçınılmaz bir zarurtur: Eğer kalkınma istenilen hızda yürütülecekse ve daha şūnlu sosyal hedeflere varmayı amaç edinmişse, kamu sektörü sadece mutlak olarak değil, nüfus olarak ta özel sektörden hızlı büyümeli dir.»

Ne var ki, Maliye Bakanının Vergi politikası, devlet fonlarını, özel kesime devretmeye yönelmiştir. Vergi Reformu, devlet gelirlerini azaltmaktadır. Azalan gelirler ise, devletin kalkınmada üzerinde düşen rolü oynamamasına imkân yoktur. Önümüzdeki devrede, yüzde 7 kalkınma hizminin gerçekleştirilemesi için, 1963 bütçesinin bu yıl bütçesinden 2 milyar lira fazlayla, 12 milyona erişmesi, uzmanlar tarafından lübnanlı sayılmalıdır. 10 milyarlık bütçenin denkleştirilmesi müazzan bir mesele iken ilâve 2 milyar gelir nüfus sağlanmasıdır.

Vergi gelirlerini artırmaktan başka gare yoktur. Halbuki Şefik İnan bu gelirleri, varaklı sınıflara tâvîzler vererek, azaltma yolundadır.

Bu durumda, Arslan Başer'in konferansında da belirtildiği üzere, vasıtaz vergilerde tâvîz veren Hükümet üç sıkla karşı karşıya kalacaktır:

1. Ya vergi Reform Komisyonundaki tâvîzleri vererek, devlet kalkınmayı bir tarafta bırakacak ve vasıtaz vergilerde elzî bir artırmayı, cari gider artışlarını karşılayacaktır.

2. Ya da devlet vasıtaz vergileri genel ölçünde coğaltarak, yârum ihtiyacını karşılayacaktır.

3. Son sık olacak, geniş ölçüde emisyonu gidilerek, sabit gelirlerin vergi yükü dolaylı, fakat en tehlikeli şekilde artırılacaktır.

Her üç durumda da kalkınma hedeflerine erişilemeyecektir. Birinci durumda hükümet kendiliğinden kalkınmadan vazgeçecektir, ikinci durumda da matematik olarak millî gelir rakamları artsa bile, gelir eşitliği zayıf sınıflar aleyhine daha da bozulacağı için, kalkınma gerçekleştirmeyecektir. Kaldı ki, son iki durumda kalkınmanın manası iklimine ulaşamayacağının matematik millî gelir artışlarının sağlanabilmesi de hemen hemen imkânsızdır.

Bu durumda, kalkınma stratejisi herdef ve vasıtalarıyla bağımsızlığı için, Şefik İnan'ın vergi politikasının terkedilmesi tek çıkar yoldur.

Keşlerden ne haber!

Son Radyo konuşmaları da Maliye Bakanının, kalkınmanın bu zaruretlere anladığını açıkça ortaya kaymaktadır. Şefik İnan, bu konuşmalarla, kalkınma zaruretlere anlatacağını: yerde, sâhibbaşılık dâniyi bir mülkiyeti edasıyla, elzî 1962 bütçesini, yeni vergi ve iç istikraza gitmeden, dış yardımulara nasıl denkéstirdiğini ve Millî Birlik Hükümeti tarafından hazırlanan vergi kanunlarını elinin tersi ile nasıl ittiğini anlatmaktadır. Mali alanda ciddî bir gayrete girişmek zorunda olduğumuzu Başbakanın finânlı israrla belirtirken, Maliye Bakanının, vergilere karşı menfi bir tutum takınması ve çok kısa vadeli ve oldukça yüksek faizli yeni dış borçlanmalarla övünmemi, en hafif tâbiyye sorunsuz bir davranıştır. Memleket ağır bir dış borç yükü altında bulunurken, üç yıl vadeli dış krediler dinlenerken bliçce açığı kapatmak, ne hızla kalkınma istiyen Türkiye için, ne de Maliye Bakanı için sevilmeyecek bir olay değildir. Bu, tembelligün, aczin ve günün gün etme zihniyetinin politikasıdır. Kaldı ki, eski Maliye Bakanı Kurdaş tarafından yeni Hükümete kolaylık olmak üzere hazırlattırılan 6 vergi tasarısı, yüzde 15 memur zammini vermeyi ve en az geçim indirimleri yükseltmeyi mümkün kıracak ve vergi adaletsizliğini

(Adana 1. Suh Ceza Mahkemesi ka râriyle yayınlanan tekzip yazısıdır)

Çukurova bölgesi utanç bölgesi değil tarım işçisinin kazanç bölgesidir

Yön Gazetesi'nin 13 sayılı 13 üneü sahifesinde (Utanç Bölgesi) başlığının taşıyan ve 14 sayılı nüshasının 10 ve 11inci sahifesinde (Çukurovada Tarım İşçisinin hayatı) başlıklı yazılar cevap ve tekziptir:

Yon gibi ciddî bir fikir gazetesi gerçeklerden çok uzak ve memleketin en mühim zirai ve iktisadi mîntikalarından biri olan Çukurova çiftçisi hakkında yanlış bilgilere dayanarak (Utanç Bölgesi) gibi çok ağır ve küçük düşürücü bir başlıklı okurlarını sagırtıcı yazalar yazması şayâni teşsürdür. Okurlarımızı bu sebepten doğru bilgi sahibi yapmak ve gerçek olmayan iddiaları tekzip etmek mecburiyetini hissetti.

1 — Çukurova bir (utanç bölgesi) değil, bilâkis, tarım işçi için bir (kazanç) bölgesidir. Çiftçi her sene tarım işçilerine (ki büyük ekseriyeti küçük çiftçidir ve mevsimlik evâr illerden Çukurovaya çalışmaya ve para kazanmaya gelirler) çapa ve pamuk toplama ücreti olarak her sene 110-140 milyon lira civarında ücret öder. Tabiatla gâdîna uğrayarak kendisini mahsûl olsun olmasın, maliyetini korusun korusasın, kazançın kazanmasın, zirai masrafları yapmak zorundadır. Ve işçilerine bu parayı öder. Bu suretle memleketin umumi iktisadiyatına da büyük hizmet etmiş olur.

2 — Çukurova'da çiftçi tarım işçilerine (utanç) kelimesiyle tâvîz edilebilecek hiç bir muamelede bulunmamaktadır. Amelesi çok çalıştmak için geçenin erken saatlerinde yalançı ezan okuttuğu tamamıyla yalandır. Gece karanlığında esasen, göz gözü göremez, karanlıkta da pamuk çapalanamaz. Sayın Sinan Pamukçu'nun bu husustaki yazısı membar bize malûm yanlış bilgilere dayanmaktadır.

3 — Çiftçinin eğlilerle birleşerek, tarım işçisini istismar ettiği iddiasında gerçekle bir alâkâsi yoktur. Elçilik müessesesini Devletin İş Bulma direkleri de kabul ettiginden işçi mukaveleleri ekseriya orada yapılmaktadır. Şartlar belirlilikte, işçiye dağıtılaçak avanslar pesinen elçîye ödenmektedir. Bir çok defalar da çiftçinin bu avansları elçillerin zâmetinde kalmıştır. Çünkü, çiftçinin evâr iller köylerindeki işçilerle sahnen ve müsiferden temasları lübnânsızdır. İş bulma direkleri de henüz doğrudan doğruya çiftçîye elçisiz işçi temin edecek şekilde teskilâtlanamamıştır.

4 — Ücret meselesi gelince; her hafta İşbulma Müdürlüğü'nün Başkanlığında ekseriyetini devlet memurları ve

azaltacak projelerdi.

Kurdaş'ın 6 tasarısı şunlardır:

1. Keçi Vergisi: Keçi başına alınacak ve yıldan yıla kademevi şekilde yükselsek olan bu vergi, keçilerin ormanlarında yaptığı büyük tâbiratı önleme amacıyla gütmektedir. Ayrıca Ziraat Bankası vasıtâsıyla kullanılmak üzere, Bütçeye konacak 2-300 milyon lira tahsisat, köylülerin keçilerini koynula değiştirmesini ve keçilerin yok edilmek maksâdiyle satın alınmasını sağlıyacaktır. Keçi vergisi hakkında Şefik İnan'ın ne düşündüğünü doğrusu merak ediyoruz.

2. Veraset vergisi: En liberal iktisatçılardan bile, geniş ölçüde alınmasını tavsiye ettilerini bu vergi, memleketinizde filen mevcut değildir. Hasan Polatkan zamanında, bir ara, veraset vergileri yâkîlîm, fakat muhalefetten yârîliyi sınıflardan gelen tepkiler üzerine, bu yoldan geri dönülmüştür.

Tasarı, D.P. grubundan dahi geceblîn eski kanunu lîha etmektedir. Sosyal adaletin temel şartlarından biri olan veraset vergilerindeki artıa karşı koymak için, sosyal adaleti gerçekten istememiz lazımdır.

3. Arsa vergisi: Arsa spekülatyonun önlenmesi ve ciddî bir mesken politikası yürütülmeli için, Batıda baş kurulan temel çare boş tutulan arsalardan, zamanla artmak şartıyla yüksek nispetlerde vergilendirilmesidir. Tasarının gayesi budur.

İşçilerin teşkil ettiği ve ancak iki çiftçi temsilcisinin bulunduğu komisyon o haftanın (hafta 5,5 gün hesap edilir) iş durumunu tetkik ederek ekseriyetle hafifâtan (haftalık) ücretini tespit eder. Ziraatta, ihtiyaç sanayide olduğu gibi, evvelden belli olmaz. Yağmur yağar, otlar ürer, fazla işi lazımlı olur, hava kurak gider, az işi lazımlı olur. Evvelden işi adedi üzerinde sarı program yapmak imkânsızdır. Bu işde kimse bir oyunu olamaz. Ve işçilerde de kimse hâkim olamaz.

Fakat, işin az ve işçinin fazla olduğu zamanlarda da, haftalıklar asgari ücretin altına düşürülmez, işe çiftçîye aittir. Yağmurlu günlerde iş olmadığı halde, çiftçi işçisini yine işe etmek devam eder. İşçinin iş göremeyecek çağda olan çocukları da işe etse edilir. Tarım işçilerine verilen yemek meâdeti, dekl köylümüzün umumi işe standartını öüstündedir, aşağısında değildir. İddia etmek gereğe tamamıyla aykırıdır.

5 — Elçillerin işçilerini istismar etmek iddiasına da çiftçinin hic bir gün bir yoktur. Pâris... İste, işe, çiftçîyi sorumlu göstermek büyük haksızlık olur. Kumar meselesine gelince yüksek sosyeteden aşağıya kadar kumar memlekette bir âfet olmakla beraber, elçillerin iş yerlerinde kumar oynamalarına ve oynamalarına çiftçî asla müsamahâ etmez. Elçillerin elçilleri eğlence yerleri, ne getirdikleri ve onların kötü istismar hareketlerine istirâk ettileri iddiası da düşpedilir ittirâdir.

6 — Çapa mevsiminden başka tarım işçisini Çukurovaya kesif olarak bir, birbucuk, ay için geldikleri mevsim Ağustos, Eylül aylarındır. Pamuk toplamak için aileleriyle gelirler. Çukurovaya bu çok sık mevsiminde çati altına yatırılır. Açık havada çadır veya kamyony ve otan yapılan kublarda kâhirler. Bu mevsimde işin bilen çiftçilere işinde bulunur. Ve işçi gibi o da çati altında yatraz, çunku yataz. Yânz, işçilerin şehirlerde muvakkaten gelir, giderken şehirlerde barınıklar meydana getirmesi zoruridır. Bu meseleye de İş bulma dairesi çiftçilere belediye el ele vererek bu duruma bir çare bulmak üzere redirler.

7 — Pamuk toplama ücreti Çukurovada götürü olarak kıloda 20 kuruşdur. Halbuki, Ege gibi Antalya gibi, mühim pamuk mîntikalarında 12-15 kuruşdur. Hayat pahalılığında fark olmadığı halde, bu ücret ayrılığını tek izahı sudur: Çukurovada asgari ücret Tesbit Komisyonu vardır. Ve kararlarını Çabâma Ba-

kanlığı da itâma değiştirebilir. Diğer mîntikârlarda ise, Bakanlığın müdahale olmadığı gibi böyle komisyonlar da yoktur. Ve arzi talep kanunu serbestçe işlemektedir. Çukurovada da arzi talep kanunu serbest işlene, ücretler 15 kuruş geçmez. Çukurovaya iş yerlerine kadar işçinin nakli çiftçîye aittir. İşçiler çiftçînin ücretini ödediği kamyonlarla gelirler.

Avdet işçiye aittir. Demiryolların çok ucuz tarifelerinden faydalanan maksâdiyle bir kısım işçiler toplu olarak vagonlarla illerine giderler. İşçiler bu seyahatlerinde çiftçînin hiç bir rolü yoktur. Çukurovalı işçisinin sever. Ve zaman zaman kendisi ağır falârlarla borçlanarak işçiye dar zamanında fazsız avans verir. Çiftçînin borçlu durumda olduğu da devletin zirai borçları 10 sene taksitesiyle başlangıçla sabittir. Tabii âfetler yüzünden her sene çiftçînin kazançlı bir zirat yapmadığı da bir gerçekir.

9 — Çukurova çiftçisinin, işçinin topladığı pamuk kâhlarında kantar hırsızlığı yaptığı iddiasını da şiddetle reddederiz. Tartalar işçilerin gözleri önünde yapılır. Kantarlar daima kontrol edilir.

10 — (Âgâl) Kelimesi de Çiftçî işçinin haksız olarak küçük düşürüp mânâda kullanılmış bir kelimedir. (Âgâl) varlıklı mânâsına kullanılmış ise Ticarette de, Sanayide de, Bankacılıkta da, matbaacılıkta da ağalar var demektir. Bu sebepten ağal kelimesini yalnız toprak varlığına inhisar etmek haksızlık olur. Varlıklar hepsi de memleketin iktisadiyatını tamamlayan faydalı varlıklar olduğu kanıtındayız. İstismar her sahada zararlıdır ve önlemlerlidir. Çiftçî çok faydalı ve maalesef çok istismar edilebilecek bir haksızlıktır. Esasen Çukurovada büyük toprak varlıklar da yoktur. Şâhis olarak bu varlıklar gâzete okuduğumuz toprak reformu kanunu fâsârisinin normâsının aşağısındadır. Gerçekler daha yakından görebilmek için Yon dergisinin bir mümessili mentâniyle bekleyeceğimizi saygınlâz biliyor, bu tekzibimizi neşretmeli rica ederiz.

Adana Çiftçi Birliği Başkanı
Yüksek Mühendis
Fazlı Meto

mek zorunda kalmazdı.

Nitekim Maliye Bakanlığının yüksek memurlarına, «Bu mu vergi reformu, bunlar sosyal gayesi de olmayan, vergi ziyan ettiğine tedbirler. Gelecek toplantıda ciddî tedbirleri konuşacağımızı umarım» diyen Prof. Kaldor, Şefik İnan'ın Maliye Politikası hakkındaki düşüncelerini açıkça ortaya koymustur. Dünâcâa meşhur üzmana göre, Çok fâtestik bir vergi sistemi var. Bu vergi sistemiyle ne kalkınma, ne de sosyal adalet yürütülemez. Kalkınma bakımından, millî tasarrufun yüzde 14 e çıkarılması hiç bir şey değil.

Tasarruf yüzde 20 ye çıkarılmalı. Bunun için de yeni vergilere baş vurmali. Sosyal adalet içinde kalkınmanın yürütülmesi açısından en iyi vergiler, servet vergileridir. Türkiye'de servet vergileri için genel bir alan var. Veraset vergileri artırılmalı ve terkeden de vergi alınmalıdır. Arazi vergisi genişletilmeli. Kapital kazançları vergilendirilmeli. Lüks istihâk vergileri alma yoluna gidilmelidir. Kurumlar vergisi, nispeti artırılmalıdır.

Para harcayarak getirttiğimiz dünyaca meşhur vergi uzmanının ilk tavsiyeleri bunlardır. Hükümet ise, bu tavsiyelere tamamıyla aykırı bir vergi politikası gütmektedir. Bu politikadan 180 derecelik bir dönüş yapılmadığı müddetçe, Plan, kalkınma ve sosyal adalet lâfları, kendi kendimiz aldatmaktan başka manâya gelmemektedir.

Yunanistan

«Cumhuriyet istiyoruz»

Cağımızın en önemli özelliklerinden biri olduğuuna şüpheli olmayan sosyal adalet ilkeleri ve buların temsil ettiği zihniyet komşu ülkede de etkisini göstermeye başladı. Halktan toplanan vergilerin genel halkın yararına olan işlerde sarfedilmesini istemek en tabii bir haktı. Yunan halkı da bu hakkını ileri sıverek bugün kral ailesine karşı cephe alma eğilimi göstermektedir. Prens Sofia içi meclisten çıkarılan drahoma çağımızın sosyal adalet anlayışı ile bağdaşmaktan çok uzaktır. Komşumuz Yunanistan'da bir sürelen beri siyaset huzursuzluğunu mevcut olduğu bilinmektedir. Son seçimlerin hileli ve bu seçimlerle iktidara geçen Karamanlıs hükümetinin gayrimeşru olduğunu iddia eden muhalif lideri Papandreu'nun dürüst bir eski asker olarak tanınması aydın çevrelerde belirli bir hoşnutsuzluğun meydana gelmesini kolaylaştırmıştır. Karamanlıs ise iktisadi durumun sağladığı rahatlıkla bu yolsuzluk ve suistimal iddialarına pek kulak asar görilmeyip veya böyle hareket etmeyi tercih ediyor.

Asında Karamanlıs komşu Türkiye'deki olayların etkisinde kalabili ve daha mutedil bir iç politika yürütürdü. Fakat Yunan ordusundaki subaylara gayet iyi bir hayat seviyesinin sağlanması, subayların çeşitli sosyal kolaylıklarından faydalananları ve Karamanlıs'ın ordu içinde hissedilir bir hakimiyet kurmasının Yunan hükümetini bu yönden şimdilik fazla endişelendirmemektedir.

Ancak, geçen hafta Atina üniversitesi öğrencilerinin «cumhuriyet istiyoruz» nidaları sokaklarda işitilme bağınlıca hükümet kendini eski kadar rahat hissetmez olmuş ve muhalifeti üniversite gençliğini tahrif etmekle suçlama yoluna gitmiştir. Üniversite gençliğinin din dersleri ile ilgili olarak programlarda yapılan değişikliği protesto etmeleri aslında genel huzursuzluğun yaratığı bir bahanedan başka bir şey değildir. İlgisi tek bir nokta da, Yunan gençliğinin hükümet aleyhine yaptığı nümayişlerde Türkiye'den ithal ettileri bir slogan kullanımlarıdır: «Kahrolsun Menderesler!»

Suriye

Yolunu arayan Ülke

Suriye'deki son olaylar değişik çevrelerde değişik şekilde yorumlanmaktadır. Bazıları olaylara, basit bir asker-sivil çatışması açısından bakmaktadır. General Nâşir ise askeri hareketi, Cumhurbaşkanı Kudsi ve Başbakan Davalî'nin, reform ve millileştirme kanularını kaldırınca gerici politikalara karşı bir reaksiyon olarak selâmlamıştır. Gerçekte, memleket dâvalarıyla yakından ilgili olan subaylar Suriye'nin meselelerine somut çözüm yolları getirememektedirler. Son hareketi yapan Albay Nahâlî atesi bir sosyalist, fakat siyasi ve iktisadi meselelerde derinlemesine nüfuz edemektedir. İşte bu yoldan idareyi ele geçirdikten 6 gün sonra herseyi yüz üstü bırakıp İsviçre'ye kaçmak arasında kalmıştır. Şimdi idareyi ele alan sivil iktidar da ne yapacağını bilmemektedir. Yapılan vaadler, Misir ve Irak arasında Suriye'nin bağımsızlığının korunacağına söylemekten ibaret kalmaktadır. Son

olaylarda şakına uğrayan ve mescidelerin esası hakkında pek sağlam bir fikre sahip olmayan Suriye halkı da artık memleket dâvalarıyla yakından ilgilennemektedir.

Fakat herseye rağmen Suriye yolunu aramaktadır. Son on yıl içinde yapılan yedi hükümet darbesi Suriye'nin arayış içinde olduğunu bir delillerdir. Fakat aydınlar hükümet darbelerinin ötesinde gerçek bir devrim yapacağı günü beklenmektedirler. Gerçek bir devrim yapmak isteyenler, «anti emperyalist» ya da «anti Israel» sloganlarıyla yetinmemelidirler. Yapılması gereken, feci şekilde geri kalmış bu ülkenin kalkınması için memleketin özellikle uygun bir

iktisadi metod bulmak, derebeylik rejiminin arka kalası tasfiye ederek gelir dağılışındaki dengesizliklere ve menfaat uyuşmazlıklarına bir son vermektedir.

nun sonucu olarak Hindistan köylerinde kökten bir sosyal değişiklik başlamıştır.

En küçük köye kadar gönderilmek ve buralarda öncü olarak çalıştırılmak üzere önder gruplar yetiştirilmektedir. Bu öncülerin ödevi, halkın düşüncelerine etki yapmak ve köy toplumunu gelecek zamanı şartlarına uyabilecek şekilde değiştirmektir.

Yeni gelişmekte olan bölgelerde teknik ve sosyal ilerlemenin özfisi, mahallelerin içeri gelen kimselerin yetiştirmesi teşkil etmektedir. Bir çeşit katalizör rolü oynayan köylü grupları kendi köylerinin insanları

Hindistan

Köy kalkınması

Hint köylüsünü modern yaşama geniş ölçüde intibak ettirmek makasıyla ikinci ve üçüncü beş yıllık planlar çerçevesi içinde köy kalkınma programının uygulanmasına çalışmaktadır. Bu

yüyecikleri bir saha vardır. Fakat, eger, gelişime umulduğundan daha süratle vuku bular ve çok önemli sosyal neticiler, hasıl etmeye başlarsa, amme sektörünün sadece, mutlak olarak değil faktat hususı sektörne nisbetle de bliyemesi kaçınılmaz bir hal alır» (4).

Hindistan Planlama Teşkilatının simdiye kadar hazırlanan ikinci, üçüncü ve üçüncü Beş Yıllık Planlarında belirtilen husus, «Demokrasi bizansı içinde ve halkın geniş ölçüde iştiraki ile sosyalist bir kalkınma hızı gelişmeyi ve istihdam artısını temin edecek, gelir ve servet farklarını azaltıracak, iktisadi iktidarın temerküzunge mani olacak, hür ve eşit bir toplumun davranışını ve değerlerini yaratıacaktır» (5).

Üçüncü beş yıllık kalkınma Planında sosyalist kalkınmanın faydalari şegekilde sıralanmaktadır:

1 — Sosyalizm büyük halk kitlelerinin refahını mümkün kılacak devamlı büyümeye sağlamaya yeterlidir. Az gelişmiş bir memlekette, Yüksek bir kalkınma hızı, geniş bir amme sektörünün yaratılması ve kooperatif sektör, sosyalizme geçişin önemli vasıtalarıdır.

2 — Sosyalizm her vatandaşsa eşit saha tanımaktadır.

3 — Sosyalizm gelir ve servet farklarını azaltırken iktisadi kalkınmayı hızlandıracak ve kalkınma esnasında vuku bulutemel iktidar ve servet temerküzungü ve her çeşit inhişar önleyecektir.

4 — Demokrasi temeli üzerinde sosyalizmle kalkınan bir ekonomide fertler mes'uliyet ve haklarında gerçek mânasi ile eşit olacaklardır (6).

de haksız menfaatler sağlanmış kimse iktisadi kalkınma, alışılmış davranışların hoşlanmadığı bir değişmedir. Zira iktisadi kalkınma bu gibi zümrelerin menfaatlerini haleldar eder (7). Kalkınmayı isteyenler sosyalizmi de istemeyecek ve çeşitli şekillerde itham edeceklerdir. Onların isnatları ne olursa olsun sosyalizm az gelişmiş memleketleri kurtaracak yegane yoldur. Hindistanın ikinci Beş Yıllık Planında söyle denmektedir:

«Sosyalist Cemiyet nizamı bir doğma veya rıjîd bir nizam olarak telâki edilemez. Her memleket kendi ihtiyaç ve kendi ananelerine göre kalkınmaya mecburdur, fakat bu ananelerdeki gerçek değerler ve müesseseleri belirtmek zaruridir. Sosyalist nizam müsbat gayeleriyle şekillenir. Hayat standardının yükseltilmesi, herkes için fırsatların eşitlendirilmesi, eşitsiz sınıflar arasında teşebbüsün teşvikî ve cemiyetin bütün grupları arasında bir ortaklığını yaratılması» (8).

Hindistan, sosyalizmi kalkınma stratejisi olarak benimsenmiş bulunmaktadır. İlk beş yıllık plan sonunda gerek millî gelirdeki ve gerekse fert başına düşen gelirdeki artış bu stratejinin başarısını göstermektedir.

Vural F. Savas

(1) Government of India, Planning Commission, «Second Five Year Plan-India, 1957 syf: 9.

(2) Aynı eser, syf: 9.

(3) Aynı eser syf: 9.

(4) Aynı eser syf: 9.

(5) Government of India, Planning Commission, Delhi 1961 syf: 9.

(6) Aynı eser syf: 10.

(7) United Nations - «Measures for Economic Development of under developed countries. New-York 1951.

(8) Second Five Year Plan, syf: 10.

Hindistan kalkınma planında sosyalizm

Iktisaden geri kalmış memleketlerde sosyalizm, kalkınmanın hızlandırılması, kalkınmanın nimetlerinden cemiyetin bütün fertlerinin eşit ölçüde faydalandırılması gayesi ile beşinci bir iktisadi sistemdir. Kapitalizmin anavatanı sayılan A.B.D. de dahi bugün, hükümetin en önemli vazifesi fertler arasındaki eşitsizlikleri gidermek, fertlere yüksek bir hayat standardının imkânlarını temin etmektir. Bu gaye ile ayrılan sosyal fonların yekânu yıllık büt gelerin en yüksek kalemlerinden birini teşkil etmektedir. Eğer iktisaden geri kalmış memleketlerin hükümetleri de, durumun içap ettiirdiği ölçüde bütçelerine sosyal yardım fonları koyabilmek günde olsalar, öyle sanız ki, bugün, iktisaden kalkınma hamlesi aneak fertlere ihtiyaçlarına cevap verebildiği ölçüde arzu edilir ve ancak bu takdirde gerçekteşme şansı vardır. Halbuki gayesini gaye edinen bir kalkınma planı, düşünülen tek plan olunca sosyalizm ister istemez kabul edilmiş demektir.

Hindistan'ın ikinci Beş Yıllık Planında bu husus şu şekilde özetişlenmektedir:

«Bu temel gayeler su sözlerle hâliasa edilebilir: (Sosyalist Cemiyet Düzeni). Bu ifade esas olarak sunu anlatmaktadır: Kalkınma hamlelerini tayin eden başlica ölçü -hususi kâr- olmayıp -sosyal kazanç- tur ve kalkınma faaliyetleri o şekilde ayarlanmalıdır ki, neticede millî gelir ve istihdam artarken aynı zamanda gelir ve servet farkları da azami ölçüde küçülsün. İktisadi kalkınmanın nimetleri cemiyetteki imtiyazlı sınıfı kaldırır ve öyle bir muhit yaratırın ki, «küçük adam» in da hayatını idame ve yaşamaya seviyesini yükseltmeye söz ve güc sahibi olsun.» (3).

Görlüldür ki adı ister «küçük adam» ister «dar gelirli» olsun, az gelişmiş memleketlerin nüfus yoğunluğu iktisadi kalkınmanın nimetlerini büyük bir hasretle beklemektedir ve eğer bir iktisadi kalkınma savasına girişilirse bu büyük kitlelerin tatmini yegâne hedef, yegâne gaye olmalıdır. Yukarıdaki sözler, iktisadi kalkınma hareketinin niçin sosyalizmle beraber yürümesi gerektiğini ilk işaretlerdir.

Kalkınma hareketinin sosyalizmle birlikte yürütülmeli gerektigini gösteren ikinci işaret tahakkuku istenen gayelerin çok, buna mukabil devletin mali imkânlarının pek mahdut olusudur:

«Bu şekildeki bir muhit yaratmadı devletin omuzlarına ağır bir mes'uliyet yüklenmektedir. Amme sektörü hızla büyümeye mecburdur. Devlet hususi ve amme yatırımlarının kanalize edilmesinde hâkim bir rol oynamalıdır ve hususi sektörün başarılı veya isteksiz olduğu sahalarında on ayak olmalıdır. Modern teknolojiye veya geniş istihsal teknikine ihtiyaç gösteren başlica faaliyet sahalarındaki yeni gelişmelerin mes'uliyeti de kaynakların tâhsisi ile kontrolü devlete aittir. Küsmi veya tam devlet mülkiyeti, devlet kontrolü ve devlet iştirakları bilhassa iktisadi iktidar ve servet terâkümüne meyyal sahalarında istenir. Hususi teşebbüs, planlar çerçevesi içinde kendi sahasında faaliyet göstermelidir. Gelisen bir ekonomide hususi sektör ve amme sektörü işbirlikte bü-

Millet kalkınma gayetlerine girilen Hindistan'da köylüler

NASIL CILDIRILIR?

Doğmadan ölen Cumhuriyet : Weimar

Birinci Dünya Savaşının galibi ülkelerdeki halk, 9 Kasım 1918'de Berlin'de cumhuriyetin ilanını, Alman halkı ve Almanya için yeni bir dönemin başlangıcı saydılar. Oysa bu cumhuriyet «kazara» ilan edilmişti. Parlamentoda yoğunlukta olan sosyal demokratlar, liderleri Friedrich Ebert ve Philipp Scheidemann'la birlikte 9 Kasım 8'le 12'lerini Bagbakan Prens Max de Bade'nin istifası üzerine Reichstag'ta toplanmışlardı. Ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Bagbakan, Kaiser Wilhelm'in tahttan çekildiğini bildirmiştir. Eski bir sazaç olan Ebert, eğlence düşkünlüğüne oynamak partile, Kaiser'in oglularından birinin İmparatorun yerine gelebileceğini düşündürüyordu. Zira Ebert, İngiltere'deki geçitten bir meşru hükmendardır tarafındaydı. Sosyalist olmasına rağmen, bir sosyal iktidarı düşüncesinden tıksınıyordu. Oysa, bir genel grevin felce uğradığı Berlin'de iktidarı düşüncesini her yeri sarmıştı. Reichstag'ın birkaç ev ötesindeki Unter den Linden caddesinde, basınlarda liderleri Rosa Luxemburg ile Karl Liebknecht bulunan «spartakistler» bir Sovyet cumhuriyeti ilanına hazırlıyorlardı. Reichstag'taki sosyalistler bunu dayanca iktitiller. Spartakistlerden önce davranışın içini hemen bir şey yapmalıydı. Scheidemann'ın bu konuda bir düşüncesi vardı. Arkadaşlarına hiçbir şey söylemeksızın Koenigsplatz'a açılan pencerelarından birine doğru yürüdü ve pencereden aşağı sarakarak alanda biriken kalabık bir halk kitlesi cumhuriyeti ilan ettiğini bildirdi. Ebert bunu duyar duymaz öfkeliendi, zira şu ya da bu yoldan Hohenzollern silsiləsini kurtarabileceğii umudundaydı.

Yarım tedbirler

Aiman cumhuriyeti ya da öbür adıyla Weimar Cumhuriyeti böylece, sanki bir zar atılır gibi ilan edildi. Sosyalistler bile cumhuriyet tarafından olmadıktan sonra, muhafazakârların öyle olması beklenebilir mi? Muhafazakârların askerleri Lüttendorff ile Hindenburg, hiç de hazır olmayan sosyal demokratların eLINE bırakıvermişlerdi. Böylelikle aynı zamanda, görünlüğe de olsa yenilginin ve barış anlaşmasının sorumluluğunu içi sunmuş liderlerine yüklemişlerdi; kendilerini de yenilginin ağırlığından, kaybedilmiş bir savaşın sorumluluğundan ve zorla kabul edilen bir barışın yükünden sıyrıveriyorlardı. Bir ocağın bile farkedebileceği bu oyun, Almanya'da başarı kazandı ve cumhuriyeti daha doğum halindeyken öldürdü.

Oysa başka türlü olabilirdi: Sosyal demokratlar 1918 Kasımında bütün iktidarı elde tutuyorlardı; bir cumhuriyet rejimini herz ve sağlam şekilde kurabiliyorlardı. Ama bunu için, Hohenzollern İmparatorluğunun yarattığı bütün geneci kuvvetleri ortadan kaldırabilir, hiç olmazsa bunları dizginlerini adamaklı kisabılırlardı. Bu gerici kuvvetler gülardı: Devrebei zihniyeti taşıyan junkerler (toplak ağalar), yukarı sınıf mensupları, bilyik sanayiciler, imparatorluk ordusunun yüksek rütbeli

subayları. Yapılması gereken işler de şuydu: Toprağı dağtmak, tekelleri ve kartelleri ortadan kaldırmak, bürokrasîyi üremek; adalet, polis, üniversite ve ordu da geniş bir temizliğe giriştirek cumhuriyet rejimi aleyhinde olanları ayıklamak. Oysa bu enerjik tedbirler sosyal demokratları ürkütüyordu. Bu sosyal demokratlar, siddetten kaçınan, kuruluş otoriteye karşı öbür sınıflar gibi saygı gösteren, genel olarak iyili niyetli sendikacılardan başka bir şey değildi. Bunlar da, çağdaş Almanya'da kendisini her vakit zorla kabul ettiren en büyük gerici kuvvetin, yanı Prusya geleneğine bağlı ordunun içinde eğiliyorlardı. Alman ordusu ise bambaka bir amacın arındaydı: Savaşta yenilmekle birlikte, memleketeki imtiyazlı durumunu korumak, ihtişamı ödemek istiyordu. Bunun içini de hızla ve cüretkar davranış mass gerekiyordu.

9 Kasım akşamı, cumhuriyetin ilanından birkaç saat sonra, Ebert'in başbakanlığına dairesini spa'daki Genel Kurmay Başkanlığına bağlı özel telefon çaldı. Ebert'i arayan, Lundendorf'un yanında geçen General Wilhelm Groener'di. Gündüzük olayların verdiği şıkkıktan henüz kurtulamamış olan, beklenmedik bir anda, istemediği halde büyük bir sorumluluk yüklenen eski sarı Ebert heyecanlandı. O gün, ikinci ordusu komutanı Groner ile Ebert arasında, ancak yıllarca sonra açıklanan bir «pakt» imzalandı: Ebert, anarşide ve bolşeviklige son vermeği, ordunun geleneklerini devam ettirmekle taahhüt ediyor, buna karşılık Groener de yeni hükümetin görevlerini yerine getirmesine yardım etmeye söz veriyordu. Böylece, Alman ordusu kurtulmuş, fakat cumhuriyet, daha doğduğu gün yok olmuştu. Groener ile birkaç istisna edilse, Alman generaleri hiçbir vakit cumhuriyete bağlı kalmadılar ve sonunda hepinin başı olan Hindenburg, cumhuriyeti Nazilerine teslim etti.

«Kanlı hafta»

Siphesiz o sırada Rusya'da olup biten, Ebert ile öbür sosyalistlerin zihinlerini dolduran bir haletti: Alman Krensky'yi olsak ve yerlerini Bolşeviklere bırakmak istemiyorlardı. Oysa Almanya'nın her yerinde de içi ve asker Sovyetleri kuruluyor, bunlar Rusya'da olduğu gibi iktidarı ele alıyorlardı. 10 Kasım'da, başında Ebert'in bulunduğu ve Almanya'yı geçici olarak yönetecek «Halk Temsilcileri Konseyi» ni seçenler de bulundu. Aralık ayında da Berlin'de ilk «Alman Sovyetleri» kuruldu. İçi ve asker Sovyetleri temsilcilerinden meydana gelen kongre, Hindenburg'un istifasını, ordunun kaldırılmasını yerine misli kuvveti geçirilmesini istedi. Hindenburg ile Groener bu iktilleri kabul etmedi ve kongrenin oturmasını tanımadılar. Öte yandan Ebert de kongrenin kararname uygulanmaktan kaçındı. Fakat kendi varlığı için mücadele eden ordu, desteklemeyi vadettiği hükümetten daha enerjik davranışmasını isted. Noel'den iki gün önce, spartakistlerin emriyle halk deniz

kuvvetlerinden bir tümen Wilhelmstrasse'yi basmayı, Başbakanlığa girmeyi, telefon tellerini kesmeyi, Hindenburg ile Groener, Ebert'ten taahhüdünlü yerine getirmesini ve spartakistler meselesi ni halletmesini istediler. Ebert de bilyik bir hevesle bu işe sarıldı. Noel'den sonra Gustav Noske'yi Savunma Bakanlığına getirdi. Bu unutulmaz olaylar, Noske'yi tanzimatı hâzır olmayan, kurucusu otoriteye karşı öbür sınıflar gibi saygı gösteren, genel olarak iyili niyetli sendikacılardan başka bir şey değildi. Bunlar da, çağdaş Almanya'da kendisini her vakit zorla kabul ettiren en büyük gerici kuvvetin, yanı Prusya geleneğine bağlı ordunun içinde eğiliyorlardı. Alman ordusu ise bambaka bir amacın arındaydı: Savaşta yenilmekle birlikte, memleketeki imtiyazlı durumunu korumak, ihtişamı ödemek istiyordu. Bunun içini de hızla ve cüretkar davranış mass gerekiyordu.

«Alman Halk Partisi» adını alan milliyetçi liberaler 1,5 milyon oy (19 üyesi) aldı.

Millî Meclis, altı ay süren tartışmalarдан sonra 31 Temmuz 1919'da Anayasayı kabul etti, cumhurbaşkanı da 31 Ağustos'ta bunu onayladı. Bu Anaya, kâğıt üzerinde, 20. yüzyılın başlarında kendi benzerler arasında en demokratik, en liberal anayasayıdır.

Nazari olarak, hemen hemen eksiksizdir. Aşağı yukarı ideal bir demokrasının işleyişini sağlayacak mükemmel hükümler taşıyordu. Hükümet sistemi Ingiltere ve Fransa'dan, geniş ölçüde halkın desteği dayanan cumhurbaşkanlığı sistemi Birleşik Amerika'dan, referandum sistemi İsviçre'den alınmıştır. Çok karışık ve incekle hazırlanmış bir nüfus temsil usulü, hem oyların dağılmasını önleyen, hem de azınlık gruplarının Mecliste yer alabilmesini sağlıyordu. Weimar atayassasi, sınıfı olarak demokrasuya inanmış kimslere güven ve umut veriyordu. Bu anayasada egemenlik hâlinde (siyasi iktidar hâftan doğası). Yirmi yaşındaki kadın erkek her yurtdış oy hakkına sahipti. «Bütün Almanlar kanun karşısında eşittir. Kişi hürriyetine tecavüz edilemez. Her Alman düşünceleri serbestçe ifade edebilir. Bütün Almanlar dernek ve birlik kurabilirler. Reich'in bütün yurttaşları tam bir viedan hürriyetine sahiptirler.» Dünyada hiç kimse bir Alman'dan fazla bir olamazdı, hiçbir hükümet Weimar hükümeti kadar demokrat ve liberal olamadı. Tabii, kâğıt üzerinde.

Bununla birlikte, bu güzel yapada çatlaklar da eksik değildi. Üstelik bu çatlaklardan bazılarının sonucu feci oldu. Nisbi temsil usulü her ne kadar oyların dağılmasını önlediye de, Reichstag'ta istikrarlı bir çoğunluğun yer almaması imkânsız kılacak sayıda küçük partilerin ortaya çıkmasına, bakanların sık sık değişirilmesine yol açtı. 1919 genel seçimlerine katılan partiler, bu yüzden, yirmi sekizi buluyordu. Bundan başka, Weimar Anayasasının 48. inci maddesi, cumhurbaşkanına olağanüstü durumdayda olağanüstü yetkiler sağlıyordu. Hindenburg'un cumhurbaşkanlığı sırasında Brüning, von Papen, von Schleicher gibi başkanlar, bu maddenin yararlanarak, meclisin tasvîbi olmaksızın hükümet etmeye sağlamışlar, Almanya'da parlâmantar demokratik rejime daha Hitler iktidara geçmeden son vermişlerdi.

«Versailles'in gölgesinde»

Weimar Anayasası daha tamamlanmadan meydana gelen bir olay, bu anayasasının da, buna göre kurulacak cumhuriyetin de başarısızlığı mahkûm olduğunu sezdirdi. Bu olay, Versailles Andlaşmasının yayılmışlığıydı. Savaşa izleyen yıllarda, hatta Millî Meclis'in milâzakereleri sırasında, Almanlar'ı savuç kaybetmenin kendilerine neye mal olacağıyla meşgul olmaz görülmeyecekti: ya da, mütefriklerin istediği gibi Hohenzollern silsiləsini kovmuş olmanın, Bolşevikleri zararsız kılmayan, demokratik ve cumhuriyetçi bir rejim kurmanın, kendisi-

lerine yenilgi değil, Wilson'un ünlü «14 ilkesine dayanan bir şesaplaşma» sağlayacağını düşündürdüler. Her halde, Almanların hafızaları şunlar: 3 Mart 1918'e kadar götürmüyordu. Zira bu tarihte, o zamanlar muzaffer olan Almanlar, yenilgiye uğrayan Rusya'ya Brest-Litovsk Antlaşmasını zora kabul ettilerdi.

Erzberger bir yana bırakıksa Weimar geçici hükümetinin üyeleri Versailles ediktaスマ giddetle aleyhtardılar. Soğan sağa Almanların coğulluğu da böyle düşündürüldü. Ya ordu? Andlaşmanın reddi halinde mütefriklerin batıda giricekleri hücumu karşı koyma ihtiyacıydı? Ebert, Pomeranya'daki Kolberg'e yerlesen Yüksek Komutanlığı bu konudaki düşüncelerini yokladı. Her çeşit karşı koyma fırsatı sayasızlığı General Groener'den öğrenen Mareşal Hindenburg 17 Haziran'da cumhurbaşkanına cevap verdi: Doğu'ya karşı koymamızı ama, batı da koymamızı. Ve cevabı söyle bağlıyordu: «Şu halde bir bütün olarak ele alındığımız, böyle bir harekâtn başarısı çok şüpheli dir. Bunnun birlikte, bir asker olarak, aşağılayıcı bir başarı kabul etmekense şerefle vok olmanın daha yerinde olacağınız düşünmekten kendimi alıman.»

Başkomutanın bu son sözleri Alman askerî geleneğine uyuyordu ama, işin gerçegini bilenler için bu sözlerin samimiliği çok süpertüründü. Hindenburg mütefriklere karşı koymamın yarımına değil, aynı zamanda subay kadrosunun yok olmasını yol açacağı konusunda Groener'le aynı düşüncedeydiler.

Sonunda, mütefrikler, geçici hükümetten sevets ya da «hayır» demesini istediler, Hindenburg'un Eber'e yazılı cevabını göndermesinden bir gün önce, 16 Haziran'da kabul edilmediği takdirde, ates kes anlaşması yürürlükten kalkacaktı, o vakıt mütefrikler kendi şartlarını uygulamak için gerekli gördükleri tedbirleri alacaklardı. Ebert yeniden Groener'e başvurdu. Ultimatom işin verilen mühlét sona ermek üzereydi. Hükümet 24 Haziran günü saat 16.30'da toplandı. Groener ile Hindenburg bir daha istişare ettiler. Sonunda yaşı Mareşal dedi ki: «Benim gibi siz de biliyorsunuz ki, silahlı herhangi bir karşı koyma imkânsızdır.» Fakat yaşı Mareşal bir kere daha, geçici cumhurbaşkanına bu gerçegin söylemekten kaçındı: yarışmaya General Groener bir kere daha sorumluluğu üzerine aldı - zira bu davranışının ileride orduda kendisini bir şamar ofşansı olmasına yol açacağını biliyorlardı. Ebert'e Yüksek Komutanlığı düşüncesini teografı bildirdi. Sorumluluğu bundan böyle askeri şefere düşüğünü gören Millî Meclis rahat bir soluk aldı ve Versailles Andlaşmasının büyük çoğunluğu kabul etti. Meclisin kararı Clemenceau'ya, mühfezin bitmesine 19 dakika kala bildirildi. Dört gün sonra 28 Haziran 1919'da da Versailles sarayındaki Aynalı Salon'da andlaşma imzalandı.

**Gelecek sayıda
Birahane'de hükümet
DARBESİ**

Mareşal Hindenburg

tasındaki silahlı kuvvetler ve gönüllüler, spartakistler temizlendi. Rosa Luxemburg ile Karl Liebknecht, muhafiz silvari alayı subayları tarafından esir edildi ve idrildi.

Köğrt Üstünde demokrasi

Berlin'de çarpışmalar sona erer ermez, bütün Almanya'da yeni anayasayı hazırlayacak Millî Meclis için seçimler yapıldı. 19 Ocak 1919 seçimleri, «altı» den beri geçen iki ay içinde büyük ve oتا burjuvazının yeniden cesaret kazandığı ortaya koymuyordu. Başka hiçbir topluluk istemediği için iktidara geçmiş olan sosyal demokratlar, 30 milyon oydan 13,8 milyonunu aldılar. Böylelikle 421 liyelikten ancak 185 ini elde edebildiler. Bu bir çoğunluk meydana getirmekten uzaktı. Öyle anlaşılıyordu ki, yeni Almanya, sadecе çatışan sınıflar tarafından kurulmuştu. Hindenburg ile Groener bu iktilleri kabul etmedi ve kongrenin kurulmasına yardım etmemek istediler. Orta sınıfın iki partisi, yanı merkez (Katolik kilisesinin siyasi hareketinin temsilcisi) ile demokrat parti 11,5 milyon oy aldı ki, bu da bu partilere 166 üyeliği sağladı. Muhafazakârlara gelince, bunlardan «Alman Halkı Millî Partisi» 3 milyon oy (44 liyelik), bunun sağsı mütefrik-

Çağımızın gerçekleri,

(Yazar: J. P. Sartre, Çevirenler: Sabahattin Eyuboğlu - Vedat Günyol, Çan Yayınları - İstanbul - 1961, 128 sayfa, 5 lira)

Hüseyin Korkmazgil

Eski hikayeler: «Sanat sanat için midir, sanat toplum için midir?» Sartre bu söyle diyor: «Değiştirmek kaygusu olmadan özgürlük istemek, güzel bir eser karşısında bir an için kendi özgürlüğünün tadına varmak: İşte bu, sanat için sanat yapmak dedigimiz seydir. Faydalı, makinelere ilerlemesine, sınıfa karşı yaratıcı özgürlüğü is temenin bu türlü hem burjuaziye karşı, hem de burjuvazi gizliyle bağlı olmaktadır bir çeşit. Öfkeleri, kendi darlığı, kafasızlığı ve zevksizliğinden yana çeviren bir yazar para vermek burjuva zinsine gelir; oysa, bu öfke, düşpediz baskından doğarsa, kendisi için çok daha belâlı olur. Böylece, sanat için sanat yaratılan durum kendi sınıfı ile de uzağamadığı için, kimseye yardım edemeyen bir yazarın garesizliğidir. Yazarlar, sanat için sanat tutumunu uzun zaman sürdürmekten suçludurlar.»

Çağımızın en ilginç yazarlarından ve düşünürlerinden biri olan Sartre, bu sözleriyle, yazarın sorumluluğunu açıkça belirtmektedir. Sartre'a göre yazar bağımsız bir kimse değildir. Yazarın fildişi kulelerden seslendiği çağlar geçmişdir. Yazar toplumun bir parçasıdır. İnsan için soyut bir özgürlükten söz açmanın imkân yoktur. «Eğer olsalu ve somut özgürliliğe götürelerek sosyalizmi tanımlamamışsa, kendisi de bu yolda değilse ve bu yolu somut olarak, kendisi için de belirtmemişse, bir yazar için viedan rahatlığı düşünülemez.»

İkinci Dünya Savaşı'nı, özellikle Nazi saldırganlığını iliklerine kadar yaşamış olan Sartre, yazarın görevi, sorumluluğu, özgürlüğü konusundaki fikirlerini, kendi çağının gerçeklerine eşilmek suretiyle ortaya koymaktadır. Ona göre eyen bir özgürlük vardır. Bu yeni özgürlüğü elle tutular biçimde tanımlamamız gerekmektedir. Uzun savaş yılları, yazarları bunaltmış, umutsuzluğa itmiştir. Çokları, «edebiyatın amacı kendi kendini ortadan kaldırma» diyerek susmuş, ya da «birşey» söylemeden konuşmuşlardır. Fakat savaş bitip, ortalık durulmaya doğru gidince, gerçekler, kaçınılmaz biçimde ortaya çıkmıştır. Örneğin, kalemlerini Nazilerle satmış olan Fransız yazarları, ceza görevcileri zaman büyük bir şaşkınlık içinde, «Yaaa! Demek insanın yazıkları ciddi mis... Demek insanı bağırmış!» demişlerdir. «Mademki yazar toplumun dışına çıkamaz, o halde cağına iyice sarılsın; tek çıkar yol budur.»

Sartre, edebiyat her şey değilse, tıftıfta bir saat bile durulmaya değer. Ben bağımlılıktan buna anlıyorum» diyor. Edebiyatı sadece sorumsuzluğa, türkülere indirgenen, durdugu yerde kurur. Yazılı: her söz, insanların ve toplumun bütün ortamlarında yanıklar uyandırmazsa, hiç bir anlam yoktur. Sartre'ın istediği şudur: «Yazarların ilk işi, göz boyalıktan, kandırmadan vazgeçmek olmalıdır. Edebiyat kendini bir büyük, bir cambaz gibi göstermek bir bakıma, kendini çok büyük görme, bir bakıma, çok küçük görmedir.»

Yazarın sorumluluğu, kendini toplumun bir parçası sayması ve toplum sorunlarıyla ilgilenme-

da tehlikelere atılmak...»

İste, çağımızın ve biz yazarların meselesi. İşte, yazarın her söyle başlar. Özgürlüğü bugünkü anlamda kavramış bir yazar, halkın yığınlarını bir halden bir hale değiştirmek, ama iyiye doğru değiştirmek için çalışacaktır. Yiğinlara isteklerine sırt çevirmesine imkân yoktur. Halk büyük bir kurtuluş savaşına girmisse, yeni anamıyla özgürlük, bağımsızlık için dövlâşılıyorsa, bir yazar kollarını kavuşturup oturamaz, kalemini sakırganları, sömürge'lere satamaz, sanat kın sanat diye sayıklamaz. Sartre, «yazar, bir çeşit bayrak koşusuna girecek, yanı amacı yalnız kendi memleketinin okurlarını değil, yabancı yazarları da etkilemek olacak; yabancı yazarlar onun, o da yabancı yazarların düşüncelerini, direnişlerini, tanımlarını yığınlara İleticek» demektedir.

Sartre, acaba neden «sadece egerçekler», ya da «eçagliarın gerçekleri» demiyor da, «çağımızın gerçekleri» diyor? Çünkü o, kendini çağının adamı sayıyor. Onu ancak çağının sorunları ilgilendiriyor. Ona göre, çağının gerçeklerine eğilmesini bilen, bu gerçekler ayıklayıp gösterebilen, karanlıkta yürümege çalışan yığınlara, gücü yettigince, ışık tutmağa çalışan yazar görevini yapmış demektedir. Bir yazardan kehanet savunması beklenemeyecek. Gelecek, ancak «bugün»ün gerçekleri bilinerek, tannarak tanımlanabilir. Sartre'in çıkış noktası budur. Kendini çağının dışında sayan, kendini büyük çevresinden dışarda gören bir yazarın insanlığa etkili olmasına, Sartre'a göre, imkân yoktur. Buradan yazarın bağımsızlığı, dolayısıyla sorumluluğu çıkmaktadır. «Burjuva sınıfının düşünce hayatı çözümlemecilikle tanımlanabilir. Bu düşündürün temeli her bütünlük ister istemez basit ölçelere ayrılabilecegi düşüncesidir» diyor Sartre. Bir kimsein burjuva olması için «özülmeli» dünya görüşünü edinmesi yeter, diyor. «Burjuvannı iyilikleri -iyilik anlayışı- bireyden bireyedir; birey onu gözlinde insanlığın sembolü olduğunu için, ona etiği iyiliği bütünlük edilmiş sayar.» Sartre'in bu görüşünden kılınmamağa imkân yoktur. Bir dilenceli verilen sadakanın, sadakayı verende yarattığı rahatlığın nedenini bu görüşe aramak gerek.

Şairin sorumsuzluğunu da reddetmektedir Sartre... «O da çözümcü düşüncünün doğurduğu bir gelenektedir» diyor. «Burjuva yazarlar kendilerini bezelye taneleri gibi bir kutuda yanyana gelmiş saydıkları için aralarındaki beraberlik mekanikidir.»

Sartre'in özgürlük konusunda söyledikleri çok ilginç: «Burjuva demokrasisinin özgürlükleri birer yalan dolan sadece. Elimizdeki haklarım, daha doğrusu sözde-hakların hepsi aslında halkın ancak ufak bir bölüğü için gerçek bir anlam taşıyorsa.»

Kitabın başında Sartre'i tanıtan Jacques Nathan söyle diyor: «Sartre'a göre, her yazar sadece yazmak ve yazılmasını, ister istemez bağımlıdır, çünkü, kendisi zamanının sorunlarından kaçınmaz ve herhalde yazdığı şeyin sorumluluğunu üstüne almaktadır.... Yazar, önceleri Tanrı'nın buyruğunda bir «papazı»dır; sonra klâsik çağda dar bir okumuşlar topluluğunu üyesi oldu. XVIII. yüzyılda Burjuvalığın hakları üzerinde sa-

zamanki değil, bugünkü sorumluluğu. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

vâsi. Ama ondan sonra denge bozuldu. Yazar, zenginlerin sırtından geçenin bir insan oldu ve bundan ötürü de utanmaya başladı. Bugün, tek çıkar yolu bağımlıktır, yanı halkın davası uğruna

Kütle kültüründen korkmamalıyız..

Süreyya'ların, B.B. Ierin, Liz

Taylor'ların hayatı istilâ etmesi, aydınları rahatsız ediyor.

Kütle kültür, aşçılık tabakaların ödü eğlencesi, kütlelerin of yonu sayılıyor. Sosyolog Edgar

Ebî yıl içinde yeryüzünün büyük vücutu içinde hayret verici bir sinir sistemi teşekkül etti. Teleskop, röntgen, pelikül, manyetik bantlar, radyo antenleri ve televizyonun taşıdığı ses ve resimler... Yürüyen, uçan, hersey gazete ve dergi taşıdı, atmosferin bir tek zerre yoku kıl bir şeitin mesajlarıyla titremesini, bir hareket yoku kider halde göğüller iştilir hale getirilmesine...

Kitap, gazete v.s. o zaman da bilinen seydi tabii. Fakat asla kültür ve özel hayat, ticari ve sivil akımın içine bu kadar girmemişti ve asla eskiden hortlak nefesleri, peri fısıltıları, cüceler, cinler, şeytanlar ve Allah'ın sözlerinden ibaret olan ve bugün dalga ve titremelerin tuşduğu sesler ve şekiller asla bu kadar endüstriyel olarak inanlı edilmemiş ve ticari meta haline gelmemiştir. İkinci Cihan Harbinin bitiminde Amerikan sosyolojisi bu yeni tip kültürü keşfetmiş ve onu tanıtip kabul ederek adına kütle kültürü diyor. Kütle kültürü, yani büyük sanayinin dev metodlarına göre isihisal edilmiş kültür. Dev dâhil teknikleriyle yayılan kütle kültürü sadece hoş ve eğlenceli seylerle doludur. Çalışmaya, iş hayatına ait meseleleri bilmiyor, tanımıyor, allevi tesanıttır, sevgi ve saygıdan çok yuvanın rahatlığıyla ilgileniyor. Ustundede onların aklı hemen hissetse dahi, siyasi ve dini meselelerin dışında kahyorum. O, bir yandan sadece evine hayatının ihtiyaçlarına, özel, hâkim isyaplarına, istihlak ve rahata öte yandan da aşk ve saadete hitap ediyor:

Margarelli'nin Townsend'da sonra Tony'ye olan aşk Elizabeth'in Philippe'e aşk, Süreyya'nın Farah Diba'nın aşkları, Yıldızlar mitolojisinde konusunu da gene aşk. B.B. Ier, James Charron'lu Anette Vadim, Sachid Diabat, Tres Narend, Marilyn Monroe, Liz Taylor'ların neki güzel istismar ettiler yıldızlar arasında salgın haline geliyor.

Bu müzikli, fotoğrafı, filmli, röportajlı, her bilinen tannan doyulmuş aşk tabii ve aşık bir veçhe ahiyor. Modern sanatın en büyük mevzuunu teşkil ediyor. Kütle kültür sayesinde aşk, trajik veya romantik anlayışlıklar çıkmazını aşmıştır.

Bu aşk, Enna Bovary veya Prenses de Clèves'in mœsseseler karşısında gerilemeye, kırılan aşk değildir. Bu sonu, birleşmeye de neticesinden veya ölümlü ayrıklıkla sona eren Tristau—Isent Romeo—Juliette'ye aksi da değildir.

Bu her nevi sahsî hayatın elzem ve vazgeçilmez temelidir. Bahi örf ve ananesi, her biri büyük tarihî ananeler gibi ve belki de diğerlerinden çok daha net olmak XIII. Üncü asırda itibaren seküler biri, ruh aşkın karşıtı olarak kabul ettiğini söyleyebilir.

Bu terzî aşk ve evlilik arasındaki tensüksü ancak kışkırtıcı kapsıyordu.

Ruhî kavramlar, hisler değerlendirilmesi, cinsî olanlar günahkar adedilip muhittmektedir. Bu aykırı popüler mitolojide olduğu kadar filmlerde de bahsediliyor. Bir yanda, mâsum bakire veya saf biri, diğer tarafa günahkar kadın veya saf biri, her zaman bir aşkın bir arada yer almıştı. Yalnız saf veya yâmidir. Aşk, yerini aynı zamanda hem hem de ciddî sentetik bir aşka tekerler. Bu aşk, ağızdan öpüşmeler, ve kah melekvari sentetik bir sevgiyle sembolize ediliyordu. Cinsî eylemlerin ruhî anlayışma, bütünlük hîste taşınıyordu.

Üzülmüş Leites ve Martha Wolfenstein, Liz Hayworth'un çevirdiği Gilda, birlikte bu yeni kadın ve aşk tipinin temsilcileridir. Yeni yaratılan kadın İlhan Leites'inde, adına «Good-badgirl» denilen bir fahişe veya vamp girişi, fakat film hikâyeleri bize gerçek aşkın gerçek aşkı arayan her zaman nüfuz olduğunu gösteriyordu. Üzülmüş tipi çok boyalı süs-

Morin ise aksi fikirde. Kütle kültürünün insanlığa yeni ufuklar açığını inanıyor. Sevil Yurdakul tarafından hazırlanan bu yazıda Edgar Morin'in fikirlerinin bir özeti bulacaksınız.

Ilb, fakat şefkat ve mutluluktan gerçek aşktan başka şey aramayan, modern kadın tipini canlandırmıştı.

Bu Marguerite'le Truvalı Helena karişminin, kültük burjuva dekoru içindeki hayatıydı. Marguerite Mox Factor veya Madam Express sayesinde Truvalı Helena gibi süslendi, evini süsleyip yemek yapan bir yandan da büyük Faust'u hâyal ediyor.

Hem erkek, hem dişi

Yani filmlerde, basında, radyo, televizyon yayınlarda, hem erkekleri hem de kadınları ilgilendiren mevzuat yer almaktadır. Sadece spor daha çok erkekleri ilgilendiriyorsa da, erkeklerle mahsus ayrı bir kesiş kütle kültürü içinde mevcut değilidir. Bir erkek dergisi olan «Adam» ve da alanın kalmış, buna mukabil dev bir kadın dünyası yarınları, büyük basının bağırmada gitikçe gelişmiştir.

Fransada, haftalık kadın dergilerinin tirajı 10 milyon, aylık dergilerin çıktıığı haftalar ise 15 milyonu bulmaktadır. 6 milyon kadın mecması (Marie-Claire Echo de la Mode, Elle, Femmes d'Aujourd'hui, Marie — France), 5 milyon kalp hikâyeleri satan mecmular (Nous Deux, Confidences, Festival), 3 milyon moda, tırnak, patron-model mecmuları...

Kadın basının iki temel konusu olan ev, rahatlık ve diğer tarafın aşk, cazibe, kütle kültürünün iki büyük temasını teşkil etmektedirler. Kadın dergilerinin tavsiye, reçete, patron, model ve faydalı adresleri, kalp postası; günlük görgünden, pratik hayatın güçlük ve problemlerini çözdürmenin, kadın basının ekisi ve kontrolu altında yeni bir konfor ve rahatlık sunan ve ona paralel olarak hoşu gitme sunan, yeni yaşamı bilgi ile gitikçe artan bir önem kazanmaktadır. Bugün makyajını, giym ve endamını muhafazaya son derece titiz, şık süsler kadınlarla öylesine alıştı ki bu görünüşün altında ne derece titiz, şık süsler kadınları öylesine alıştı ki bu görünüşün altında ne gizlidir unutmaktayız. Fahiseler, modern kadının tuvaletini biraz daha mübaşagalandırmaktan başka şey kalmyor. Modern kadın devamlı bir arzu uyandırmak istercesine gülüşmek çabasında. Günlümizde büyük batı şehirlerinin normal kadın, Gorkin'in kadınlarının gözünde birer fahiselerdir. Kadın basının kütle kültürünün temel pratik değerlerinin nüvesini taşımaktır: Ferdinand'ın özel hayatı, rahat ve konfor, aşk, mutluluk... Kadınının büyük genel meselelerini kütle kültüründe genel çapta geliştirmektedir. Kadın da basında sadece erkeğe ait basın değildir. Kadınların yaygın baskısı kapak-kızı denen olayda da yoğun olarak etkisini gösterir.

Her nevi derginin kapasını bir kadın yüzü süslüyor. Paris-Match, Jours de France v.s. gibi. Her iki cinsi de ilgilendiren dergilerin kapapında erkek resmi görüldüğü pek enderdir.

Yeni ilâhalar

Hâsille, gerçekin kavuştuğu noktada, insanların modern ilâhalar olan basının büyük yıldızları yer almaktadır. Bunlar sadece şöhretli yıldızlar değil, şampiyonlar, Prens ve prensesler, kraliar, hovardular, kâşifler, meşhur artistler, Picasso, Cocteau, Dali ve Saganlardır. İlâhilerinden bazalarının İlâhîlığı hayâldeñ doğmakta (filmde canlandırdılar) diğerlerinin İlâhîliği kutsal mevkiden (kral, başkan, prensler) ve yaptıkları büyük işlerden, hatta çapkinliklerinden (playboy) doğmaktadır. Margaret ve B.B., Süreyya ve Liz Taylor, prenses ve yıldız basının Olempe dağınık, kokteyllerde, resmi kabalıerde, Kapri, Kanarya adaları ve diğer büyülli gezilerde karşılaşırlar...

Olempe mitolojisini bînyesini bu arada gizli bir dert kemirir. İc gerçek, yani Olemplilerin gerçek hayatı, kütle-kültürü insanların coğunu bilmesi halinde tehli-

Elizabeth Taylor

keli olacak çok şeyi gözlemeyi başarmakta ise de (homoseksüalite, esrar, afyon v.s.) Rita Hayworth'un boşanmaları, Şah ve Süreyya'nın ayrılığı, Marilyn'in uyuşukları, Martin Carol'un Tahîsi deki umutsuz yalnızlığı, terkedilen Vadim'in mutsuzluğu, Franoise Sagan'ın evlilikteki başarısızlığı, Birigitte'in ebedi buhranları anlatır anlatır bitmez.

Olempe'in bebeahlıkları ve Happy-end (mutlu sonucu) arasında garip bir tezat hükümlü sürmektedir. Şayet Olempe ideal tarzda mesut görünmekten vazgeçse, Happyend, muzafer hükümlerini devam ettirebilecek midir? Olempe'yi kemiren deri modern ferdiyetçiliği kendi öz varlığında ypratacak olan bir kötüluğun onciüsü midür?

Doyuran, tatmin eden bu sahte, yalnız mitoloji içinde yok edilmeyen, karşılaşıp mücadele etmeyi gerektiren hayat güçlükleri belirmeyecek midir?

Sımdiden çatılar başlamıştır. Bir yanda, tabii ve maddi İhtiyaçlara daha az esir olan, öte tarafından geçici ve boş zevklerin tölesi bir hayat. Daha mükemmelle yönlen bir yaşıtlı ve buna karşılık derinleşen çatılar başlamıştır.

Daha az zor bir çalışmaya karşılık, İlâhîlığını kaybetti bir işhayatı. Baskısı azalan bir aile karşılığı, ağırlaşan çögulan bir yalnızlık duygusu. Koruyucu, yardımcı bir devlet, ve öte yanda herzaman kendinden daha önenemeyen ve anlamsız ölüm, bir yanda insanlar arası münasebet ve bağlanımların artışı, öte yanda bu bağların güvenilirliğini gittikçe öngürleştiren aşk ve öte yandan aşkların devamsızlığı, bir yanda kadınun bağımsızlığı buna karşı, kadının yeni nevrozları. Bir yanda az eşitsizlik, öte yanda daha çok eğililik. Bu çatılar, daha fazla derinleşecek midir? Bu mutluluk efsanesine ve emniyet felsefesine bağlı köksüz, suni eğlence ve zevke bu derece düşkünlük gittiğine gönüne ve sathi yaşıtlı hangi ölçüye kadar tahammül edilecek?

Modern ferdiyetçiliğin tamamlanması, nereye kadar çözüllip dağınıkadan gidebilicek?

Kütle kültürünün gelecekteki gelişimi hangi ölçüde bu problemleri maskeliyecek veya aksine yeni yaşıtlı zorlukları ile çatışacak?

Ana konu olan mutluluk sarhoşluğu, mutluluk güçlükleri hangi ölçüde taşımış edecek?

Radyo ve mokrosilolar Bach ve Albau Berg'i cep kılıfları Malraux, Camus ve Sartr'ı röprödüksiyonlar ise, Francesco, Massaccio, Cesanne ve Picasso'yu yüzbinlerce sayıda çoğaltmaktadır. Başka şekilde ifade edersek, yüksek kültür, ucuz kitaplar, plaklar ve röprodukşyonlar sayesinde demokratlaşmıştır. Fakat gerçek kültürle kütle — kültür arasında ayrılmıştır. Kütle kültürleri arasında sadece kendilerine ait olduğunu dahi inkâr eden, izmâzdan kaçınan yazarlar belirmektedir. Yazarla eseri birbirini nakzeden iki unsur olsak ve bir sanatkarın en büyük zevki, hissi tatmin olan eseriyle arasındaki bağ kopmaktadır, artist kendi öz benliğini eserine yansıtamamaktadır. Bu bakımından sanatçı işçisinin durumu ile sanatçının ayndır. Yalnız körleştirilen sakatlanan kazancı çok daha yüksektir. En hor görülen, begenilmeyen eser, en fazla alkış toplayanın ve bu moral bozucu olay, viedan rahatsızlığı, manevi zayıflık ve sinizm doğurmaktadır. Manevi zayıflık derinleşmekte ve en fazla para kazanan sanatkârlar dahi kanıtlanız, me düşmanı keshmektedir.

Zamanımızda mecmular, sinema, radyo ve televizyon dünya yüzündeki bütün ülkelerde yerleşmiştir. Kütle haberleşme sistemi evrensel bir sistemdir. A. Birleşik Devletlerinde bir şekil kazanın kütle — kültürü diye adlandırılan kültür Batılı milletlerin film, basın, radyo ve televizyonunda yayılmıştır. Bu gelişme dâha da ileriye gidiyor. Hollywood filmleri kâğıt 2/3 üne gidiyor. İktisadi ayaklılara râfeme kütle kültür. Asya ve Afrikada gelişme yolundaki ülkelere siziyor. Rusya'da caz ve rock and roll denir. Demir perdenin delliklerinden geçiyor ve ta Sibirya kadar gençliğin karaborsa ağırları takip ediyor. Ne olursa olsun Stalinci film konuları manevi değerler, aşka ve eğlenceye yer veriyor. Daha iyisi: Sovyetlerin ilk feza nesnelerini za-

Türkiye'de Amerikan sansürü...

Yerli sansür derdi yetmiyor gibi bir Türkiye'ye gönderilen ya da gönderilecek Amerikan filmlerine uygulanan Amerikan sansürü var. Bu sansür, Türkiye'de dolar sıkıntısı çekilde başladığı günlerde doğmuştur. 1956'da, iki yıl dan beri Amerikan şirketlerine biriken borçlar iki milyon doları bulduğu vakit bunların ödemesi imkânsızlığı belirmiş, Türkiye'ye hiz bir Amerikan filmi gönderilmemesi tehlikesi ortaya çıkmış. Buun üzerine, o zamanki Amerikan büyüğünün aracılığıyla Türkiye için de «Information Media Guaranty» programı uygulanmağa başlanmıştır. Buna göre, Birleşik Amerika'nın propaganda işlerini yürüten «United States Information Agency» ile anlaşmaya imza atan Amerikan dağıncıları, Türk işçilerinden filmlerinin bedelin Türk parası, olarak alıyorlar, Amerikan hükümeti de bu bedelin 600 bin dolara kadar olanı dolara çevirmek taahhüdüne giriyo. Her yıl yenilenen bu anlaşmada, her yıl iğin ayrı bir tutar tespit ediliyor, bunu aşan miktar Türk hükümetince dolar olarak transfer ediyor. Mesela son 1960-61 yılı anlaşmasında bu tutar 400 bin dolardır, yanı Amerikan hükümeti bu kadar Türk parasının karşılığını Amerikan şirketlerine dolar olarak ödemegi isteme alıyordu. Ayrıca Türk hükümeti de bunun dışında 400 bin dolar transfer etmemi taahhüt etmiş. Bunun dışında, 1954 ten beri birken ve 5 Agustos 1958 de Türkiye'de yapılan devallasyonla üç misline faydalı olan borçlar vardı ki, bu da yine «USIA» ile imzalanan anlaşmaya göre, 12 yıllık bir dönemde faydalı aylık takipte ödeneckti. Bu, işin mali yönü, bit de, «USIA»nın işe karışmasından

en ufak bir itiraz yükselmemiştir. Oysa «USIA» ile «USIS» bu sansür işini o kadar azınlıklardır ki, doğrudan doğruya Amerikan şirketleri bundan sizlanağa başlamışlardır. Nitelik geçen hafta İstanbul'a gelen «United Artists» in Avrupa ve Ortadoğu Satış Müdürü Auerbacher, bu yıl «USIA» ya susulan otuz filmlük listeden ancak birine izin verildiğini açıklamıştır. Önemli olan nokta şudur: «United Artists» uzun bir süreden beri hemen yalnız dağıncılığı işini yapmakta ve bağımsız sinema çalışmalarını desteklemektedir, yani bugün Amerika'da geviilen en iyi, en bağımsız eserler «United Artists» etiyle dağıtılmaktadır. Buna göre, «USIA» ile «USIS», ya Amerikan propagandasını yapan ya da suya sabuna dokunmayan en «döküntü» Amerikan filmlerinin Türkiye'de gösterilmesine izin vermekte, en iyi Amerikan filmlerini ise yasakmaktadır. Bunun her bakımdan yersiz ve yanlış olduğu aksıktır. Önce şunu belirtelim: Bugün «Informational Media Guaranty» programıyla Amerikan filmleri alan yalnız dört ülke vardır: Yugoslavya, Polanya, Güney Viyetnam, Türkiye. Oysa, bunlardan Yugoslavya ile Polonya'nın tutumları, Türkiye ile Güney Viyetnam'ının tamamiyle karşıdır. Yugoslavya ile Polonya'ya gönderilecek filmlerin seçimi «USIA» ile «USIS» yapmazlar, aksine bu ülkeler kendi topraklarında gösterilecek filmleri kendileri seçerler, istemediklerini de almazlar. Yılda 400 bin dolarlık döviz transferi karşılığı propaganda imtiyazı satmak, buna karşılık en «döküntü» filmleri almak akıl kârı saylamaz. Kaldı ki, Türk film getirici şirketleri ve Türk seyircisi, Türkiye'ye gelen filmlerin bedelin Türk parası olarak kurusu kurusuna ödemektedir. Dövizin transferi için şu ya da bu «ekombinezonun» bulunusu onları hiç ilgilendirmez ve kötü mal satın alıma, kötü film seyretmeye, açık bir propaganda konu olmaya yeter sebep sayılamaz. İnsanın, Nasrettin Hoca hikayesindeki gibi «Al abdestini ver pabucumu» diyeceği geliyor.

Nijat Özön

manda Amerikanvari şapaya yer vermektedir. Titov'un güzel karısıyla samimi resmi özel hayatının resimle halka sunulmuştu; bu ilk kazmonotu Doğu dünyasının ilk batıvari kahramanı yaptı.

Kültürlerinde fevkalade bir fethedici, baştan çıkarıcı vardır. Tabii, mukavemeti dikkate almak lazımdır. Çin gibi bazı milletler buna toptan kapahırlar. Diğer bazılarında din, devlet, alle bu istiati önerler. «Her şeyden önce isterse» gibi ideolojiler bu kültürlerin yasakları. Kültürlünün mahiyetinde millilik, devlete ait olmak, biriktirici olmak sıfatları yoktur. Özü sevgiye ait (şadet, aşk), tâhayül edilen (maceralar, hürriyetler), veya maddi (refah) ihtiyaçlardır. Fakat bu aynı zamanda onun fethedici kuvvetidir de içtimai ve teknik gelişmenin yeni hayatı şartları yaratığı ve eski geleneksel kültürlerin yıkıldığı yerde yeni şahsi hürriyetler, konforun saadetin ve refahın arasında geçiyor.

20. Asırda, refah ve saadet ihtiyaçları yayıldıkları ölçüde kütle kültürünün evrenleşmesine yardım ediyorlar. Buna karşılık to kütle kültürde bu ihtiyaçları yayıyor. Yanı kütle kültürünün yayılması sadece bir yeniden medeniyetin dünyaya yayılmasından meydana geliyor, üstelik bu yayılmayı da geliştiriyor.

Kültür kültürlerin tamamıyla yok etmiyor: eskilerini kozmopolit bir yeni kültürlerle dolduruyor. Kapak erkekleri, kapak kızları, rock and roll, samba, sarilar, radyo ve televizyon oyunları ve. Bu yeni kozmopolit kültürler kendisinde birlikte mahalli milli ve etnik kültürler parçalarını da sürüklüyor. Bir manasına ev-

SİNEMA HABERLERİ

A.B.D.

1961 yılında Amerika Birleşik Devletlerin'deki sinema kuruluşları için Oscar ödülleri 9 Nisan'da dağıtılmıştır. Bu 34 üncü Oscar dağıtımını söylemek: En iyi film: «West Side Story — Batı mahallesi öyküsü» (Rejissor: Robert Wise, Jerome Robbins) — En iyi erkek oyuncu: Maximilian Schell («Judge... at Nuremberg — Nuremberg'te yargı», Stanley Kramer) — En iyi kadın oyuncu: Sophia Loren («Due donne — İki kadın» adlı İtalyan filmindeki oyunu için, Vittorio de Sica) — Yardımcı erkek oyuncu: George Chakiris («Batı mahallesi öyküsü») — Yardımcı kadın oyuncu: Rita Moreno («Batı mahallesi öyküsü») — Rejissor: Robert Wise ile Jerome Robbins («Batı mahallesi öyküsü») — Kamera çalışması (siyah-beyaz): Eugen Shuftan («The Hustler — Becerikli») — Kamera çalışması (renkli): Daniel L. Fapp («Batı mahallesi öyküsü») — Scenario (orijinal): William Inge («Splendor in the Grass — Çimendeki ıhtiyaç», Elia Kazan) — Scenario (adaptasyon): Abby Mann (Nuremberg'te yargı) — Beste (müzikli film): Saul Chaplin, Johnny Green, Sid Raymond, Irwin Kostal («Batı mahallesi öyküsü») — Beste (dram ya da komedi filmi): Henry Mancini («Breakfast at Tiffany's — Tiffany's de kahvaltı», Blake Edwards) — Şarkı: Henry Mancini ile Johnny Mercer (Tiffany's de kahvaltı) — Kısa konulu film (canlı-resim): «Ersatz» (Yugoslav filmi) — Kısa konulu film (oyunu): «Seawards the Great Ships — Denize doğru büyük gemiler», Hilary Harris, İngiliz filmi) — Dokümanter (uzun): «Le ciel et la boue — Gök ve çamur» (Pierre-Dominique Gaisseau, Fransız filmi) — Dokümanter (kısa): «Project Hope — Umut tasarımcısı» (Frank Bibas) — En iyi yabancı film: «Sasom i en spiegel — Ka-

Hollywood'un emekli ve en verimli rejisörlerinden Michael Curtiz 11 Nisan'da öldü. 1888 yılında Budapeşte'de doğan, Macaristan, Avusturya, İtalya, Almanya, İngiltere'de filmler çeviren Curtiz, 1926 da Hollywood'a yerleşmiş. En kötü filmlerden en iyilerine kadar her zaman film çevirmiği başarıran Curtiz'in önemli eserleri «Angels With Dirty Faces — Kirli yüzlü melekler» (1938), «The Breaking Point — Denizciler kasırgası» (1950), «Hemingway'ın To Have and Have Not» adlı romanından, «Mildred Pierce — Ömre bedel kadın» (1945), en «popüler» eserleri arasında da «Captain Blood — Kanlı korsan» (1935), «The Adventures of Robin Hood — Robin Hood» (1938), «Casablanca — Kazablanka» (1942) vardı.

Mahalli renk, tadı, koku, hava yok oluyor. Kültürel mahsulleri, kültürel konserler yayılıyor.

Bu kozmopolit kültürün iki gövdeleri var. Gövdelerden biri bütün medeniyetler için ortak. Übür ise, şahsi saadetini arayan, daha iyi yaşamak isteyen ve evrenselleşen yenil bir modern insan tipinin çıkışını temsil ediyor.

Bunun için külle kültürü Asya ve Afrika kollarca yayılıyor. Oradarda, Batıda önceden gelişmiş, yeni yeni ihtiyaçlar uyandırıyor. Külle kültür, her alanda kültürel örnekler görür. Aşkı, müneşebeler, gizlilik, geyime, tesbih etme, sehvet görüp evlilik gibi. Bu kişilik örnekleri çabuk tutmaktadır. Zira onlar, hızla yükselen dünya çapındaki bütün teknik medeniyetinin kültürel tarafını temsil etmektedir ve bir kurtuluş-müjdeler görünülmektedir.

Burada bir soru akla geliyor: Batı toplumlarda, ekonomik değişiklikler, özellikle sanayileşme hareketi zihniyetleri değiştirdi. Az gelişmiş Dünüda ise, en başta sinema ve radyo olmak üzere haberleşme sanayii, bu çok hafif sanayi, toplum değişmeden, zihniyetlerde ıhtilal yaratmaktadır. Bahçada, kulak ve gözü hizmeten kültür gelişmeden önce, okuma yazma meselesi çözülmüştür. «Fakir Dünya» da durum, tersindir. Geniş çapta kara cahilliğe rağmen, göz ve kulağa hitab eden kültür yayılmıştır.

Tekzat buradadır. Bir taraftan, dünyada Amerikan hayatı veya burjuva Fertiyetçiliği değerleri yaymakta, diğer taraftan bu kültür, Fakir Dününn uyanışını sağlayarak, burjuva hakimiyetinin ve Amerikan füslülüğünü tehdip edici bir rol oynamaktadır.

Brigitte Bardot

rensel bir yapı meydana getirmek için birleşen bir folklorlar kirmesidir bu: Zen - Amerikan asılı caz, napoliten şarkısı, elevator ueğmeleri (sambalar, bayanlar,

cha-cha-cha'lar), ifyed, FIRE çocukları, Mustafa, bütün bunlar Avrupa, Amerika, Asya, Afrika, Okyanusyada plak kutularında bulunur.

YELKEN

Bu sayıda

S. Eyüboğlu, Adalet Cimcoz,
Şükran Kurdakul..

Posta kutusu 639 Galata

Bu filmi yapmakla ve
memleket gerçeklerini
apacak göstermekle vatana
hizmet ettiniz.

CEMAL GÜRSEL

Cumhurbaşkanı

YILANLARIN ÖCÜ

36 Sinemada birden basladı

BE-YA FILM Telefon: 49 38 49